

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky

Konečný uživatel výsledků: **Ministerstvo pro místní rozvoj ČR**
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1

Název projektu: Analýza přeshraniční konkurenceschopnosti krajů ČR

Číslo projektu: TITSMMR821

Řešitel projektu: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pasteurova 3544/1, 400 96
Ústí nad Labem

Doba řešení: 1. 1. 2020 – 30. 9. 2021

Důvěrnost a dostupnost: veřejně přístupný (URL původu: <http://url.xxxx.xx>)

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

Informace o autorském týmu:

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

doc. RNDr. Jaroslav Koutský Ph.D. (vedoucí týmu)

Mgr. Josef Miškovský Ph.D.

doc. Pavel Raška Ph.D.

Ing. Tomáš Sýkora

RNDr. Václav Novák Ph.D.

RNDr. Bc. Šárka Palcrová

Mgr. Ondřej Slach, Ph.D.

prof. RNDr. Milan Viturka, CSc.

doc. RNDr. Stanislav Kraft Ph.D.

Mgr. Martin Klír

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Program veřejných zakázek v aplikovaném výzkumu a inovacích pro potřeby státní správy BETA2 byl schválen usnesením vlády České republiky č. 278 ze dne 30. 3. 2016 a je zaměřen na podporu aplikovaného výzkumu a inovací pro potřeby orgánů státní správy. Poskytovatelem finančních prostředků je Technologická agentura ČR.

T A
Č R

Obsah dokumentu

Úvod: koncepce a logika zpracovaného dokumentu	6
1. Rekapitulace vymezení řešených území.....	7
2. Intervenční logika pro formulaci opatření (doporučení).....	8
3. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský kraj/Bavorsko.....	12
3.1 Analýza vybraných socioekonomických ukazatelů.....	13
3.1.1 Geografická poloha.....	13
3.1.2 Základní přehled.....	13
3.1.3 Demografické poměry.....	15
3.1.4 Věkové složení.....	19
3.1.5 Ekonomika a trh práce.....	21
3.2 Vazby identifikované jako vysoce významné či dílčím způsobem významné	28
3.3 SWOT se zaměřením na přeshraniční vztahy a konkurenceschopnost.....	37
3.4 Vize posilování přeshraniční konkurenceschopnosti.....	41
3.5 Formulace opatření (doporučení) směřující k posilování regionální konkurenceschopnosti	42
4. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Ústecký, Karlovarský kraj/Sasko 56	
4.1 Analýza vybraných socioekonomických ukazatelů.....	57
4.1.1 Geografická poloha.....	57
4.1.2 Základní přehled.....	57
4.1.3 Demografické poměry.....	58
4.1.4 Věkové složení.....	60
4.1.5 Ekonomika a trh práce.....	62
4.2 Vazby identifikované jako vysoce významné či dílčím způsobem významné	66
4.3 SWOT se zaměřením na přeshraniční vztahy a konkurenceschopnost.....	71
4.4 Vize posilování přeshraniční konkurenceschopnosti.....	73
4.5 Formulace opatření (doporučení) směřující k posilování regionální konkurenceschopnosti	74
5. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Jihomoravský kraj/Rakousko/Slovensko	85
5.1 Analýza vybraných socioekonomických ukazatelů.....	86
5.1.1 Geografická poloha.....	86
5.1.2 Základní přehled.....	86

5.1.3 Demografické poměry	87
5.1.4 Věkové složení	89
5.1.5 Ekonomika a trh práce	90
5.2 Vazby identifikované jako vysoce významné či dílčím způsobem významné	94
5.3 SWOT se zaměřením na přeshraniční vztahy a konkurenceschopnost.....	100
5.4 Vize posilování přeshraniční konkurenceschopnosti.....	103
5.5 Formulace opatření (doporučení) směřující k posilování regionální konkurenceschopnosti ve vazbě na příhraniční pozici	104
6. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Moravskoslezský kraj/Slovensko/Polsko	116
6.1 Analýza vybraných socioekonomických ukazatelů	117
6.1.1 Geografická poloha.....	117
6.1.2 Základní přehled	117
6.1.3 Demografické poměry	118
6.1.4 Věkové složení	120
6.1.5 Ekonomika a trh práce.....	121
6.2 Vazby identifikované jako vysoce významné či dílčím způsobem významné	126
6.3 SWOT se zaměřením na přeshraniční vztahy a konkurenceschopnost.....	131
6.4 Vize posilování přeshraniční konkurenceschopnosti.....	133
6.5 Formulace opatření (doporučení) směřující k posilování regionální konkurenceschopnosti	134
7. Doporučení k posilování konkurenceschopnosti pohraničí ČR – národní perspektiva	144
8. Základní parametry implementace opatření ke zvyšování přeshraniční konkurenceschopnosti České republiky a jednotlivých příhraničních regionů	149

Úvod: koncepce a logika zpracovaného dokumentu

Cílem následujícího dokumentu je nabídnout základní analytický přehled situace českého pohraničí a formulovat vybraná doporučení pro další posilování jeho konkurenceschopné pozice. Na úvod je třeba diskutovat několik vstupních koncepčních otázek, aby bylo jasnější zacílení, účel a pole působnosti následujícího textu.

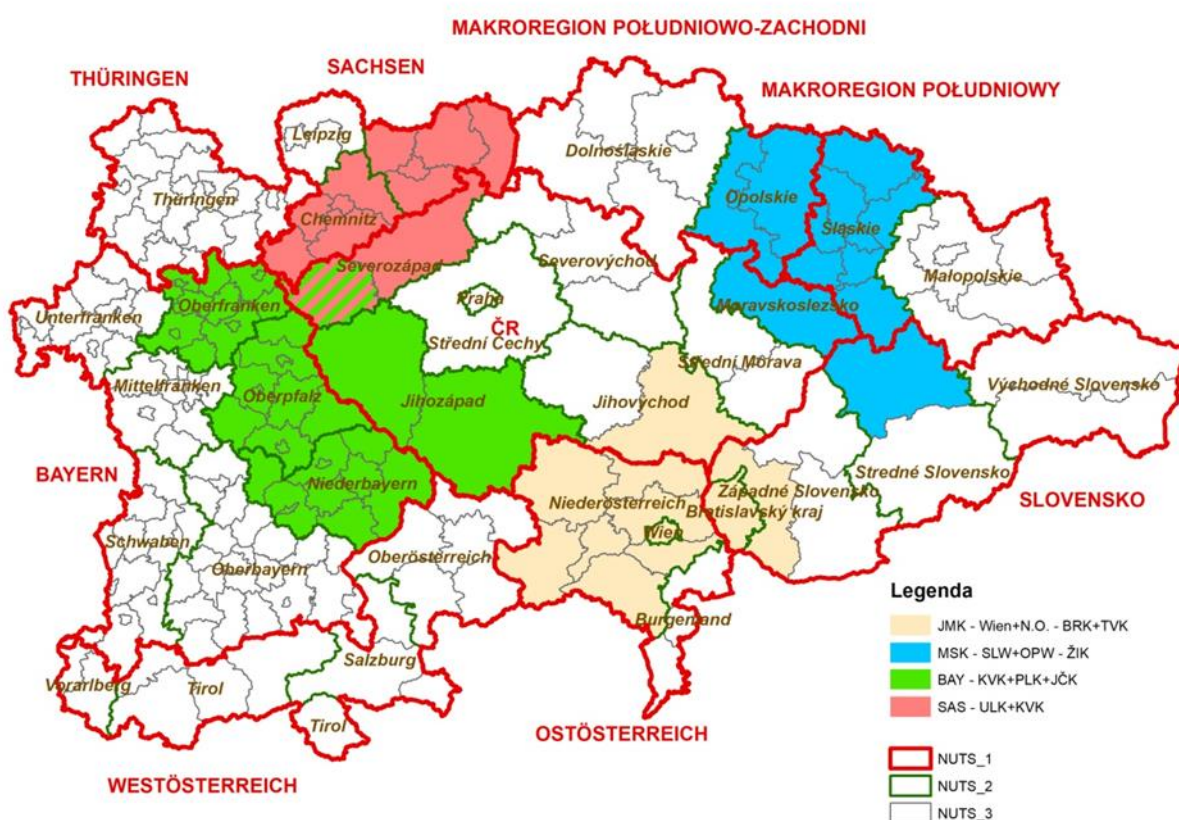
Z hlediska geografické perspektivy pracujeme s **národní i regionální perspektivou**. Detailní výzkum českého pohraničí potvrdil na jedné straně poměrně velkou heterogenitu jednotlivých přeshraničních území. Tato heterogenita je podmíněna jednak „vnitřní“ rozdílností jednotlivých území ČR a zároveň i poměrně velkou pestrostí zahraničních území přilehající k české hranici z „vnějšku“. To vytváří celkový různorodý charakter českého pohraničí, kdy v jednotlivých úsecích registrujeme různé ústřední problémy a různé podstatné aspekty, kterým by měla být věnována koncepční pozornost. Na druhou stranu se objevují mnohá průsečíková, opakující se témata, u nichž se navíc ukazuje, že nejefektivněji jsou řešitelná z úrovně státu a z pozice národních institucí a instrumentů. Z tohoto důvodu v dokumentu, jak v analytické, tak v koncepční části, pracujeme odděleně resp. s různou mírou detailu s úrovní národní i regionální.

Z obsahového hlediska lze říci, při akceptaci určitého zjednodušení, že každé území nacházející se u státní hranice má své mnohé **obecnější problémy** a rozvojová témata a pak do značné míry ty **specifické spojené právě s blízkostí státní hranice a přeshraničními vazbami** na sousední území. Z toho vyplývá, že i koordinace koncepčního rozvoje má mnohá obecná (běžná) témata a vedle toho specifická související s polohou v příhraničí. V následujícím textu, a zejména v částech zaměřených na doporučení a opatření, pracujeme pouze s druhou tedy příhraniční podmíněnou perspektivou. Jinými slovy: příhraniční území mají mnohé problémy a rozvojová témata a pouze některá souvisí s pozicí a funkcí státní hranice. Tím míříme k tomu, že následujícím textem nechceme duplikovat mnohé existující a z pochopitelných důvodů mnohem ucelenějších a obsahově komplexnější rozvojové strategie a plány (zejména myslíme Strategii regionální rozvoje ČR 2021+, Strategie rozvoje krajů, Regionální inovační strategie apod.). Naším záměrem je spíše nabídnout **doplňk, dílčí inspiraci a možná i některá zajímavá řešení**, která byla opomenuta pro přílišný akcent na vnitrostátní a vnitroregionální vnímání reality ve výše zmíněných výstupech.

Dosavadní řešení projektu ukázalo složitost a nejednoznačnost v chápání pojmů přeshraniční a příhraniční a také rozdílné vnímání toho, zda doporučení mají mít národní či obouhraniční perspektivu. Tento text je primárně odborně-praktickým výstupem, a proto nemíříme k akademické vyčerpávající diskusi jednotlivých pojmů, ale spíše ke snaze je pragmaticky vymezit a používat. Pod pojmem **přeshraniční** (pozice, území, vazba, vztah,) myslíme prostor na obou (všech stranách hranice a zejména v analytické části je toto pro nás relevantní a odborně zajímavá kategorie. Naopak pod pojmem **příhraniční** primárně chápeme české území přiléhající k státní hranici. Doporučení a opatření k posilování regionální konkurenceschopnosti vnímáme primárně právě **českou optikou a perspektivou** a důležitý je tedy pro nás zejména rozvoj české části a zajištění toho, aby benefity z realizace opatření byly citelné na české části území.

1. Rekapitulace vymezení řešených území

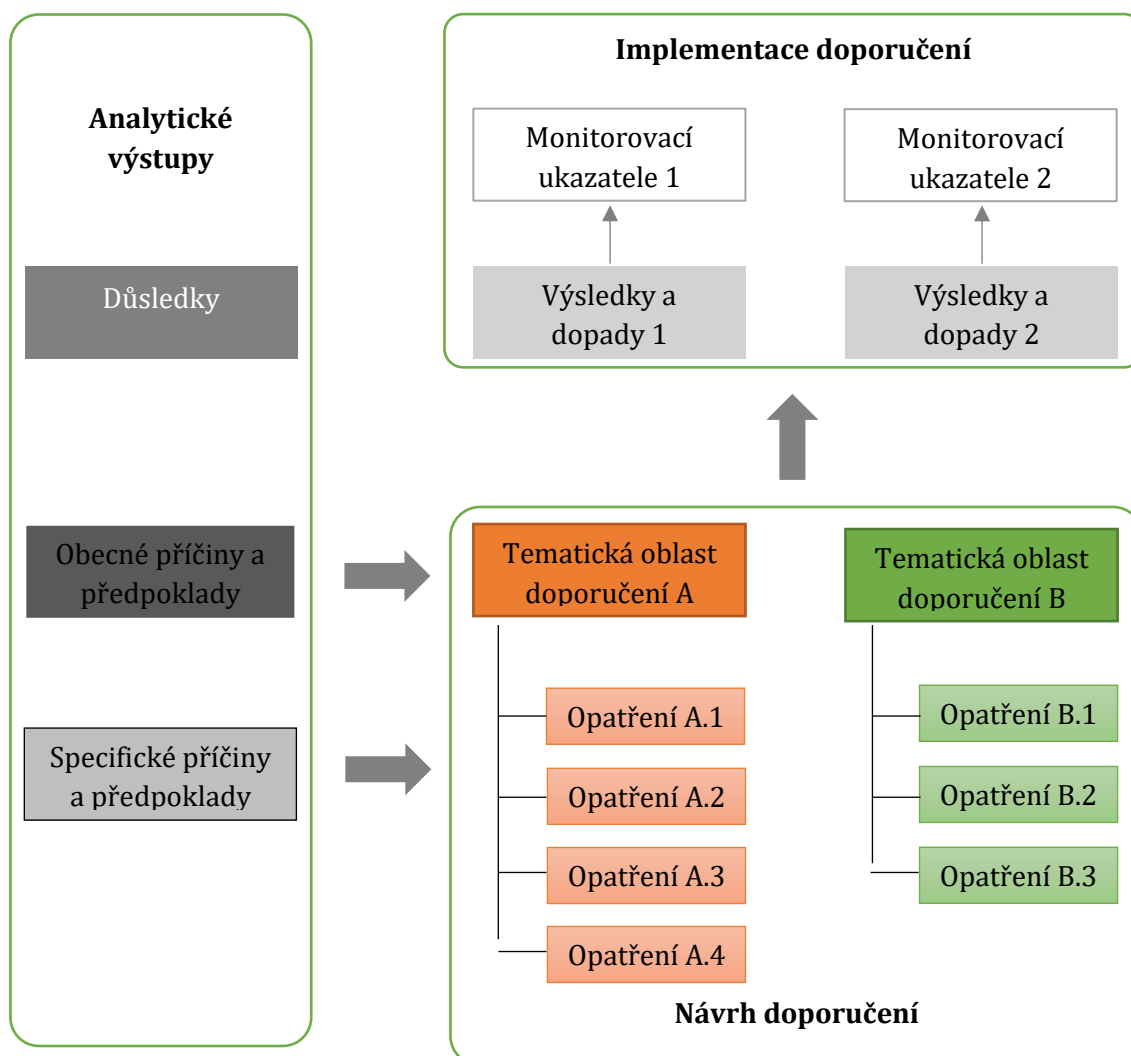
Předložený materiál pracuje s vymezením pohraniční v národní i regionální perspektivě. Rozhodující je fokus na čtyři vybrané regionální pozice, které byly vybrány na základě zadání konečného uživatele výzkumu (MMR) a v průběhu řešení projektu finálně pojaty v podobě, kterou představuje následující mapka. Pro bližší diskusi geografických otázek spojených s vymezením a definováním českého pohraničí odkazujeme na text tzv. Metodiky, jež je jedním z dalších výstupů výzkumného projektu.

2. Intervenční logika pro formulaci opatření (doporučení)

Rozlišujeme opatření (doporučení) nejefektivněji realizované na úrovni státu a pak opatření, jež mají těžiště realizace na regionální úrovni. Opatření na úrovni státu popisujeme ve větší míře obecnosti, uvádíme podstatu problému a instituce vhodné k jejich realizaci. S regionální dimenzí vzhledem k zadání projektu pracujeme v mnohem větší míře detailu. Na analytické úrovni rozlišujeme příčiny a předpoklady vs. důsledky. Na úrovni návrhu analogicky rozlišujeme intervence vs. dopady. V implementační fázi odpovídá úrovni intervencí jejich realizace, úrovni dopadů a výsledků odpovídá monitoring jejich plnění, resp. monitoring úspěšnosti. Přístup k formulaci doporučení přibližuje následující tabulku.

Přístup	Analýza	Návrh	Implementace
Co můžeme sledovat („měříme“)	Důsledky	Dopady, výsledky	Monitoring úspěšnosti
Co můžeme ovlivnit („měníme“)	Příčiny, předpoklady	Intervence, opatření	Realizace jednotlivých intervencí

Příčiny a předpoklady, resp. intervence a opatření lze podle míry obecnosti, resp. specifčnosti rozdělit do dvou úrovní: obecnější úroveň jsou témata jako např. dopravní infrastruktura, sociální kapitál apod., specifičtější úroveň jsou opatření jako např. vytvoření spojů veřejné dopravy nebo jazykové vzdělávání obyvatelstva. Intervenční logiku ilustruje předchozí schéma.

Struktura tematických oblastí a opatření

Základním výchozím předpokladem je formulovat stejné tematické oblasti (případně jen velmi málo odlišné) pro jednotlivé příhraniční pozice, neboť ty vycházejí z obecnějších příčin a předpokladů konkurenceschopnosti pohraničí. Zatímco vlastní opatření a zejména jejich konkrétní náplň odráží specifika příhraničních úseků (pozic) a v rámci nich identifikovaných problémů a vazeb.

Návrh doporučení je v souladu s výše uvedeným schématem členěn do dvou úrovní:

- tematické oblasti (označeny písmeny A, B, C...)
- opatření (v rámci každé tematické oblasti označena čísly, např. A.1, A.2, B.1 atd.)

Popis opatření

Opatření jsou číslována v rámci každé tematické oblasti. Každé opatření je popsáno jednotnou formou zahrnující:

- číslo a název opatření
- cíl opatření
- odůvodnění opatření (tedy analytická zjištění, z nichž vyplývá potřebnost realizace opatření)
- popis opatření a jeho dílčích kroků, aktivit a intervencí
- předpoklady a rizika opatření
- nositel opatření a další zapojené subjekty
- náklady a finanční zdroje

Výsledky, dopady a monitorovací ukazatele

Před formulací doporučení byl zpracován přehled očekávaných výsledků a dopadů. Ke každému z výsledků a dopadů přísluší sada indikátorů, s jejichž pomocí je možné monitorovat a ověřovat plnění realizace opatření. Na realizaci výsledků a dopadů však mají přirozeně vliv i jiné (často velmi výrazné a silné) faktory než navržená opatření a tato opatření rovněž mají některé vedlejší efekty. Není tedy možné jednoduše klást rovnítko mezi opatřeními na jedné straně a výsledky a dopady na straně druhé a indikátory je třeba vnímat jako pomocné ukazatele pro sledování dalšího vývoje. V následující tabulce uvádíme možný rozsah monitorovacích ukazatelů, v zásadě využitelný pro všechny příhraniční intervenční oblasti. Pro konkrétní situaci by následně bylo možné výběr specifikovat a modifikovat přesně podle opatření využitelných v konkrétní pozici.

Oblast výsledků a dopadů	Výsledky a dopady	Možné vybrané monitorovací ukazatele
A. Infrastruktura a dopravní konektivita	Vyšší přeshraniční dopravní intenzita	Počet automobilů přejíždějících státní hranici Počet přeshraničních spojů veřejné dopravy za určité časové období (týden, měsíc, rok)
		Počet cestujících v přeshraničních spojích veřejné dopravy
	Vyšší propustnost hranice	Počet hraničních přechodů (resp. míst, kde je možné překročit státní hranici) různých kategorií
	Využitelnost veřejné vybavenosti napříč státní hranicí	Počet zdravotnických zařízení, která ošetřují na základě zdravotního pojištění pacienty z druhého státu
		Existence dalších zařízení veřejné vybavenosti (sběrné dvory, některé sociální služby...) využitelných obyvateli obou států
B. Přeshraniční sociální kapitál a interakce	Vyšší jazykové kompetence obyvatel v „sousedním“ jazyce	Počet škol (základní, střední, VOŠ, vysoké) s částečnou nebo úplnou výukou v cizím jazyce
		Počet základních a středních škol s povinnou/volitelnou výukou cizího jazyka
		Podíl obyvatel schopných komunikovat v „sousedním“ jazyce
	Intenzivnější znalosti o sousedním území, kulturní výměna a odbourání sociálních a kulturních bariér	Počet přeshraničních akcí, stáží, výměnných pobytů apod.
		Vnímání sousedů z druhé části hranice
	Existence jazykově smíšených mateřských škol, dětských skupin apod. s docházkou dětí z druhého státu	
C. Podnikání, trh práce a cestovní ruch	Vyšší počet návštěvníků příhraničních oblastí sousední země	Počet zahraničních návštěvníků
		Počet českých turistů v zahraničním území
	Prodloužení délky pobytu návštěvníků	Průměrná délka pobytu návštěvníků
	Vyšší provázanost přeshraničního trhu práce	Struktura pracovníků dojíždějících do zaměstnání přes hranici
		Počet realizovaných akcí (veletrhy, semináře...) na podporu přeshraničního obchodu a trhu práce
Inovativnější ekonomika založená na synergické spolupráci subjektů z obou stran hranice	Počet přeshraničních inovativních projektů, start-upů apod.	
	Ukazatele inovační infrastruktury a inovační ekonomiky (počet patentů apod.)	

D. Institucionální podpora a vztahy	Vyšší míra povědomí o přeshraniční spolupráci a sounáležitosti	Počet realizovaných marketingových akcí a kampaní
		Vnímání sousedů z druhé části hranice
	Vyšší reálná míra spolupráce subjektů z obou stran hranice	Existence programů podporujících přeshraniční spolupráci a celkový objem finanční podpory z těchto programů
		Počet a reálná funkčnost přeshraničních institucionálních platforem
		Počet reálně navázaných partnerství, společných akcí, kontaktů, společných zakázek firem apod.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

3. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský kraj/Bavorsko

3.1 ANALÝZA VYBRANÝCH SOCIOEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ

3.1.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA

Interregionální pozice zahrnuje území tří států. Nejvýznamnějšími středisky přeshraničního regionu jsou na české straně Plzeň a na straně bavorské Řezno. Obě města jsou populačně zhruba stejně velká, počtem obyvatel překračují hranici 150 tis. osob. V interregionální pozici se nachází ještě několik měst s počtem obyvatel v intervalu 50 – 100 tis. obyvatel, z nichž populačně největší jsou České Budějovice. Celý přeshraniční region je rozdělen na českou a bavorskou část poměrně výraznou fyzickogeografickou bariérou, která je tvořena horskými pásmy Šumavy (Bayerischer Wald v Bavorsku) a Českého lesa (Oberpfälzer Wald v Bavorsku). Nejvýznamnější dopravní osou protínající tuto bariéru je dálnice D5, resp. A6. V Karlovarském kraji je důležité propojení české dálnice D6 a bavorské A93. Železniční doprava zde nahraje významnou roli. Významným hospodářským odvětvím je v přeshraničním regionu cestovní ruch, a to díky velké rozloze pohraničních horských a podhorských území.

3.1.2 ZÁKLADNÍ PŘEHLED

Sledované území zahrnuje tři regiony soudržnosti v Bavorsku, a to NUTS 2 Dolní Bavorsko, Horní Falc a Horní Franky, český NUTS 2 Jihozápad tvořený dvěma kraji (Plzeňský a Jihočeský) a další kraj – Karlovarský. Na bavorské straně jde v členění na NUTS 3 celkem o 35 zemských (25) nebo městských (10) okresů. Největším regionem NUTS 3 podle **počtu obyvatel** je Jihočeský kraj s 644 tis. obyvateli, což představuje 13 % všech obyvatel sledovaného území. Téměř 600 tis. má také kraj Plzeňský, a i třetí český kraj je populačně větší než jakýkoliv region NUTS 3 v bavorské části.

Na české straně tedy na počátku roku 2020 žilo přes 1,5 mil. obyvatel, což představovalo zhruba 30 % celkové populace daného území. Dva největší bavorské zemské okresy (Pasov a Řezno) nedosahovaly ani 200 tis. obyvatel a pouze mírně nad 150 tis. měly pak již pouze zemský okres Landshut a městský okres Řezno. Nejméně obyvatel (pod 50 tis.) mělo trvalé bydliště v městských okresech Straubing v Dolním Bavorsku, Amberg a Weiden v Horní Falci a Hof a Coburg v Horních Francích.

Právě v městských okresech byla však velmi vysoká **hustota zalidnění**; přes tisíc obyvatel na km² žilo v Řezně (téměř 1,9 tis. obyv./km²), Bambergu (1,4 tis.) a více než tisíc také v městských okresech Bayreuth a Landshut. Naopak nejnižší hustota zalidnění (pod 80 obyvatel na km²) byla zjištěna v Jihočeském a Plzeňském kraji a také v sousedních zemských okresech Regen a Freyung-Grafenau v Dolním Bavorsku a Neustadt an der Waldnaab a Tirschenreuth v Horní Falci. Celková průměrná hustota osídlení celého území mírně překračovala hodnotu 100 obyvatel na km². Česká část byla výrazně pod průměrem této hodnoty, kdežto ta bavorská vykazovala hustotu zalidnění výrazně vyšší.

Tab. 3.1.1. Základní údaje o česko-bavorském prostoru k 1. 1. 2020

Území	Počet obyvatel (1. 1. 2020)	Rozloha	Hustota zalidnění	Koeficient osídlení
Amberg, Kreisfreie Stadt	42 207	50,0	844,1	0,9
Amberg-Sulzbach	103 049	1 256,0	82,0	2,1
Bamberg, Kreisfreie Stadt	77 373	55,0	1 406,8	1,6
Bamberg, Landkreis	147 163	1 168,0	126,0	3,0
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	74 783	67,0	1 116,2	1,5
Bayreuth, Landkreis	103 664	1 274,0	81,4	2,1
Coburg, Kreisfreie Stadt	41 072	48,0	855,7	0,8
Coburg, Landkreis	86 747	589,0	147,3	1,8
Deggendorf	119 478	861,0	138,8	2,4
Dingolfing-Landau	96 683	878,0	110,1	2,0
Forchheim	116 203	643,0	180,7	2,3
Freyung-Grafenau	78 362	984,0	79,6	1,6
Hof, Kreisfreie Stadt	45 825	58,0	790,1	0,9
Hof, Landkreis	94 801	893,0	106,2	1,9
Cham	127 998	1 520,0	84,2	2,6
Kelheim	123 058	1 066,0	115,4	2,5
Kronach	66 743	652,0	102,4	1,3
Kulmbach	71 566	658,0	108,8	1,4
Landshut, Kreisfreie Stadt	73 411	66,0	1 112,3	1,5
Landshut, Landkreis	159 895	1 348,0	118,6	3,2
Lichtenfels	66 776	520,0	128,4	1,3
Neumarkt in der Oberpfalz	134 573	1 344,0	100,1	2,7
Neustadt an der Waldnaab	94 450	1 428,0	66,1	1,9
Passau, Kreisfreie Stadt	52 803	70,0	754,3	1,1
Passau, Landkreis	192 656	1 530,0	125,9	3,9
Regen	77 410	975,0	79,4	1,6
Regensburg, Kreisfreie Stadt	153 094	81,0	1 890,0	3,1
Regensburg, Landkreis	194 070	1 392,0	139,4	3,9
Rottal-Inn	121 502	1 281,0	94,8	2,5
Schwandorf	147 872	1 464,0	101,0	3,0
Straubing, Kreisfreie Stadt	47 791	68,0	702,8	1,0
Straubing-Bogen	101 120	1 202,0	84,1	2,0
Tirschenreuth	72 046	1 084,0	66,5	1,5
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfreie Stadt	42 743	71,0	602,0	0,9
Wunsiedel im Fichtelgebirge	72 655	606,0	119,9	1,5

Bavorská část celkem	3 421 642	27 250,0	125,6	69,1
Jihočeský kraj	644 083	10 057,0	64,0	13,0
Karlovarský kraj	294 664	3 314,0	88,9	6,0
Plzeňský kraj	589 899	7 561,0	78,0	11,9
Česká část celkem	1 528 646	20 932,0	73,0	30,9
Území celkem	4 950 288	48 182,0	102,7	100,0

3.1.3 DEMOGRAFICKÉ POMĚRY

V česko-bavorském prostoru se v období 2015-2019 průměrně ročně živě rodilo 45,4 tis. dětí a umíralo téměř 55 tis. osob, takže přirozenou měnou ubývalo bezmála 10 tis. obyvatel ročně. Mezi bavorským a českým územím byly zřetelné výrazné rozdíly. Zatímco česká část se na každoroční ztrátě obyvatelstva celého území přirozenou měnou podílela pouze necelou tisícovkou osob, bavorská téměř 9 tis. Přestože počet zemřelých i na české straně převyšoval počty živě narozených, nebyly rozdíly tak významné jako na německé straně. Pouze dva bavorské okresy zaznamenaly v období 2015-2019 kladný přirozený přírůstek počtu obyvatel, a to Řezno a Landshut.

Ještě výraznější rozdíly lze zaznamenat v případě migračního salda. Na celém sledovaném území přibývalo každoročně stěhováním 30 tis. obyvatel, z toho však téměř 26 tis. (tj. 87 %) na bavorské části, kdežto pouze něco přes 4 tis. v českém pohraničí. Zatímco v Německu jde především o zahraniční migraci spojenou s migrační krizí, v ČR spíše o stěhování vnitřní. Velmi vysoké hodnoty počtu přistěhovaných na bavorské straně hranice se podepsaly na celkovém přírůstku počtu obyvatel, který v celém území činil přes 20 tis. ročně. V Bavorsku migrace zcela pokryla ztrátu populace přirozenou měnou třikrát a pouze sedm zemských okresů zaznamenalo v daném období pokles celkového počtu obyvatel. Z českých krajů získávaly migrací obyvatelstvo oba kraje regionu soudržnosti NUTS 2 Jihozápad, kdežto Karlovarský kraj ztrácel migrací i přirozenou měnou, takže jako jediný z českých krajů vykázal celkový úbytek počtu obyvatel.

Tab. 3.1.2. Absolutní demografické údaje o česko-bavorském prostoru v letech 2015–2019 (roční průměr)

Území	Počet osob (roční průměr za období 2015-2019)				
	živě narození	zemřelí	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek
Amberg, Kreisfreie Stadt	377	571	-194	328	134
Amberg-Sulzbach	906	1 217	-311	311	0
Bamberg, Kreisfreie Stadt	774	852	-78	1 162	1 084
Bamberg, Landkreis	1 378	1 542	-164	658	494
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	583	858	-275	912	637
Bayreuth, Landkreis	831	1 255	-424	234	-190
Coburg, Kreisfreie Stadt	352	541	-189	191	2
Coburg, Landkreis	719	1 090	-371	378	7
Deggendorf	1 030	1 318	-288	1 044	756
Dingolfing-Landau	871	940	-69	716	647

Forchheim	1 042	1 158	-116	577	461
Freyung-Grafenau	640	938	-298	385	87
Hof, Kreisfreie Stadt	428	641	-213	514	301
Hof, Landkreis	685	1 398	-713	351	-362
Cham	1 105	1 471	-366	797	431
Kelheim	1 166	1 169	-3	1 316	1 313
Kronach	474	903	-429	178	-251
Kulmbach	521	954	-433	238	-195
Landshut, Kreisfreie Stadt	696	811	-115	1 296	1 181
Landshut, Landkreis	1 480	1 429	51	1 564	1 615
Lichtenfels	560	861	-301	348	47
Neumarkt in der Oberpfalz	1 249	1 329	-80	1 200	1 120
Neustadt an der Waldnaab	856	1 105	-249	102	-147
Passau, Kreisfreie Stadt	419	603	-184	755	571
Passau, Landkreis	1 550	2 120	-570	1 845	1 275
Regen	655	954	-299	528	229
Regensburg, Kreisfreie Stadt	1 587	1 400	187	1 973	2 160
Regensburg, Landkreis	1 767	1 813	-46	1 418	1 372
Rottal-Inn	1 053	1 408	-355	1 023	668
Schwandorf	1 285	1 637	-352	1 204	852
Straubing, Kreisfreie Stadt	428	590	-162	515	353
Straubing-Bogen	889	984	-95	726	631
Tirschenreuth	588	1 010	-422	181	-241
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfreie Stadt	391	538	-147	332	185
Wunsiedel im Fichtelgebirge	569	1 153	-584	435	-149
Bavorská část celkem	29 904	38 564	-8 660	25 734	17 074
Jihočeský kraj	6 728	6 742	-14	1 370	1 356
Karlovarský kraj	2 776	3 347	-571	-355	-926
Plzeňský kraj	5 995	6 267	-272	3 227	2 955
Česká část celkem	15 499	16 356	-857	4 243	3 386
Území celkem	45 403	54 920	-9 517	29 977	20 460

Lepší pohled na situaci z hlediska přirozeného a mechanického pohybu však poskytují relativní údaje, konkrétně průměrné roční hrubé míry. Česko-bavorské pohraničí vykazovalo v letech 2015–2019 průměrnou roční hrubou mírou porodnosti ve výši 9,3 ‰, z toho bavorská část pouze 8,8 ‰, kdežto česká 10,2 ‰. Nejvyšší **porodnost** měl městský okres Řezno a také Jihočeský kraj. Kromě těchto překročil hranici 10 živě narozených na 1000 obyvatel středního stavu již pouze Plzeňský kraj a městský okres Bamberg. Velmi nízká porodnost byla evidována ve většině zemských okresů vládního obvodu Horní Franky. Čím více jsou zemské okresy vzdálenější od česko-bavorské hranice, tím vyšší v nich byla zjištěna úroveň porodnosti, přičemž lze

konstatovat, že v městských okresech byla porodnost většinou vyšší než v okolních zemských okresech (až na výjimky v případě městského okresu Pasov, který vykázal vůbec nejnižší průměrnou roční hrubou míru porodnosti ze všech okresů Dolního Bavorska).

Průměrná roční hrubá míra úmrtnosti činila v celém území 11,2 ‰ a byla tak o 2 body vyšší než v případě porodnosti, což představuje významný úbytek počtu obyvatel přirozenou měnou. Také **úmrtnostní** poměry nebyly v bavorských zemských okresech příliš příznivé – celá bavorská část vykázala 11,4 ‰, kdežto na české straně šlo o 10,8 ‰. Hodnota 13 ‰ byla překročena v osmi bavorských okresech. Směrem na jih se úmrtnostní poměry zlepšovaly. Nejnižší úmrtnost byla zjištěna v zemském okrese Landshut (9,1 ‰). České kraje vykazovaly mnohem nižší hodnoty než sousední bavorské zemské okresy – jen v Karlovarském kraji překročila hrubá míra úmrtnosti hranici 11 ‰.

Tab. 3.1.3. Relativní demografické údaje o česko-bavorském prostoru v letech 2015–2019 (roční průměr)

Území	Hrubá míra (roční průměr za období 2015-2019, v ‰)				
	živě narození	zemřelí	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek
Amberg, Kreisfreie Stadt	9,0	13,6	-4,6	7,8	3,2
Amberg-Sulzbach	8,8	11,8	-3,0	3,0	0,0
Bamberg, Kreisfreie Stadt	10,2	11,3	-1,0	15,4	14,3
Bamberg, Landkreis	9,4	10,5	-1,1	4,5	3,4
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	7,9	11,7	-3,7	12,4	8,7
Bayreuth, Landkreis	8,0	12,1	-4,1	2,3	-1,8
Coburg, Kreisfreie Stadt	8,6	13,1	-4,6	4,6	0,1
Coburg, Landkreis	8,3	12,6	-4,3	4,4	0,1
Deggendorf	8,7	11,2	-2,4	8,8	6,4
Dingolfing-Landau	9,1	9,9	-0,7	7,5	6,8
Forchheim	9,0	10,0	-1,0	5,0	4,0
Freyung-Grafenau	8,2	12,0	-3,8	4,9	1,1
Hof, Kreisfreie Stadt	9,4	14,1	-4,7	11,3	6,6
Hof, Landkreis	7,1	14,6	-7,4	3,7	-3,8
Cham	8,7	11,6	-2,9	6,3	3,4
Kelheim	9,7	9,7	0,0	10,9	10,9
Kronach	7,0	13,4	-6,3	2,6	-3,7
Kulmbach	7,2	13,2	-6,0	3,3	-2,7
Landshut, Kreisfreie Stadt	9,9	11,5	-1,6	18,3	16,7
Landshut, Landkreis	9,5	9,1	0,3	10,0	10,3
Lichtenfels	8,4	12,9	-4,5	5,2	0,7
Neumarkt in der Oberpfalz	9,5	10,1	-0,6	9,1	8,5
Neustadt an der Waldnaab	9,0	11,7	-2,6	1,1	-1,5
Passau, Kreisfreie Stadt	8,1	11,7	-3,6	14,7	11,1
Passau, Landkreis	8,2	11,2	-3,0	9,7	6,7

Regen	8,5	12,4	-3,9	6,8	3,0
Regensburg, Kreisfreie Stadt	10,6	9,4	1,3	13,2	14,5
Regensburg, Landkreis	9,2	9,5	-0,2	7,4	7,2
Rottal-Inn	8,8	11,7	-3,0	8,5	5,6
Schwandorf	8,8	11,2	-2,4	8,2	5,8
Straubing, Kreisfreie Stadt	9,1	12,5	-3,4	10,9	7,5
Straubing-Bogen	8,9	9,9	-1,0	7,3	6,3
Tirschenreuth	8,1	13,9	-5,8	2,5	-3,3
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfreie Stadt	9,2	12,7	-3,5	7,8	4,4
Wunsiedel im Fichtelgebirge	7,8	15,8	-8,0	5,9	-2,0
Bavorská část celkem	8,8	11,4	-2,6	7,6	5,0
Jihočeský kraj	10,5	10,5	0,0	2,1	2,1
Karlovarský kraj	9,4	11,3	-1,9	-1,2	-3,1
Plzeňský kraj	10,3	10,8	-0,5	5,6	5,1
Česká část celkem	10,2	10,8	-0,6	2,8	2,2
Území celkem	9,3	11,2	-1,9	6,1	4,2

Nepříznivé úmrtnostní podmínky a nízká porodnost pak vedly k tomu, že pouze dva ze sledovaných regionů NUTS 3 v celém česko-bavorském prostoru vykázaly kladný **přirozený přírůstek**, a to navíc velmi mírný (městský okres Řezno, zemský okres Landshut), k tomu ještě Jihočeský kraj a okres Kelheim byly na nule. Úbytek počtu obyvatel přirozenou měnou byl zřejmý především v okresech vládního obvodu Horní Franky (v případě okresu Wunsiedel im Fichtelgebirge dokonce o 8 osob na 1000 obyvatel středního stavu ročně), ale vysoký byl pokles přirozenou měnou také v okrese Tirschenreuth, Kronach a Kulmbach. Směrem na jih se v bavorské příhraniční zóně úbytek počtu obyvatel přirozenou měnou mírně snižoval.

Opačná byla situace v případě **migračních** poměrů. Celé území vykázalo průměrnou roční hrubou míru migračního salda ve výši 6,1 ‰, což je hodnota velmi vysoká. Zatímco české území obyvatelstvo migrací v příslušných pěti letech průměrně ročně získávalo spíše mírně (o 2,8 promile ročně), to bavorské výrazně (celkem o 7,6 ‰). Pouze Karlovarský kraj ze všech sledovaných regionů NUTS 3 vykázal pokles počtu obyvatel migrací. Všechny bavorské zemské okresy obyvatele stěhováním získávaly, i když právě opět ty severní v Horních Francích a sousední okresy v Horní Falci spíše podprůměrně (méně než 3 obyvatele na 1000 obyvatel středního stavu). Obdobná byla situace i v Jihočeském kraji, kdežto v Plzeňském byla srovnatelná s migrací v západních zemských okresech Horních Frank (přes 5 promile). Opět směrem na jih hrubá míra migračního salda v bavorských zemských okresech významně rostla. Především městské okresy vykazovaly průměrný roční přírůstek migrací velmi vysoký – vyšší než 13 osob na tisíc obyvatel středního stavu v Řezně, Pasově, Landshutu (přes 18) a Straubingu, v Horních Francích také v Bambergu.

Z výše uvedené tabulky vyplývá také kladný průměrný roční **celkový populační přírůstek** (o 4,2 ‰), a to jak na české (o 2,2 ‰), tak na bavorské straně hranice (5,0 ‰). Pouze zemské okresy v Horních Francích a na severu Horní Falce celkový počet svých obyvatel průměrně každý rok během sledovaného období ztrácely, a

to nejvíce v nejsevernějším výběžku bavorské části (okres Kronach a Hof). V městských okresech vesměs celkový počet obyvatel intenzivně rostl, a to i v Horních Francích a Horní Falci. Rozdíly však byly velmi výrazné. Zatímco v městském okrese Coburg byl růst zanedbatelný, v Bambergu, Řezně nebo Landshutu činil nárůst více než 14 obyvatel ročně na 1000 osob středního stavu. Z českých krajů ubývala populace pouze na Karlovarsku; ostatní dva kraje vykázaly přírůstek celkového počtu obyvatel během sledovaného období, ale pouze v Plzeňském kraji byly hodnoty srovnatelné s bavorskými sousedními okresy. Lze tedy shrnout, že počet obyvatel přibýval od severu k jihu, od hranic dále do vnitrozemí a v bavorských městských okresech mnohem intenzivněji než v těch ostatních.

3.1.4 VĚKOVÉ SLOŽENÍ

Další důležitou charakteristikou konkurenceschopnosti regionů je **věková struktura** populace a z ní vyplývající ukazatele (index stáří a index ekonomického zatížení). V celém analyzovaném regionu představovala dětská složka pouze 13,9 % populace, což bylo mnohem méně než v případě osob starších 65 let (21 %). Zbývající zhruba dvě třetiny tvořili obyvatelé v produktivním věku. Věková struktura byla v regionech na české straně hranice o něco příznivější než na bavorské, i když podíl seniorů byl téměř shodný. Mezi obyvateli české části byl přece jen zaznamenán vyšší podíl dětí než na opačné straně hranice, takže podíl osob v produktivním věku byl naopak vyšší na té německé. Zatímco mezi českými kraji nebyly zřejmé výrazné rozdíly ve věkové struktuře, mezi bavorskými ano. Dva městské okresy (Pasov a Bayreuth) vykázaly extrémně nízký podíl dětské složky (pod 11 %), zatímco dva zemské okresy (Hof a Wunsiedel im Fichtelgebirge) zase nadprůměrný podíl seniorů (nad 25 %).

Regiony NUTS 3 lze porovnat také podle **indexu stáří**, tedy poměru počtu obyvatel starších 65 let a dětí do 15 let. Ten prokázal pokročilejší stav procesu stárnutí v bavorské části území ve srovnání s českou částí. Průměr celého území činil zhruba 150 seniorů na 100 dětí, avšak v české části to nebylo ani 130, kdežto v té bavorské více než 160. Ve všech regionech NUTS 3 již převažoval počet seniorů nad dětskou složkou, přičemž mezi českými a bavorskými poměry panovaly velké rozdíly. V severních zemských okresech i ve většině městských okresů Horních Frank a Horní Falce překračoval index stáří hodnotu 190, v pěti okresech dokonce převažoval počet seniorů nad počtem dětí více než dvakrát. Pouze dva zemské okresy na západě Dolního Bavorska (Landshut a Kelheim) měly podobný poměr poproduktivní a předproduktivní složky populace jako české kraje.

O něco lepší je situace ve sledovaném území z hlediska **indexu ekonomického zatížení**, který poměruje součet před- a poproduktivní složky s tou produktivní. Celé území vykázalo hodnotu tohoto ukazatele ve výši 53,5, přičemž české území přes 56 a bavorské pouze 52,3. Rozdíly mezi regiony nebyly tak výrazné jako u indexu stáří a české kraje se prezentovaly spíše horšími hodnotami než většina okresů Dolního Bavorska a Horní Falce. V některých z nich produktivní složka dokonce převažovala nad tou neproduktivní, což výjimečně nastávalo také v Horních Francích (např. městský okres Bamberg a Bayreuth). Nejnižší hodnota indexu byla zjištěna v městském okrese Řezno, kdežto nejvyšší (přes 60) v již zmiňovaných zemských okresech Hof a Wunsiedel im Fichtelgebirge.

Tab. 3.1.4. Věková struktura v regionech česko-bavorského prostoru k 1. 1. 2020

Území	Věková struktura (v %)			Index stáří	Index ek. zatížení
	do 15 let	15–64 let	65 a více let		
Amberg, Kreisfreie Stadt	12,4	63,9	23,6	190,0	56,4
Amberg-Sulzbach	13,1	65,5	21,4	163,6	52,6
Bamberg, Kreisfreie Stadt	12,3	68,3	19,4	156,9	46,4
Bamberg, Landkreis	14,1	66,5	19,4	137,4	50,4
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	10,8	67,7	21,5	200,0	47,7
Bayreuth, Landkreis	13,0	64,3	22,7	174,0	55,5
Coburg, Kreisfreie Stadt	11,8	64,6	23,6	200,1	54,9
Coburg, Landkreis	12,8	63,7	23,4	182,6	56,9
Deggendorf	12,9	66,4	20,7	160,4	50,7
Dingolfing-Landau	13,7	67,1	19,2	140,4	49,1
Forchheim	13,9	65,4	20,7	148,8	52,8
Freyung-Grafenau	12,2	65,5	22,3	182,4	52,6
Hof, Kreisfreie Stadt	13,2	62,6	24,2	183,7	59,6
Hof, Landkreis	11,8	62,2	26,0	221,5	60,7
Cham	13,0	65,3	21,7	166,1	53,1
Kelheim	14,6	66,6	18,8	128,6	50,1
Kronach	11,3	64,2	24,5	217,9	55,8
Kulmbach	11,7	63,9	24,4	207,6	56,5
Landshut, Kreisfreie Stadt	13,1	66,4	20,5	156,0	50,5
Landshut, Landkreis	14,8	66,3	18,9	127,6	50,7
Lichtenfels	12,6	64,4	22,9	181,5	55,2
Neumarkt in der Oberpfalz	14,1	66,5	19,3	136,4	50,3
Neustadt an der Waldnaab	13,3	65,4	21,3	160,8	52,8
Passau, Kreisfreie Stadt	10,9	67,7	21,4	196,5	47,6
Passau, Landkreis	12,9	64,7	22,4	173,4	54,7
Regen	12,6	64,7	22,7	179,5	54,5
Regensburg, Kreisfreie Stadt	12,4	70,4	17,2	139,0	42,1
Regensburg, Landkreis	14,4	66,0	19,7	137,0	51,6
Rottal-Inn	13,3	65,1	21,6	161,9	53,6
Schwandorf	13,3	66,0	20,7	156,5	51,5
Straubing, Kreisfreie Stadt	12,2	66,2	21,6	176,3	51,0
Straubing-Bogen	14,1	66,1	19,8	140,6	51,4
Tirschenreuth	12,5	64,4	23,1	184,6	55,3
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfreie Stadt	12,4	64,4	23,3	187,9	55,4
Wunsiedel im Fichtelgebirge	12,0	61,5	26,5	221,4	62,5

Bavorská část celkem	13,1	65,7	21,2	162,1	52,3
Jihočeský kraj	15,8	63,7	20,5	129,3	57,0
Karlovarský kraj	15,2	64,4	20,4	134,5	55,3
Plzeňský kraj	15,5	64,2	20,3	130,5	55,8
Česká část celkem	15,6	64,0	20,4	130,8	56,2
Území celkem	13,9	65,2	21,0	151,2	53,5

3.1.5 EKONOMIKA A TRH PRÁCE

Ekonomické poměry v regionech NUTS 3 lze za pomoci dat Eurostatu sledovat prostřednictvím HDP na obyvatele včetně údajů o paritě kupní síly/standardu, avšak nejaktuálnější data jsou zveřejněna pouze za rok 2018. Dle základních sektorů ekonomicky (primér, sekundér, terciér) a některých agregovaných odvětví je možné vyhodnotit také situaci dle hrubé přidané hodnoty (v % z celkové HPH), kterou lze pak porovnávat se zaměstnaností.

Ekonomické poměry

Výrazné rozdíly mezi regiony NUTS 3 existují v česko-bavorském prostoru i z hlediska ekonomických ukazatelů. **Hrubý domácí produkt (HDP)** celého území překročil 160 mil. eur, přičemž české území, na němž žije zhruba 30 % obyvatel, vyprodukovalo pouze 15 % celkového HDP. V případě HDP na obyvatele (v tis. eur) připadalo průměrně na jednoho producenta 32,5 tis. eur, avšak obyvatel žijících na české straně se na tomto podílel pouze 16 tis., kdežto obyvatel bavorské strany bezmála 40 tis. eury. HDP na obyvatele překračoval v roce 2018 hodnotu 50 tis. ve všech městských okresech a také v zemském okrese Dingolfing-Landau. Nejvyšší byl v Coburgu v Horních Francích a v Řezně v Horní Falci (zhruba 90 tis. eur na obyvatele). Nejnižší HDP na obyvatele vykázaly z bavorských zemských okresů území obklopující právě velká města - v Horních Francích zemský okres Bayreuth a v Horní Falci zemský okres Řezno. I tak zde byl HDP vyšší než 20 tis. eur, zatímco z českých krajů překročil hranici 17 tis. eur pouze Plzeňský kraj a ten Karlovarský se pohyboval zhruba na poloviční úrovni nejslabších bavorských okresů. Jak v Horních Francích, tak v Horní Falci však vykazovaly o něco vyšší HDP na obyvatele okresy přiléhající české hranici než ty vzdálenější.

Tab. 3.1.5. Hrubý domácí produkt v regionech česko-bavorského prostoru v roce 2018

Území	HDP			
	celkem (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)	v PPS (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)
Amberg, Kreisfreie Stadt	2 586	61,4	2 380	56,5
Amberg-Sulzbach	2 842	27,6	2 615	25,4
Bamberg, Kreisfreie Stadt	4 974	64,3	4 578	59,2
Bamberg, Landkreis	3 847	26,2	3 540	24,1
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	4 805	64,7	4 423	59,5
Bayreuth, Landkreis	2 256	21,7	2 076	20,0
Coburg, Kreisfreie Stadt	4 021	97,5	3 701	89,7

Coburg, Landkreis	2 343	27,0	2 157	24,8
Deggendorf	4 825	40,5	4 441	37,3
Dingolfing-Landau	5 822	60,6	5 359	55,8
Forchheim	3 527	30,4	3 246	28,0
Freyung-Grafenau	2 368	30,2	2 180	27,8
Hof, Kreisfreie Stadt	1 989	43,3	1 831	39,9
Hof, Landkreis	3 366	35,2	3 098	32,4
Cham	4 793	37,6	4 411	34,6
Kelheim	3 848	31,6	3 541	29,1
Kronach	2 214	32,9	2 038	30,3
Kulmbach	2 538	35,3	2 336	32,5
Landshut, Kreisfreie Stadt	4 089	57,0	3 763	52,4
Landshut, Landkreis	5 822	36,9	5 358	33,9
Lichtenfels	2 412	36,1	2 220	33,2
Neumarkt in der Oberpfalz	5 218	39,2	4 802	36,1
Neustadt an der Waldnaab	3 023	32,0	2 782	29,5
Passau, Kreisfreie Stadt	3 567	68,4	3 283	63,0
Passau, Landkreis	5 920	31,0	5 448	28,5
Regen	2 526	32,6	2 325	30,0
Regensburg, Kreisfreie Stadt	13 267	87,4	12 210	80,5
Regensburg, Landkreis	4 912	25,5	4 521	23,4
Rottal-Inn	3 974	33,0	3 658	30,3
Schwandorf	5 379	36,6	4 950	33,7
Straubing, Kreisfreie Stadt	2 538	53,2	2 336	49,0
Straubing-Bogen	2 828	28,2	2 603	26,0
Tirschenreuth	2 626	36,2	2 417	33,3
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfr. Stadt	2 390	56,2	2 200	51,7
Wunsiedel im Fichtelgebirge	2 559	34,9	2 355	32,1
Bavorská část celkem	136 017	39,9	125 181	36,7
Jihočeský kraj	10 185	15,9	14 314	22,3
Karlovarský kraj	3 736	12,7	5 250	17,8
Plzeňský kraj	10 426	17,9	14 654	25,1
Česká část celkem	24 346	16,0	34 219	22,5
Území celkem	160 363	32,5	159 400	32,3

Dle HDP v **paritě kupního standardu** byly zjištěné rozdíly mezi českou a bavorskou stranou o něco nižší, ale i tak velmi výrazné (téměř 80 % se na celkovém HDP dle parity kupního standardu území podílely bavorské regiony). Dle HDP na obyvatele v paritě kupního standardu došlo k mírnému navýšení hodnoty za celé území, nicméně na bavorské straně hranice připadalo na jednoho obyvatele 36,7 tis. eur, což bylo o 6 % méně než u HDP na obyvatele v běžných cenách, a na české pak 22,5 tis. eur, tedy o 40 % více než u běžného HDP na

obyvatele. Zjištěné extrémy mezi regiony se však shodovaly s předchozím ukazatelem. Nejnižší hodnotou se prezentoval opět Karlovarský kraj (pod 20 tis. eur), ale Plzeňský kraj vykázal lepší údaje než čtyři bavorské zemské okresy obklopující větší města (Bamberg, Bayreuth a Coburg v Horních Francích a Řezno v Horní Falci). Vyšší než v regionu Bayreuth bylo HDP v paritě kupního standardu i v Jihočeském kraji.

Z ekonomických ukazatelů lze při analýze porovnávat jednotlivé regiony také podle **hrubé přidané hodnoty** (HPH), a to nejen v celkovém úhrnu, což by zhruba odpovídalo předchozím dvěma ukazatelům, ale dle sektorů ekonomiky nebo dokonce podle vybraných agregovaných odvětví. **Primér**, tedy zemědělství, lesnictví a rybolov, se v celém území podílel na úhrnném HPH 1,6 %, přičemž v české části dosahoval 2,5 % a v bavorské pouze 1,4 %. Nejvyšší byl v Jihočeském kraji (4,8 %) a přeskočil i dva bavorské zemské okresy, které měly rovněž více než 3% podíl priméru na HPH celého regionu (Bayreuth v Horních Francích a Straubing-Bogen a Rottal-Inn v Dolním Bavorsku). Ve všech bavorských městských okresech byl podíl priméru na HPH zanedbatelný.

Sekundér, tedy průmysl a stavebnictví, se na HPH podílel dvěma pětinaми a velké rozdíly mezi českou a bavorskou stranou nebyly zaznamenány. České území mělo vyšší podíl HPH v sekundéru než bavorské. Nejvyšší měrou to bylo v dolnobavorském okrese Dingolfing-Landau (přes 65 %), přičemž obdobné hodnoty (přes 50 %) byly dosaženy již pouze v okrese Tirschenreuth v Horní Falci. České kraje nedosáhly ani 45 %, i když nejvíce se k ní přiblížil Plzeňský kraj (43,0 %).

Tab. 3.1.6. Hrubá přidaná hodnota podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v roce 2018

Území	Hrubá přidaná hodnota (v %)				
	Primér	Sekundér	z toho průmysl	z toho zpr. průmysl	Terciér
Amberg, Kreisfreie Stadt	0,4	44,5	39,2	38,1	55,2
Amberg-Sulzbach	2,5	38,3	29,8	25,9	59,2
Bamberg, Kreisfreie Stadt	0,1	30,1	27,2	24,3	69,8
Bamberg, Landkreis	1,5	37,8	28,6	27,0	60,6
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	0,2	26,5	21,6	15,6	73,3
Bayreuth, Landkreis	3,1	32,6	25,8	22,2	64,3
Coburg, Kreisfreie Stadt	0,2	25,3	23,5	21,6	74,5
Coburg, Landkreis	1,5	45,4	39,1	36,3	53,1
Deggendorf	1,5	38,5	24,6	21,3	60,0
Dingolfing-Landau	1,9	66,0	62,5	61,1	32,1
Forchheim	0,9	47,0	41,9	39,7	52,2
Freyung-Grafenau	2,0	37,4	26,0	25,1	60,6
Hof, Kreisfreie Stadt	0,1	16,8	14,4	11,9	83,1
Hof, Landkreis	1,6	42,6	37,3	34,2	55,8
Cham	1,7	45,6	33,5	32,0	52,7
Kelheim	2,5	42,9	32,9	30,6	54,7
Kronach	1,8	43,4	38,5	36,2	54,8

Kulmbach	1,2	41,1	33,2	30,4	57,7
Landshut, Kreisfreie Stadt	0,3	30,0	27,9	25,2	69,7
Landshut, Landkreis	2,9	49,0	39,8	28,9	48,1
Lichtenfels	0,8	34,8	27,7	26,3	64,4
Neumarkt in der Oberpfalz	1,0	43,7	26,7	24,6	55,3
Neustadt an der Waldnaab	2,1	48,1	41,7	39,6	49,9
Passau, Kreisfreie Stadt	0,2	26,7	21,2	18,8	73,1
Passau, Landkreis	2,4	40,0	31,4	28,4	57,5
Regen	1,9	38,6	29,0	27,5	59,5
Regensburg, Kreisfreie Stadt	0,3	40,6	38,6	36,9	59,0
Regensburg, Landkreis	1,7	35,4	26,8	25,0	62,9
Rottal-Inn	3,3	34,6	23,7	20,6	62,1
Schwandorf	1,6	42,4	36,9	33,1	56,0
Straubing, Kreisfreie Stadt	0,4	23,7	20,8	17,0	75,9
Straubing-Bogen	3,9	40,3	29,8	27,9	55,8
Tirschenreuth	2,8	50,1	41,5	39,8	47,1
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfreie Stadt	0,2	19,1	14,5	11,6	80,7
Wunsiedel im Fichtelgebirge	1,1	40,0	35,8	32,9	58,9
Bavorská část celkem	1,4	39,3	32,4	29,5	59,3
Jihočeský kraj	4,8	39,8	33,1	27,0	55,5
Karlovarský kraj	2,9	34,3	28,6	21,1	62,8
Plzeňský kraj	3,1	43,0	37,7	32,4	53,8
Česká část celkem	2,5	42,6	36,4	28,7	54,9
Území celkem	1,6	39,8	33,0	29,4	58,6

Podíl na HPH lze sledovat také zvlášť u průmyslu (kam kromě zpracovatelského průmyslu spadá těžba a výroba energií a vody) a u zpracovatelského průmyslu. Podíl **průmyslu** představoval v celém území třetinu úhrnného HPH obdobně jako v bavorské části, zatímco v té české přesáhl 36 %. Vysoký byl především v zemských okresech přiléhajících na severu Horních Frank k saským hranicím a na východě k těm českým, neboť u některých překračoval 45 %, resp. 35 % v případě **zpracovatelského průmyslu** (Tirschenreuth, Neustadt an der Waldnaab, zemský okres Landshut a Forchheim). Z průměru se opět výrazně vymykal okres Dingolfing-Landau, kde činil podíl průmyslu na celkovém regionálním HPH 66 %. U ostatních rakouských okresů a také u dvou českých krajů se pohyboval většinou pod hranicí 40 % u průmyslu, resp. 35 % u zpracovatelského průmyslu a nejnižší byl ve dvou městských okresech na severu bavorské části - Hof a Weiden (okolo 17, resp. 14 %). Z českých krajů mohl konkurovat hornofalckým a hornofrankským okresům pouze Plzeňský kraj, kdežto Jihočeský a Karlovarský se řadily spíše k průměru, a to jak u zpracovatelského průmyslu, tak v úhrnu u celého průmyslu. Důvodem byl relativně vyšší význam výroby energie a vody v Jihočeském kraji a těžba uhlí v Karlovarském kraji.

Sektor služeb (terciér) se na celkovém HPH sledovaného území v roce 2018 podílel necelými 59 %, přičemž v českých krajích byl stále ještě mírně poddimenzován (54,9 %) ve srovnání s bavorskou stranou. Karlovarský kraj se podílem terciéru (přes 62 % celkového HPH) přibližoval spíše bavorským okresům. Naopak města Hof a Weiden se prezentovala velmi vysokým podílem terciéru na celkovém HPH (nad 80 %). U ostatních jak městských, tak zemských okresů byly hodnoty výrazně nižší a ani Karlovarský kraj s nejvyšším podílem terciéru na HPH ze všech tří českých krajů se jim nemohl rovnat. Plzeňský kraj s 53,8 % pak spolu se šesti průmyslovými regiony Bavorska zastupoval ty s podprůměrnou koncentrací služeb (pod 55 %). Nejnižší podíl služeb na HPH byl zaznamenán u tří bavorských zemských okresů, a to výrazně průmyslovém okrese Dingolfing-Landau (pouze 32,1 %), dále v sousedním Landshutu a také ve dvou regionech na severu Horní Falce (Tirschenreuth a na jihu navazující území okresu Neustadt an der Waldnaab), kde služby nepřekročily ani poloviční podíl na celkové HPH.

Trh práce

Na základě dostupných dat lze sledovat také rozdíly mezi strukturou zaměstnanosti v jednotlivých regionech podle základních sektorů ekonomiky, ale také z hlediska postavení (zpracovatelského) průmyslu. V **primárním** sektoru byla v roce 2018 v celém sledovaném území česko-bavorského pohraničí zaměstnána necelá 3 % všech pracujících. Přestože se na české straně nejedná o žádný výrazně úrodný region, podíl na celkové zaměstnanosti zde činil 4,5 %, což bylo o dva procentní body více než na straně bavorské. Nejvyšší podíl pracujících v priméru (více než 5 %) byl zaznamenán ve třech regionech, a to v zemských okresech Straubing-Bogen a Rottal-Inn a také v Jihočeském kraji. Nadprůměrná byla zaměstnanost v priméru také na hranicích Horních Frank a Horní Falce s výjimkou tamějších městských okresů. Karlovarský kraj vykázal podíl zaměstnaných v prvním sektoru ekonomiky na průměrné úrovni, což je dáno především zdejšími přírodními podmínkami.

V **sekundárním sektoru** celkově pracovalo bezmála 35 % všech zaměstnaných v území, přičemž na bavorské straně šlo pouze o necelou třetinu a na české o dvě pětiny. Nad 45 % zaměstnaných však bylo v sekundéru koncentrováno pouze v zemském okrese Kronach, ale i tady byly zjištěné hodnoty nižší než v zemském okrese Dingolfing-Landau v Dolním Bavorsku, kde je lokalizována výroba vozů BMW a sekundér zde soustředí nadpoloviční většinu všech zdejších zaměstnaných. Zhruba dvě pětiny osob zaměstnával sekundér i ve dvou českých krajích a také ve třech přilehlých okresech v Horní Falci.

Na zaměstnanosti v sekundéru se ve všech regionech vyšší měrou podílel **průmysl** než stavebnictví. Zatímco na české straně hranice pracoval v průmyslu každý třetí zaměstnaný, na té bavorské to byl pouze každý čtvrtý. Průmysl soustředil více než 35 % všech pracujících Plzeňského kraje a přes 30 % také v obou zbývajících českých krajích, zatímco na bavorské straně šlo pouze o zemské okresy na severu Horních Frank, o tři okresy v Horní Falci a již zmiňovaný okres Dingolfing-Landau v Dolním Bavorsku, kde byl podíl průmyslu ze všech regionů vůbec nejvyšší (přes 46 %). Velmi nízký podíl průmyslu vykázaly městské okresy (pod 15 %) s výjimkou Coburgu, Bambergu, Řezna a především Ambergu, kde v průmyslu pracovala více než pětina všech zaměstnaných, v Ambergu dokonce 28 %. Také podíl **zpracovatelského průmyslu** se v těchto městských okresech pohyboval nad hranicí 20 %, což však byl zhruba poloviční podíl na celkové zaměstnanosti než v zemských okresech Coburg, Kornach a především Dingolfing-Landau. Plzeňský kraj by v pomyslném

žebříčku dosáhl spolu s okresem Neustadt an der Waldnaab šesté příčky v podílu zaměstnaných osob ve zpracovatelském průmyslu.

Sektor služeb soustředil více než 62 % pracujících v celém území; na bavorské straně šlo o 65 %, na české o 55 %. Ve čtyřech bavorských městských okresech se dokonce jednalo o více než 80 % všech zaměstnaných. Zaměstnanost v terciéru nedosahovala v Plzeňském ani v Jihočeském kraji 55 % a byla srovnatelná s okresy na severu Horních Frank i Horní Falce. Karlovarský kraj měl stejně jako v případě HPH podíl pracujících ve službách o něco vyšší, ale ani tak nedosahoval na většinu bavorských okresů. Nejnižší podíl terciéru na celkové zaměstnanosti vykázal logicky průmyslový okres Dingolfing-Landau (45 %).

Tab. 3.1.7. Zaměstnanost podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v roce 2018

Území	Zaměstnanost (v %)				
	Primér	Sekundér	průmysl	zprac. průmysl	Terciér
Amberg, Kreisfreie Stadt	0,3	32,7	28,4	27,8	67,0
Amberg-Sulzbach	3,4	34,9	25,7	23,4	61,7
Bamberg, Kreisfreie Stadt	0,2	24,6	22,3	21,2	75,1
Bamberg, Landkreis	2,2	37,2	26,8	26,0	60,7
Bayreuth, Kreisfreie Stadt	0,3	17,4	13,7	10,4	82,3
Bayreuth, Landkreis	4,0	33,1	24,7	23,2	62,9
Coburg, Kreisfreie Stadt	0,2	25,4	22,8	21,6	74,3
Coburg, Landkreis	2,1	44,7	38,0	36,9	53,2
Deggendorf	2,8	33,4	22,3	20,7	63,8
Dingolfing-Landau	4,4	51,2	46,4	45,8	44,5
Forchheim	2,1	33,7	26,8	25,7	64,2
Freyung-Grafenau	3,3	35,5	24,5	23,9	61,2
Hof, Kreisfreie Stadt	0,2	16,3	13,6	12,8	83,5
Hof, Landkreis	2,2	41,8	35,3	34,1	55,9
Cham	3,6	40,8	30,2	29,5	55,5
Kelheim	3,6	36,6	26,9	25,7	59,8
Kronach	1,8	46,2	41,0	40,0	52,0
Kulmbach	2,1	36,4	28,3	26,7	61,5
Landshut, Kreisfreie Stadt	0,3	15,6	13,1	11,7	84,1
Landshut, Landkreis	4,7	36,7	25,3	23,8	58,7
Lichtenfels	1,3	33,5	27,5	26,6	65,2
Neumarkt in der Oberpfalz	2,5	38,0	25,7	25,0	59,6
Neustadt an der Waldnaab	4,1	42,4	35,0	33,6	53,5
Passau, Kreisfreie Stadt	0,2	17,9	13,3	12,5	81,9
Passau, Landkreis	3,7	36,2	27,4	26,2	60,1
Regen	2,8	36,4	27,2	26,4	60,7
Regensburg, Kreisfreie Stadt	0,2	25,0	22,9	22,0	74,8

Regensburg, Landkreis	3,2	32,6	23,9	22,8	64,3
Rottal-Inn	5,4	32,2	21,8	20,7	62,4
Schwandorf	2,8	36,7	30,9	29,3	60,4
Straubing, Kreisfreie Stadt	0,4	20,7	17,5	15,8	78,8
Straubing-Bogen	6,9	37,5	26,8	26,3	55,5
Tirschenreuth	4,4	44,1	34,5	33,8	51,5
Weiden in der Oberpfalz, Kreisfreie Stadt	0,4	20,1	16,4	15,5	79,5
Wunsiedel im Fichtelgebirge	1,7	37,6	32,8	31,4	60,7
Bavorská část celkem	2,3	32,8	25,9	24,7	64,9
Jihočeský kraj	5,8	40,7	32,4	29,8	53,5
Karlovarský kraj	2,9	37,4	30,9	25,2	59,7
Plzeňský kraj	3,9	41,9	35,2	32,7	54,2
Česká část celkem	4,5	40,5	33,2	30,1	55,0
Území celkem	2,9	34,9	27,9	26,2	62,1

3.2 VAZBY IDENTIFIKOVANÉ JAKO VYSOCE VÝZNAMNÉ ČI DÍLČÍM ZPŮSOBEM VÝZNAMNÉ

Téma vazby: Přeshraniční pracovní migrace

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: jednostranná

Jde převážně o jednostranný tok obyvatel KK/PLK/JČK do Bavorska (ačkoli v blízkém bavorském příhraničí se objevují i případy, kdy bavorští občané jezdí pracovat do českého příhraničí či ojedinělé případy bavorských manažerů působících v českých pobočkách svých firem). Lidé využívají výrazně vyšších mezd a dalších sociálních výhod a kombinují je s výhodami levnějšího bydlení a služeb, zejména v KK, a částečně JČK (naopak v PLK jsou mzdy vyšší oproti průměru ČR, přesto se pracovní migrace do Bavorska týká i části PLK). Zcela zásadním momentem bylo zavedení minimální mzdy v SRN, která zabraňuje mzdovému dumpingu a dělá německý trh pro české pracovní síly velmi atraktivním. Převažují pendleři v sociálních službách a manuálních profesích a službách (hotely, restaurace, řidiči kamionů, řemeslníci, elektrikáři, vyučení strojaři, nástrojaři, kuchařky, prodavačky), v rámci vysoce kvalifikovaných profesí zejména lékaři a zdravotnický personál, případně inženýři, IT specialisté a v některých případech i manažeři (i když v Bavorsku je vnímáno, že by bylo potřeba na německé straně učinit kroky k ulehčení přístupu na svůj pracovní trh, zejména právě pro zdravotnický personál). Určitou bariéru „plnohodnotného“ zaměstnání odpovídající kvalifikaci může představovat složitý systém v uznávání kvalifikací a relativně vysoká administrativní zátěž v trhu práce. Dojíždka za prací do Bavorska má i vnitroregionální rozdíly – více na Chebsku, Sokolovsku, Karlovarsku, Tachovsku, Domažlicku, Plzeňsku, Klatovsku, méně Rokycansku. Negativně je vnímána jazyková bariéra potenciálních pracovníků z české strany, dlouhodobě se snižuje úroveň znalosti němčiny, což do značné míry diskvalifikuje české (kvalifikované) pracovníky na bavorském trhu práce. Problémem pro trh práce na obou stranách hranic je relativně nízká kvalifikovanost pracovních sil, což snižuje konkurenceschopnost celého pohraničí.

Výsledek vazby pro české území: spíše negativní

Na jedné straně lze zmínit pozitivní aspekt spojený s tím, že vybrané skupiny obyvatelstva mají práci, vyšší příjmy, které většinou utrácejí na českém území a v české ekonomice. (Pozitivní fakt dostupného zaměstnání se však snižuje v situaci, kdy je míra nezaměstnanosti v českých regionech nízká.) U obcí s kvalitní dopravní dostupností Bavorska, resp. bavorského trhu práce je tento faktor stimulem pro zasedlení nových obyvatel. Nezřídka se však objevují situace, kdy rodiny osob pracujících v Bavorsku na německé straně hranic také realizují své nákupy (zejména předměty běžné spotřeby a elektronika), a tudíž se vyšší příjmy této skupiny obyvatel neodrážejí ve spotřebě realizované v KK/PLK/JČK. Hlavním negativem je fakt, že dotyční

neparticipují na trhu práce v KK/PLK/JČK, kde právě jejich kvalifikace (např. řemeslníci, ale i lékaři, IT specialisté apod.) chybějí a často to vede až k strukturálním problémům či institucionálním komplikacím (až např. uzavírání zdravotnických zařízení v ČR v důsledku nedostatku lékařů). Experti se shodují, že z hlediska KK/PLK/JČK jde o odliv mozků a odchod know how (který je realizován jak do českého vnitrozemí, tak částečně i do Bavorska). V neposlední řadě jako negativní aspekt lze uvést dopad do daňových příjmů na české straně. Za zmínku ještě stojí skutečnost, že Češi pracující v bavorském příhraničí možná ztrácejí svou původní profesní kvalifikaci, ale získávají novou (zejména měkké dovednosti, které nejsou na české straně systematicky budovány). Tento fakt by však byl pozitivní za předpokladu, že by se tito pracovníci po určité době vrátili na tuzemský pracovní trh.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: konkurenční

V zásadě oba příhraniční prostory soupeří o veškerou a zejména kvalifikovanou pracovní sílu. Ta je v zásadě mobilní a citlivě reaguje na výhody, které jsou převážně na německé straně (vyšší mzdy, ale i německý důchodový a sociální systém). Problém s pracovní migrací (pro českou stranu) může být umocněn demografickým vývojem a odlivem lidí z příhraničí do měst – toto platí i v Bavorsku (např. okresy Regen a Freyung-Grafenau). Hrozí tedy nedostatek kvalifikovaných sil do budoucna. Ačkoli na trhu práce jsou vztahy vnímány víceméně jako konkurenční, skutečnost, že pro české občany žijící v příhraničí existuje možnost zaměstnání v Bavorsku, může zvyšovat atraktivitu českého příhraničí.

Bavorské firmy si vyloženě cení českých pendlerů, protože spolehlivě pracují a mají dobré vzdělání. Pracovní vztahy trvají mnohdy 15 a více let, tito lidé jsou zcela integrovaní. Tento fakt podporuje skutečnost, že v Německu existují programy na začlenění gastarbeiterů (nejen jazykově, ale i kulturně, jak komunikovat s kolegou cizincem apod.), funguje tam lépe jejich vlastní grantový systém, nespolehají se tolik na EU (jsou flexibilnější, i oproti Bavorsku).

Vlivem pandemie koronaviru se jasně ukázalo, jak silně hospodářsky propletené obě strany hranic jsou. Především v oborech jako pečovatelský či zdravotnictví musely některé firmy v Bavorsku zrušit směny, protože se čeští pracovníci nedostali přes zavřenou hranici. Další „lock down“ by byl obrovským problémem.

Téma vazby: Přeshraniční maloobchod

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: oboustranná, asymetrická

Mobilita za maloobchodními službami existuje z obou příhraničních území do území za státní hranicí. Asymetrie spočívá v rozdílné struktuře maloobchodu, jež je poptávána zahraniční klientelou, a i rozdílnému geografickému vymezení, odkud a do jakých prostorů se mobilita realizuje. Poněkud zjednodušeně by se dalo shrnout, že Češi jezdí do Bavorska za vyšší kvalitou zboží, resp. stejnou kvalitou zboží za nižší cenu, kdežto bavorští zákazníci buď do českého příhraničí za zbožím, které je za nízkou cenu v Bavorsku nedostupné (cigarety a alkohol na tržnicích), anebo za vysokou kvalitou služeb za nižší cenu (a to i do vzdálenějších míst).

Mobilita z KK/PLK/JČK do Bavorska probíhá převážně za nákupem potravin, předměty denní spotřeby (drogerie), příp. elektroniky do středních měst v užším prostorovém rádiu od státní hranice (Marktredwitz, Selb, Hof, Bayreuth, Amberg, Weiden, Bamberg). Zřejmý je význam bezprostřední blízkosti do vzdálenosti cca 40 km, proto bavorské příhraničí je v oblasti maloobchodu „rozděleno“ na příhraničí Karlovarského kraje, Plzeňského kraje a Jihočeského kraje. Z bavorské strany převažují cesty za nákup vybraných spotřebních artiklů (benzín, cigarety, alkohol), a to co nejtěsněji ke státní hranici, jak je to možné. Nezanedbatelný objem obratu tvoří němečtí zákazníci na tržnicích v bezprostředním sousedství hranic. Bavorští zákazníci však také navštěvují české služby typu kadeřnictví, manikúra, ale klientela z vyšší střední třídy také náročnější služby typu vizáže, plastická chirurgie, stomatologie, asistovaná reprodukce či pobytová sociální zařízení (např. Alzheimer centra), která se odehrává i ve větší vzdálenosti od hranic.

Vnímání českého zákazníka v Bavorsku se za poslední dekádu výrazně změnilo s ohledem na objem obrátů realizovaných právě těmito přeshraničními zákazníky. Proto také v současné době existuje v bavorském maloobchodě cílená reklama na české zákazníky.

Klíčovým faktorem pro odlišné nákupní chování (Bavoři v Česku služby, vč. restauračních služeb, kdežto Češi v Bavorsku nezpracované potraviny) je odlišná cenová úroveň návazných služeb: suroviny jsou podobně dostupné, možné v Německu mírně levnější, ale přidaná hodnota z návazné služby je nižší (hotové jídlo servírované v restauraci je výrazně levnější na české straně hranic). Přetrvává tedy vyšší kupní síla bavorských občanů, což se projevuje ve struktuře přeshraničního obchodu.

Ačkoli přeshraniční obchod funguje i v zemědělství, nadále zůstává prostor pro využití potenciálu rozvoje maloobchodu v oblasti tradičních regionálních potravin.

Výsledek vazby pro české území: spíše pozitivní, v některých oblastech nejednoznačný

Z pohledu obyvatelstva se jedná o využití výhody z blízkosti obou území. To, že Češi jezdí nakupovat za hranice, nemá zásadní přímý vliv na český maloobchod, avšak rostoucí nákupy českých zákazníků realizované v bavorském příhraničí mohou představovat tlak na růst kvality stejného zboží v Česku.

Značně negativně lze hodnotit poměrně rezervovaný přístup k českým klientům českými poskytovateli služeb, kteří jsou primárně zaměřeni na německou klientelu. Opatření související s pandemií Covidu však naznačují, že by postupně mohlo docházet k návratu zájmu českých prodejců o české zákazníky. Na druhou stranu by tato opatření, zejména pokud by trvala dlouhodoběji, měla fatální důsledky pro přeshraniční obchod a česko-německé příhraniční vztahy obecně.

Vyšší přidaná hodnota se mnohdy generuje na bavorské straně hranic: české příhraničí je zdrojem kvalitních zemědělských produktů, které jsou zpracovávány v Bavorsku a v podobě finálních produktů exportovány do ČR

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

V podstatě nedochází ke konkurenčnímu vztahu, neboť předmět mobility se liší (např. kvalitní potraviny versus benzín). Pro posílení kooperativního vztahu by bylo žádoucí posílit přidanou hodnotu na české straně hranic.

Téma vazby: Přeshraniční turismus

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: oboustranná, asymetrická

Vazba je sice vysoce významná a oboustranná, ale oproti maloobchodu a pracovnímu trhu je význam relativně nižší. Asymetrie spočívá jak v rozdílné participaci Čechů a Němců, tak v geografickém směřování do různých lokalit/témat cestovního ruchu. Obecně lze říci, že mírně převažují účastníci cestovního ruchu z Bavorska do KK/PLK/JČK nežli opačně. České příhraničí je pro bavorské návštěvníky atraktivní zejména díky pestré přírodě, vnímání českých regionů se zlepšuje, rozšiřují se kulturní vazby. Rozvoji přeshraničního cestovního ruchu přispívají stále se zlepšující mezilidské vztahy založené na vzájemné otevřenosti a společné středoevropské historii. Předsudky hrají stále menší roli. Cestovní ruch není realizován po celém území rovnoměrně, na některých místech na obou stranách hranic dochází k „overturismu“.

Hlavní proud bavorských turistů se soustředí na největší a nejznámější destinace na Karlovarsku (lázeňství – oproti relaxačnímu wellness na bavorské straně) a na Šumavu, Český les (na obou stranách hranice) či Lipno. Začíná se realizovat také cestovní ruch směrem do českého příhraničí za UNESCO hodnotami (Montanregion, lázeňský trojúhelník jako kandidát na UNESCO). Ačkoli tradičně dominuje z bavorské strany na české příhraničí gastroturismus, není již zdaleka jediným objektem zájmu, předmětem zájmu jsou i různé místní kulturní či sportovní akce či běžná návštěva přátel. Vzhledem k slabší infrastruktuře a nižší úrovni spolupráce subjektů cestovního ruchu na české straně převažuje směrem z Bavorska jednodenní turismus.

Poměrně významný počet turistů z Čech volí Bavorsko jako transitní oblast při cestách do Alp a dalších destinací. Ze strany českých turistů jsou relativně časté návštěvy bavorských volnočasových a sportovních areálů (zejména aquaparky a wellness – oproti tradičnímu lázeňství na české straně; potenciál se objevuje také v oblasti lyžařských středisek). Stejně tak probíhá na bavorské straně softturismus (např. cykloturistika). Pro bavorskou stranu jsou Češi důležitými zákazníky, což se projevuje mj. propagací v češtině. Turistická infrastruktura je na bavorské straně lepší než na straně české, což má pro bavorskou ekonomiku pozitivní vliv na vyšší zastoupení vícedenních pobytů (viditelné je to zejména v případě Českého lesa). Lepší situace v Bavorsku je také v otázce spolupráce subjektů, na české straně je spíše nedostatečná. To se odráží v rostoucím zájmu českých turistů do Bavorska také v oblasti společensko-kulturních akcí.

Výsledek vazby pro české území: částečně pozitivní.

Pozitivní hodnocení lze založit na tom, že neplynou pro české území přímá negativa. Problémem z pohledu českého příhraničního území je ale zásadní nevyužití celkového svého potenciálu pro cestovní ruch a celkově velmi malá přítomnost bavorských turistů mimo hlavní, výše zmíněné, atraktivity.

S ohledem na volnočasové aktivity se jedná spíše o komplementární nabídku využívanou zákazníky vždy z obou stran hranic (především s ohledem na přírodní podmínky – léčebné zdroje, hory, vodní plochy apod.).

Jako hrozba na české straně je hodnoceno riziko devalvace některých ubytovacích zařízení původně sloužících cestovnímu ruchu na ubytovny pro agenturní pracovníky (zejména v blízkosti průmyslových zón).

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

V určitém zobrazení by se dalo konstatovat, že v nejbližším akčním radiu čeští turisté využívají bavorskou stranu hranice pro cestovní ruch bez využití návazných služeb, které jsou v Německu relativně dražší oproti Česku (tj. s vlastní stravou, bez noclehu) a jednorázově. Vícedenní cestovní ruch realizují Češi v Bavorsku spíše ze vzdálenějších lokalit. Naopak němečtí turisté běžně realizují dlouhodobější cestovní ruch s kompletními službami (all inclusive) a dokonce opakovaně.

Kooperace není systematicky regionálně rozvíjena, přesto probíhá mnohdy bilaterálně (konkrétní bavorský partner s konkrétním českým partnerem), zejména v oblasti kulturně-společenských akcí a občanských iniciativ. Kooperace subjektů cestovního ruchu mnohem lépe probíhá na bavorské straně hranice než

v českém příhraničí. Na bavorské straně chybí dostatečná propagace atraktivit cestovního ruchu v českém příhraničí.

Téma vazby: Přeshraniční vazby firem

Význam vazby: částečně významná vazba

Orientace vazby: spíše jednostranná, asymetrická

Odvětвовá struktura ekonomiky je na obou stranách hranice podobná, velké množství aktérů je „nějakým způsobem“ spojeno s automobilovým průmyslem a strojírenstvím, což je také příčinou skutečnosti, že ČR a Bavorsko jsou ekonomicky srostlé. Na druhou stranu poměřováno výkonností, jsou mezi oběma ekonomikami značné rozdíly, proto je situace značně asymetrická. Propojenost spočívá zejména v dodavatelsko-odběratelských vztazích, přičemž české firmy bývají spíše na spodních stupních řetězce. Existují ale i příklady specifických produktů, kde je situace opačná, kdy česká strana dodává finální produkt (např. elektroporcelán). Historicky měla relativně velký význam těžba dřeva a dobývání nerostných surovin a materiál (štěrky, jíly, písky) v Karlovarském kraji, které se exportovaly do Bavorska k dalšímu zpracování. Klíčovým problémem podniků v českém příhraničí je nízká přidaná hodnota – zjednodušeně řečeno: české firmy vyrábějí polotovary a komponenty, bavorské firmy finální produkty.

Česká strana nabízí relativně příznivé podmínky pro zahraniční investice (vč. vhodně lokalizovaných průmyslových zón – např. Cheb, okolí D5), které ovšem jsou většinou realizovány v ne příliš vhodné struktuře (nízké pozice v dodavatelském řetězci). Pokud bavorské firmy budovaly pobočky v českém příhraničí, motivací byla nízká cena výrobních faktorů (cena práce, pozemků apod.) a nejednalo se o nosné společnosti pro ekonomiku českých regionů. Přesto v posledních 5-10 letech se objevují i firmy na české straně, které mají svůj výzkum a vývoj. Mezi českými pobočkami bavorských firem jsou některé, které mají větší společenskou odpovědnost, ale spíše vůči vlastním zaměstnancům než vůči regionu. Jedna skupina firem z Bavorska, které investovaly v ČR, hodnotí svou investici v Česku velmi pozitivně, naopak druhá skupina vyjadřuje spíše zklamání. Rozlišovacím znakem těchto dvou skupin je struktura vedení: úspěch měly zpravidla ty firmy, které měly české vedení a vsadily na jeho samostatnost. Bariérou v prosazení českých firem na bavorském trhu je jejich relativně nízká prestiž v Německu.

Existují četné a důležité formy partnerství, hospodářsky se spolupráce v posledních letech výrazně prohlubuje. Přesto se nejedná o rovnovážné vztahy. Mnoho bavorských firem má na české straně hranice své dceřiné společnosti, což neplatí v opačném směru. Toto je nejběžnější model česko-bavorské firemní spolupráce: zahraniční matka s relativně velmi velkými pravomocemi, tuzemská dcera s převážnými dodavatelským postavením. Velmi dobrá je na české straně výuka IT, v Bavorsku je však silnější aplikovaná informatika.

Nezanedbatelná je spolupráce bavorských řemeslníků s ekonomikou na české straně hranice. Důvodem je nedostatek řemeslníků v určitých odvětvích v Česku (např. štukatěři).

Výsledek vazby pro české území: částečně pozitivní.

Ačkoli tato vazba je pro současnou ekonomiku pozitivní, v dlouhodobé perspektivě nedokáže průmysl v českém pohraničí vzhledem k výše popsané asymetričnosti konkurovat.

Přítomnost vybraných německých firem v příhraničním prostoru je třeba vidět jako pozitivní a přínosné, ale celkově z české strany není využit potenciál Bavorska jako ekonomicky vyspělého, technologicky i jinak inovačně založeného prostoru. Z české strany se v podstatě jedná o doposud promarněnou příležitost. Na druhou stranu mezifirmní vazby musejí mít svoji přirozenou logiku a funkčnost a do značné míry jsou vždy spontánního (vnějším prostředím neřiditelného) charakteru.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

Bavorsko prošlo zásadní proměnou za poslední půlstoletí ze zemědělské země v technologicky vyspělý stát. Je silnou ekonomikou s výkonným průmyslem. Bavorské firmy požívají dobrou pověst, firmy jsou inovativně a exportně orientované, mnoho z nich je světovými lídry. V Bavorsku obecně se nachází velké množství silných, středně velkých podniků, silná jsou zde řemesla, ale specificky bavorské příhraničí je typické spíše malými firmami a řemesly, zde je tudíž možnost rozvoje omezená. Na české straně však k žádoucí kvalitativní změně ekonomiky v zásadě nedošlo. Je nutné nejen posílení přeshraniční spolupráce na denní úrovni, ale její strategické nasměrování (společné plánovací týmy na politické úrovni). Příležitostí je společná (kooperativní) digitalizace a adaptabilita na změny (rizikem je přílišná závislost na automobilovém průmyslu). Mělo by se mnohem silněji komunikovat, především v celém bavorském veřejném prostoru, jak intenzivní hospodářská spolupráce mezi Bavorskem a ČR existuje.

Užší a vyváženější spolupráci však je obtížné rozvíjet, pokud přetrvává zásadní asymetrie obou ekonomik. Na české straně je pouze málo firem s produktovou inovací. Prospěšné by byla také podpora přeshraničních klastrů, přenos know-how a budování „rovnějších“ pozic mezi firmami, v čemž doposud přetrvávají značné rezervy.

Téma vazby: Přeshraniční institucionální vztahy

Význam vazby: částečně významná vazba

Orientace vazby: oboustranná, spíše symetrická

V širším pojetí definice institucí se jedná o přímé vztahy formálních institucí („úřady“) i semiformální a neformální vztahy individuálních aktérů (spolky, zájmové skupiny, ale i běžní lidé). Hlavní osa spolupráce se neodehrává na ose hlavních měst, ale v příhraničních regionech. Celé území KK/PLK/JČK – Bavorsko je kulturně poměrně homogenní a vztahy, které byly do roku 1989 zpřetrhány, se začaly rychle obnovovat a zintenzivňovat. Někteří aktéři zmiňují skutečnost, že po určité euforii, která nastala v 90. letech, dochází k zeslabení intenzity nebo četnosti vazeb, a jako klíčový problém zmiňují absenci strategie přeshraniční spolupráce, která se nijak nevyvíjí (ani nezhoršuje). Přitom pro dlouhodobé fungování přeshraniční spolupráce je nezbytné o vztahy trvale aktivně pečovat. Spolupráce se orientuje na přítomnost a chybí nějaké společné strategické směřování (větší vizi má bavorská strana). Určitou asymetrii lze shledat v „komunitnosti“ jednotlivých stran hranice, kdy komunitní kultura je v Bavorsku vyšší oproti českému sklonu k izolovanosti a individualistickému přístupu. V podstatě spontánní spolupráce na každodenní bázi probíhá v těsném příhraničí a týká se zejména malých obcí.

Neformální institucionální vztahy fungují dlouhodobě a velmi dobře (spolky, hasiči, koncerty). Navazuje se na historické kořeny. Bavorská mentalita je té české mnohem blíže než např. k severoněmecké. Existuje zde „dobré sousedství“, vazby zde fungují a jsou na relativně vysoké úrovni. Rozvoji vztahů přispívá také fungující spolupráce škol, pořádání výměnných pobytů apod. Nezanedbatelnou roli sehrává také spolupráce hospodářských komor a dalších subjektů. Za zmínku stojí také velmi dobré a pevné vztahy mezi univerzitami (to není případ Karlovarského kraje, kde žádná veřejná vysoká škola nemá své sídlo). Díky některým hospodářským vztahům se výrazně zlepšily také vztahy sousedské a vznikla nová přátelství. Vývoj je trvale pozitivní a nezávislý na politickém dění. Do vztahů mohou někdy negativně vstupovat některé předsudky, ale jedná se spíše o ojedinělý jev.

Institucionální vztahy na úrovni veřejné správy jsou výrazně slabší než vztahy jednotlivých spolků. Nižší zájem se projevuje na české straně a má charakter spíše deklaratorní. Bariérou intenzivnější spolupráce je odlišná legislativa a nesourodé správní systémy. Z tohoto důvodu se některé struktury zbytečně neefektivně zdvojují (např. nemocnice bezprostředně na obou stranách hranice) a je zde tedy ještě prostor pro zvýšení efektivnosti společné správy. Jedním z faktorů tohoto jevu může být také rozdílná míra kontinuity politické reprezentace, kdy politická situace v Bavorsku je dlouhodobě stabilní, kdežto v českých regionech je více proměnlivá (dobré kontakty se mnohdy přerušují a zůstávají jen na úřednické úrovni). Do vztahů mohou někdy zasahovat různé „kauzy“ typu jaderná elektrárna Temelín či postoj k migrační politice, spíše negativní roli v tomto smyslu mají média, která informují pouze o kontroverzních tématech.

Významná je podpora ve formě projektů financovaných z programů přeshraniční spolupráce (Interreg), dobře fungují přeshraniční sdružení, euroregiony apod.

Negativní roli sehrává jazyková bariéra, znalost němčiny na české straně je lepší než znalost češtiny v Bavorsku, ale zájem o němčinu na české straně trvale klesá. Naopak zájem o češtinu se v Bavorsku v ojedinělých případech objevuje. Přesto jako komunikační jazyk se mnohdy využívá angličtina.

V oblasti přeshraničních institucionálních vztahů hraje roli také téma: intenzivní spolupráce je např. v oblasti dopravy, ale např. v energetické politice panuje rozdílný přístup.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Jednoznačným pozitivem jsou konkrétní společné projekty menších obcí bezprostředně u státní hranice a společné aktivity v rámci IZS, cestovního ruchu, dopravy i oblasti hospodářské. Česká strana zde spíše využívá aktivity z německé strany a zejména přes významnější společné projekty získává zkušenosti a know how. Účinněji funguje spontánní, občanská spolupráce než spolupráce institucionální.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: kooperativní

Efektivnější kooperaci limituje absence společné vize a převažující orientace na přítomnost. Bavorská strana je systematické kooperaci otevřenější, naopak formální aktéři v českých příhraničních regionech přicházejí méně často s iniciativou. Pozitivní je podpora spolupráce v podobě dotačních zdrojů, avšak česká strana je méně aktivní v iniciaci společných projektů vyššího významu.

Komplikací je odlišnost správních systémů, vzdělávacích systémů, legislativy apod. Znalost němčiny je na české straně lepší než znalost češtiny v Bavorsku, avšak trend je v tomto smyslu spíše negativní.

3.3 SWOT SE ZAMĚŘENÍM NA PŘESHraniČNÍ VZTAHY A KONKURENCESCHOPNOST

Silné stránky

- **velmi dobrá infrastruktura technického vzdělání vysokoškolského typu, především v Bavorsku**
- **velmi dobrá dopravní infrastruktura**
 - dobrá základní infrastruktura na obou stranách hranic
 - velmi dobrá železniční infrastruktura a spojení na regionální úrovni, přítomnost dálnic D5, D6 na české straně, dálnice A3, A6 a A93 na německé straně
 - velmi dobrá propojenost dotčených území přeshraniční veřejnou dopravou (zejména existence dopravní obsluha příhraničního prostoru společnostmi Vogtlandbahn, Oberpfalzbahn apod.)
 - dobrá kvalita datového připojení na české straně
- **české straně relativně dobrá jazyková vybavenost (němčina)**
- **silná bavorská identita a zároveň otevřenost světu**
 - lidé, spojení s domovem, věrní „rodné hrouď“, silná vesnice s tradicemi a zvyky
- **kvalita a dostupnost pobytových sociálních služeb a zdravotnických zařízení na české straně hranice**
 - využitelnost také pro bavorské občany
 - specializované kliniky
- **hospodářská síla Bavorska a významná tradiční odvětví v českých regionech**
 - výkonný průmysl, velké množství silných, středně velkých podniků s dobrou pověstí, silné malé a střední podniky, silná řemesla
 - mnoho podniků inovativně a exportně orientovaných, digitalizace v pokročilém stádiu implementována
 - dlouhodobá tradice a historie průmyslu v celém území
- **podobná odvětvová struktura ekonomiky daného území**
 - příznivé podmínky pro zahraniční investice
 - snadnost spolupráce pracovní síly: české příhraniční regiony působí jako relativně levnější, ale kvalifikovaná pracovní síla, možnost zaměstnání v Bavorsku znamená vyšší atraktivitu lokality pro potenciální nové obyvatele
 - nízká nezaměstnanost, vyšší mzdy oproti průměru ČR (netýká se Karlovarského kraje!)
- **relativně silný výzkum a vývoj**
 - investice ze strukturálních fondů (vysoké školy – přístrojové vybavení, know-how)
 - celkově vyšší objem prostředků na VaV oproti jiným regionům v ČR (netýká se Karlovarského kraje)

- **výhodné lokalizační faktory na české straně hranice**
 - dobře připravené průmyslové zóny
 - na centrum republiky dálnic, i směrem na Bavorsko)
 - levnější pozemky pro případné investice
- **politická stabilita v Bavorsku**
 - dobrá pro dlouhodobé investory Stablní politická situace díky kontinuální vládě CSU, která myslí velmi intenzivně na ekonomiku.
- **vysoká kvalita přeshraničního partnerství**
 - silné vazby českého příhraničí na Bavorsko ve smyslu kvality partnerství (vztahy se samosprávou, úřady, vztahy mezi občany)
 - vysoké zapojení do projektů přeshraniční spolupráce
 - fungování přeshraničních sdružení, euroregionů
 - dobré kulturní napojení, setkávání škol, kulturních akcí
- **lépe fungující regionální rozvoj a územní plánování na české straně hranice**
 - možnost předávání zkušeností bavorským partnerům

Slabé stránky

- **rozdílný stav některých prvků infrastruktury**
 - horší dostupnost internetu v Bavorsku
 - horší veřejná doprava ve městech v Bavorsku
 - chybějící části dopravní infrastruktury (např. železnice na Šumavě)
 - větší množství brownfieldů v českých regionech
- **nepříznivý demografický vývoj s problematickým dopadem na pracovní trh**
 - nedostatek pracovních sil, zejména kvalifikovaných, limitující rozvoj některých firem
 - rychlý úbytek obyvatelstva, odliv lidí z příhraničních oblastí
 - relativně vysoký index stáří obyvatelstva
- **jazyková bariéra**
 - i přes relativně dobrou znalost němčiny některých skupin na české straně
- **přílišná závislost ekonomiky na automobilovém průmyslu a asymetrie obou ekonomik**
 - málo inovativních firem v českých regionech
 - nevhodná struktura investic v českých firmách
 - malý podíl MSP v Česku
 - nízká přidaná hodnota českých firem
 - relativně nízká vzdělanostní struktura v některých částech českých regionů, absence univerzity v Karlovarském kraji
 - vyšší počet gastarbeiterů, agenturních pracovníků
 - odlišná mzdová úroveň

- **nedostatečně využitý potenciál cestovního ruchu**
 - problém při dlouhodobějším ubytování místních obyvatel (velké množství objektů slouží jako rekreační objekty)
 - chybí ukazatele na atraktivitu CR na německé straně
 - nejednotný marketing, nekvalitní infrastruktura, nedostatek spolupráce podnikatelských subjektů
- **odlišnost správních systémů a legislativy**
 - rozdílnost sociálního systému v Německu a ČR (Kindergeld odvádějící české pracovníky do Německa)
 - rozdílnost vzdělávacího systému
- **absence strategického směřování česko-bavorské spolupráce**
 - absence společné vize
 - nízká kontinuita české politické scény
 - i přes politickou stabilitu v Bavorsku růst vlivu extremistických stran

Příležitosti

- **výhodná poloha ve středu Evropy a velmi vysoká atraktivita území**
 - relativní blízkost ekonomicky vyspělých regionů (Rakousko, Švýcarsko, Itálie)
 - dojezdová vzdálenost, hraniční přechody zejména lokálního významu
 - pěkná příroda
 - ideální podmínky pro turismus (celoroční sezóna)
 - UNESCO
- **plánovaná modernizace dopravního spojení**
 - zejména budování rychlých spojení integrující metropolitní centra v příhraničním prostoru
- **podpora podnikavosti a aktivního života v mladé populaci, rozvoj kvalifikace, jazykové vybavenosti**
- **migrace ze severního a východního Německa**
 - přivlastnění si a zároveň obohacení bavorské kultury
- **podpora oborů s vyšší přidanou hodnotou ze strany státu**
 - změna ekonomické struktury
- **rozvoj digitalizace, ekologizace a udržitelné ekonomiky**
- **pokračování a efektivní využívání dotačních programů pro přeshraniční spolupráci**
 - VVI včetně podniků
 - školy
- **pokračující podpora institucí s přeshraniční působností ze strany EU**
 - propojování a síťování aktérů rozvoje

- např. větší využití Evropského seskupení pro územní spolupráci
- zefektivnění potenciálu blízkosti Bavorska a dalších vyspělých regionů
- transfer inovací

Hrozby

- zastarávání dopravní infrastruktury (zejména železniční doprava) a tím i zvýšení zranitelnosti dopravní infrastruktury
- pokles zájmu o veřejnou dopravu a související snížení konektivity veřejné dopravy v příhraničním prostoru
- **negativní demografický vývoj**
 - odliv obyvatelstva z příhraničí do měst
 - demografické stárnutí
 - nedostatek studentů a absolventů setrvávajících v regionu
- **pokles zájmu o sousedy, o sousední kulturu, jazyk vysokým vlivem globalizace, vlivu angličtiny apod.**
- **pandemie a s nimi související opatření, omezující realizovatelnost spolupráce, a další vnější neočekávané negativní vlivy**
 - i s dopadem na výkonnost firem či služeb obhospodařovaných zahraničními pracovníky
 - např. kůrovec a jeho dopady na kvalitu krajiny a cestovní ruch
- **pro vybrané lokality příliš velká závislost na cestovním ruchu a zahraniční klientele**
- **krize automobilového průmyslu**
- **ukončení činnosti klíčových zaměstnavatelů a pilířů regionální ekonomiky bez dobře zvládnuté transformace**
 - např. Sokolovská uhelná, ukončení těžby a navazující elektrárny
- **nevhodná struktura investic na české straně hranic**
 - zaostávání v přidané hodnotě, v konkurenceschopnosti, další odliv kvalifikované pracovní síly, nízká prestiž české ekonomiky
- **časté změny ve vedení spolupracujících subjektů a v politické reprezentaci**
- **rozdílná měna**

3.4 VIZE POSILOVÁNÍ PŘESHraniČNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Smyslem česko-bavorského **partnerství** je provázaná **silná ekonomika**, která vytváří přidanou hodnotu na obou stranách hranice a pozitiva se projevují i na trzích práce v Jihočeském, Plzeňském a Karlovarském kraji. Česko-bavorské partnerství jako kontinuální proces – „Setkáváme se, poznáváme se, chápeme se, spolupracujeme“, který je založen na kvalitě **lidského** a **institucionálního kapitálu**, na **kulturně vyzrálé společnosti** a je podpořen **kvalitní přeshraniční infrastrukturou**.

3.5 FORMULACE OPATŘENÍ (DOPORUČENÍ) SMĚŘUJÍCÍ K POSILOVÁNÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Jednotlivá opatření vycházejí z výše identifikovaných dílčích faktorů a jsou shrnuta v podobě 4 základních pilířů. Konkrétní kritická místa a jednotlivá opatření jsou proto výsledkem datových analýz, SWOT analýzy řešeného území, ale i fokusních skupin a rozhovorů se zainteresovanými experty.

A. Infrastruktura a dopravní konektivita

Opatření A.1: Větší intenzita propojení veřejnou dopravou	
Cíl opatření	Cílem opatření je usnadnit přepravu přes hranici spoji veřejné hromadné dopravy.
Odůvodnění opatření	Jestliže se má jednat o společný prostor, je potřeba odstraňovat nejen fyzické bariéry, ale také oddělenost služeb, zejména dopravních.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- vytvoření konkrétních peážních železničních a autobusových spojení umožňujících snadnější cestování přes hranici (např. prodloužení spojů do nejbližšího města sousedního státu)- tarifní zjednodušení přeshraniční veřejné dopravy, ideálně rozšíření pásem integrovaných dopravních systémů na obou stranách hranice do nejbližších uzlů za hranicí
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- rozdílnost vyhlášek, norem a dalších úprav v Česku a Bavorsku- potřeba dlouhodobé udržitelnosti spojení vs. zpočátku malého využití nových spojení
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- dopravci- MD- SŽDC- ŘSD
Náklady a finanční zdroje	Náklady na dobudování infrastruktury budou ve vyšších řádech a bude potřeba zapojit dotační zdroje (OPD, FST v Karlovarském kraji). V případě tarifních zjednodušení půjde zejména o nastavení vzájemného zaúčtování přepravních výkonů.

Opatření A.2: Přeshraniční dopravní infrastruktura	
Cíl opatření	Cílem opatření je usnadnit přeshraniční osobní a nákladní automobilovou dopravu, cyklistickou a pěší dopravu.
Odůvodnění opatření	Dopravní propojenost je základem posilování vzájemných přeshraničních vazeb.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- úprava hraničních přechodů a navazujících úseků komunikací pro umožnění či usnadnění pohybu dopravními prostředky a pěšky (úpravy pěších tras pro cyklistické využití, úpravy příhraničních úseků silnic nižších tříd a místních komunikací apod.)
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- finanční náročnost- potřeba modernizace přeshraničního silničního spojení se obvykle nepotkává s prioritami měst, krajů a spolkové země Bavorsko
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- obce- MD- ŘSD
Náklady a finanční zdroje	Náklady na dobudování infrastruktury budou ve vyšších řádech a bude potřeba zapojit dotační zdroje (OPD, FST v Karlovarském kraji).

Opatření A.3: Vybavenost a služby měst a obcí	
Cíl opatření	Cílem opatření je zlepšit dostupnost veřejných služeb a vybavenosti příhraničních měst a obcí pro občany z druhého státu.
Odůvodnění opatření	Aby se přeshraniční výměna odehrávala nejen na bázi turistické návštěvnosti, ale jako běžná součást životů, je potřeba rozšířit vybavenost a služby měst a obcí, zejména v blízkém příhraničí.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- využití zdravotnických zařízení pro ošetření placené z veřejného zdravotního pojištění pacienty z druhého státu- využití dalších zařízení veřejné vybavenosti (sběrné dvory, některé sociální služby...) obyvateli druhého státu- společné plánování rozvoje veřejných služeb příhraničními městy a obcemi
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- rozdílnost vyhlášek, norem a dalších úprav v Česku a Bavorsku- komplikované financování v případě, že je služba hrazena z veřejných rozpočtů- potřeba strategické i provozní koordinace většího množství subjektů z různých zemí
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- města a obce- zdravotnická zařízení- poskytovatelé sociálních služeb
Náklady a finanční zdroje	Náklady postavené na základě jednotlivých projektů, možnost využít dotační prostředky (IROP, OPZ+).

Opatření A.4: Rozvoj, zkvalitnění a trvalá údržba turistické a doprovodné infrastruktury	
Cíl opatření	Cílem opatření je nabídnout turistům komfort odpovídající standardům německé klientely tak, aby byla ochotna setrvat v českém příhraničí delší čas a konzumovat české zboží a služby.
Odůvodnění opatření	Bavorské příhraničí je lépe vybaveno turistickou infrastrukturou. Z tohoto důvodu volí častěji bavorští návštěvníci spíše jednodenní výlety za hranici do českých regionů.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - doplnění turistické infrastruktury (WC, infocentra, ošetřovny, cyklopointy apod.) - zkvalitnění stávající turistické infrastruktury (zajištění trvalé údržby, odstraňování závad po vandalismu, udržování čistoty) - využívání smart prvků (ovládání přes QR kódy, aplikace apod.)
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none"> - vhodnost výběru potřebné infrastruktury a jejího rozmístění (někdy se buduje „ze setrvačnosti“ příliš mnoho prvků pro malé děti, jinde příliš pro cyklisty apod. bez ohledu na zaměření návštěvníků) - zanedbávání údržby a pořízené infrastruktury (mnohdy zajímavé prvky po nějakém čase přestávají fungovat, bývají špinavé apod.)
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraje - obce - subjekty cestovního ruchu
Náklady a finanční zdroje	Důležité je při pořizování investic nezanedbat nutnost návazných provozních výdajů na údržbu.

B. Přeshraniční sociální kapitál a interakce

Opatření B.1: Posílení středního a vyšší odborného školství v příhraničním regionu	
Cíl opatření	Cílem je nabídnout vzdělání v perspektivních oborech, které disponují dostatečnou nabídkou pracovních příležitostí v regionu, a udržet tak obyvatelstvo v příhraničním regionu.
Odůvodnění opatření	Současná nabídka středního odborného vzdělání na české straně příhraničí není dostatečná. Vyšší odborné vzdělávání prakticky zcela chybí, ačkoli např. na německé straně ve srovnatelných sídlech fungují tzv. „hochschule“. Nedaří se tak udržet kvalifikovanou pracovní sílu, ačkoli nabídka pracovních míst na obou stranách hranice je poměrně vysoká.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- podpora rozvoje středního a vyššího odborného vzdělávání ze strany krajské samosprávy- cílená strategie na přilákání pedagogů a zapojení firem do procesu vzdělávání
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- přetrvávající relativně nízká prestiž odborného vzdělávání- zajištění kvalitních odborníků do pedagogických pozic
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- školy a vzdělávací zařízení- zaměstnavatelé
Náklady a finanční zdroje	Vlastní zdroje krajské samosprávy. Využití externích zdrojů – OPJAK, IROP.

Opatření B.2: Jazykové vzdělávání	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšení jazykové vybavenosti obyvatel pro komunikaci s obyvateli druhého státu.
Odůvodnění opatření	Dlouhodobě byla lepší znalost němčiny mezi českými obyvateli než naopak, ale postupně dlouhodobě zájem o němčinu mezi Čechy klesá. Naopak se v některých případech objevuje zájem Němců o češtinu. Je žádoucí vzájemná znalost jazyků, pro bezprostřední obchodní i společenskou výměnu kulturní znalost, kterou nelze zcela nahradit univerzální angličtinou.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- podpora zájmu o výuku němčiny v Česku či volitelné češtiny v Bavorsku při výuce na základních a středních školách- zavedení vzdělávacích programů (zejména střední školy) na vybraných českých školách s částečnou výukou v němčině- pořádání cenově zvýhodněných jazykových kurzů pro veřejnost (v současné době ale obtížně realizovatelné v důsledku poměrně nízké poptávky ze strany obyvatel)- sdílení otitulkovaných streamovaných videospotů o dění v regionu na sociálních sítích- podpora akcí neformálního vzdělávání, setkávání a komunikace se skutečným přeshraničním impaktem (tj. nikoliv uměle díky dostupným projektům)- „Překladačský servis“ – zajištění (zafinancování) překladů pro nápisy, poutače, jídelní lístky, programy akcí atd., plus překlady (tlumočení) na vybraných společenských akcích
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- neochota střední a starší generace k učení cizích jazyků, již dnes dostatečná nabídka jazykového vzdělávání, které neodpovídá relativně nízká poptávka- pozvolný, dlouhodobý účinek- logická pozice angličtiny jako první volby rodičů při výuce jazyků u svých dětí
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- školy a jejich zřizovatelé- školská zařízení- domy dětí a mládeže- města, kraje a jejich organizace
Náklady a finanční zdroje	Nejedná se o výrazně nákladné aktivity, využít lze přeshraniční dotační programy (Interreg).

Opatření B.3: Rozvoj kulturní a společenské spolupráce	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšení sounáležitosti a porozumění a stimulace sociálního potenciálu rozvoje přeshraniční spolupráce.
Odůvodnění opatření	Vedle fyzických bariér spolupráci do určité míry brzdí rozdílnost kultur, která vede k dílčím nepochopením či přetrvávajícím předsudkům. Proto je potřeba trvale podporovat porozumění mezi národy.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- systematizace spolupráce knihoven, škol, volnočasových a sportovních zařízení, divadel apod. napříč hranicemi- pořádání společných kulturních akcí a hostování kulturních souborů (pěvecké, divadelní, taneční...) na akcích v druhé zemi- vytvoření centra paměti česko-německé historie v některém z větších měst
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- častá formálnost nebo krátkodobost uzavřených partnerství mezi kulturními institucemi, městy apod.- třaskavost tématu česko-německé historie u velké části zejména české populace
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- města- významné regionální kulturní organizace- knihovny- školy- spolky
Náklady a finanční zdroje	Nejedná se o výrazně nákladné aktivity, využít lze přeshraniční dotační programy (Interreg).

C. Hospodářství

Opatření C.1: Cílený marketing zaměřený na německého klienta	
Cíl opatření	Cílem opatření je zintenzivnění německých nákupů realizovaných na české straně tak, aby bavorská klientela s vysokou kupní silou realizovala větší objem nákupů v českém příhraničí.
Odůvodnění opatření	Němečtí zákazníci si nacházejí postupně cestu k českému zboží, ale dosud (na rozdíl od bavorského přístupu) schází systematický marketing českého zboží a služeb orientovaný na německého zákazníka, který by ještě více podpořil místní ekonomiku. Přílišná orientace českého maloobchodu na bavorského zákazníka by ale mohla odradit tuzemské klienty. Je potřeba proto důsledně diversifikovat zákazníky tak, aby se český klient necítil jako druhořadý. Proto je potřeba nediversifikovat kvalitu a cenu, ale způsob marketingu zacílený specificky pro klienty z obou stran hranice.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- finanční podpora místních ekonomických subjektů pro cílené zaměření marketingu zvláště pro české a zvláště pro bavorské zákazníky- marketing obecně českého zboží a služeb v Bavorsku (propagace podpořená státem a kraji)- jazykové a kulturně adaptované marketingové aktivity
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- přílišný příklon českých subjektů k německé klientele, který by znamenal nezájem o domácí zákazníky
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- CzechTrade- kraje- tuzemské firmy
Náklady a finanční zdroje	Náklady lze diversifikovat mezi jednotlivé aktéry tohoto opatření, je však nutno postupovat koordinovaně. Pro jednotlivé firmy lze využít např. systém inovačních voucherů zaměřených na inovaci marketingových aktivit apod.

Opatření C.2: Propagace českých firem, produktů a služeb v bavorském příhraničí

Cíl opatření	Cílem opatření je zintenzivnění německých nákupů realizovaných na české straně tak, aby bavorská klientela s vysokou kupní silou realizovala větší objem nákupů v českém příhraničí. Současně by propagace měla být zaměřena na české firmy tak, aby bavorské subjekty poptávaly české služby (na místo využívání pendlerů více využijí české firmy se svým personálem).
Odůvodnění opatření	Němečtí zákazníci si nacházejí postupně cestu k českému zboží, ale dosud (na rozdíl od bavorského přístupu) schází systematický marketing českého zboží a služeb orientovaný na německého zákazníka, který by ještě více podpořil místní ekonomiku. Přílišná orientace českého maloobchodu na bavorského zákazníka by ale mohla odradit tuzemské klienty. Je potřeba proto důsledně diversifikovat zákazníky tak, aby se český klient necítil jako druhořadý. Proto je potřeba nediversifikovat kvalitu a cenu, ale způsob marketingu zacílený specificky pro klienty z obou stran hranice. Zároveň je potřeba zviditelnit české firmy, které mohou být dodavateli (a subdodavateli) v bavorských zakázkách, což by pomohlo snížit počet pendlerů individuálně pracujících pro německé zaměstnavatele.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- finanční podpora místních ekonomických subjektů pro cílené zaměření marketingu zvláště pro české a zvláště pro bavorské zákazníky- marketing obecně českého zboží a služeb v Bavorsku (propagace podpořená státem a kraji)- jazykové a kulturně adaptované marketingové aktivity- systematické sledování bavorských veřejných zakázek k možnosti zapojit české subjekty do výběrových řízení
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- příklon českých subjektů k německé klientele, který by znamenal nezájem o domácí zákazníky
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- CzechTrade- kraje- tuzemské firmy
Náklady a finanční zdroje	Náklady lze diversifikovat mezi jednotlivé aktéry tohoto opatření, je však nutno postupovat koordinovaně. Pro jednotlivé firmy lze využít např. systém inovačních voucherů zaměřených na inovaci marketingových aktivit apod.

Opatření C.3: Podpora výzkumu a vývoje a propagace jejich výsledků v Bavorsku	
Cíl opatření	Cílem opatření je lépe využít atraktivitu českého příhraničí pro bavorské investory. Ti zde investují relativně hojně, avšak v ne příliš vhodné struktuře. Cílem je tedy posílení investiční aktivity bavorských investorů do českého příhraničí ve struktuře, která zde bude představovat rozvojový potenciál.
Odůvodnění opatření	Je potřeba zabránit dalšímu rozšiřování montoven a využít investiční potenciál českého příhraničí tak, aby zde bavorské investice měly dlouhodobou rozvojovou perspektivu.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - podpora výzkumných a vývojových aktivit českých firem - propagace tuzemského výzkumu v zahraničí
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none"> - schopnost místních firem zabývat se výzkumem, spolupracovat s ostatními subjekty (jinými podniky, výzkumnými organizacemi, veřejným sektorem)
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - CzechInvest - inovační centra - kraje - města - firmy
Náklady a finanční zdroje	TAČR, OPTAK

Opatření C.4: Vytváření vhodného prostředí pro přeshraniční maloobchod formou alternativních potravinových sítí	
Cíl opatření	Cílem je vybudovat vhodné prostředí pro formování alternativních potravinových sítí (např. farmářských trhů apod.), které mohou stimulovat vzájemné oboustranné konkurenčně-kooperační vazby českého a bavorského maloobchodu.
Odůvodnění opatření	Farmářské trhy a další formy alternativních potravinových sítí jsou nově vznikající sítě výrobců, spotřebitelů a dalších aktérů představující alternativu ke tradičnímu průmyslovému způsobu výroby potravin. Těší se mimořádně velké oblibě a podporují tak zejména lokální subjekty a lokální maloobchodní vazby. V jistém smyslu proto mohou stimulovat vzájemnou provázanost lokálních sítí výrobců a spotřebitelů napříč státní hranicí. V této rovině lze navázat na relativně silnou tradici existence menších podnikatelských subjektů v oblasti rostlinné a živočišné výroby, myslivosti a dalších souvisejících činností v regionu.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- vytvoření vhodného prostředí pro konání farmářských trhů dostupných pro české i bavorské výrobce a spotřebitele- pořádání informačních kampaní a navazování vzájemných vztahů mezi dotčenými subjekty v českém i bavorském prostoru- zajištění vhodného institucionálního rámce pro formování alternativních potravinových sítí
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- zajištění vhodného prostředí a vzájemné zasíťování zainteresovaných subjektů
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- CzechTrade- Kraje- tuzemské firmy
Náklady a finanční zdroje	Toto opatření nevyžaduje výrazné dodatečné finanční zdroje nad rámec již existujících finančních schémat krajů, obcí a podnikatelů.

Opatření C.5: Optimalizace struktury destinací a profesionalizace infocenter

Cíl opatření	Cílem opatření je rozšířit portfolio cílových destinací a atraktivit využívaných bavorskými turisty, zajistit tak větší spektrum zájmových lokalit, prodloužit dobu pobytu německých turistů a zajistit jejich opakovaný návrat.
Odůvodnění opatření	České příhraničí je atraktivní pro bavorské návštěvníky, avšak není dostatečně rovnoměrné, a tudíž není dostatečně využíván turistický potenciál. V některých částech regionu dochází k overturismu, jiné atraktivní části naopak nadále zůstávají bavorským turistou nepoznané. České regiony jsou poměrně dobře vybaveny sítí turistických infocenter, dokonce mnohdy s nadstandardní otvírací dobou. Často však poskytují informační službu „univerzálně“, bez specifických požadavků zákazníka, někdy s nedostatečnou jazykovou a kulturní vybaveností, s neaktuálními informacemi a bez možnosti zařídit doplňkové služby pro turisty (zprostředkování komunikace s ubytovatelem, s lékaři apod.).
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- rozvoj destinačního managementu orientovaného na bavorského turistu- tvorba turistických balíčků propojujících notoricky známé cíle s méně frekventovanými cíli- provázání celoročních cílů s cíli sezónními- kvalitní a na bavorského klienta cíleně orientované kampaně v bavorských médiích- jazykové a kulturní (bavorské zvyklosti...) vzdělávání pracovníků infocenter
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- schopnost a ochota aktérů cestovního ruchu se zapojit do tvorby balíčků- provázanost aktivit- vzájemná koordinace nabídky služeb- schopnost a ochota pracovníků turistických informačních center průběžně se do vzdělávat- ochota aktérů cestovního ruchu průběžně aktualizovat informace poskytované informačním centřům
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- destinační agentury- CzechTourism- kraje- subjekty cestovního ruchu
Náklady a finanční zdroje	Měl by být nastaven systém dlouhodobějšího vícezdrojového financování s podílem jednotlivých aktérů, systémově podpořený z veřejných zdrojů.

Opatření C.6: Posílení společné strategie a značky turistické destinace Bayerischer Wald/Šumava	
Cíl opatření	Cílem je zvýšení konkurenceschopnosti celého regionu vůči konkurenčním destinacím v Evropě.
Odůvodnění opatření	Předpokladem je uvědomění si nutnosti spolupráce jako předpokladu pro zvýšení konkurenceschopnosti destinace v oblasti cestovního ruchu. Rozdrobenost marketingových aktivit vede k marginalizaci celé destinace a k nevyužití možné synergie oblastí Bayerischer Wald/Šumava.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - posílení společné strategie destinačního managementu pro oblast Bayerischer Wald/Šumava - vytvoření společné marketingové značky turistické destinace - společný postup v plánování opatření na propojení infrastruktury v oblasti cestovního ruchu
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none"> - schopnost a ochota spolupráce jednotlivých samospráv a aktérů v oblasti destinačního managementu napříč oběma státy
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - samosprávy (obce, kraje) - subjekty cestovního ruchu
Náklady a finanční zdroje	Interreg, zdroje Euroregionů, vlastní zdroje.

Opatření C.7: Podpora kulturních a kreativních odvětví (KKO) v přeshraniční dimenzi	
Cíl opatření	Cílem opatření je nalezení nového rozvojového potenciálu, zejména v Karlovarském kraji, který musí reagovat na transformaci regionální ekonomiky v post-uhelné době.
Odůvodnění opatření	Zejména Karlovarský kraj čeká významná transformace struktury odvětví. Jednou z příležitostí je rozvoj v oblasti kulturních a kreativních průmyslů, zejména s ohledem na tradiční odvětví v kraji (sklo, porcelán, výroba hudebních nástrojů apod.) V oblasti kulturních odvětví by se prohlubování kulturní přeshraniční spolupráce mohlo zaměřovat na sdílení informací a společnou propagaci.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - cílené a analyticky podložené hledání vhodných příležitostí - systematická podpora rozvoje vhodných příležitostí (inovační vouchery, institucionální podpora apod.) - ožívování tradic v odvětvích, na něž KKO budou navazovat
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none"> - koncentrované a trvalé úsilí o nalezení nové budoucnosti ze strany kraje, obcí, podpůrných institucí i samotných podniků a jednotlivců
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraj - města a obce - specifické vzdělávací instituce (např. střední keramická škola) - podnikatelé, start-upy apod.
Náklady a finanční zdroje	Jedná se spíše o náklady na marketing či aplikace apod., využitelné jsou inovační vouchery a další nástroje.

D. Institucionální podpora a vztahy

Opatření D.1: Rozvoj společenské odpovědnosti bavorských investorů	
Cíl opatření	Cílem opatření je v dlouhodobém horizontu zakořenit zahraniční investory v regionu tím, že zde budou posilovat svou společenskou odpovědnost. To zajistí dlouhodobou udržitelnost a rozvoj těchto firem v českém příhraničí a jejich zodpovědnost také za zvyšování přidané hodnoty místních provozů.
Odůvodnění opatření	Společenská odpovědnost firem je nutnou podmínkou k dlouhodobé udržitelnosti investorů v regionu, zejména pokud svou investici zde zrealizovali především z důvodu nízkých vstupních nákladů.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- posílení managementu a rozhodovacích pravomocí v místních pobočkách bavorských firem- posílení výzkumných a vývojových aktivit v místních pobočkách bavorských firem- prohloubení spolupráce managementů bavorských firem s místní a krajskou samosprávou
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none">- ochota bavorských firem uvažovat o dlouhodobém rozvoji svých poboček v Česku- zvýšení důvěryhodnosti a spolehlivosti krajských a místních samospráv jako partnerů pro vzájemný dialog
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- města- firmy
Náklady a finanční zdroje	Především vlastní zdroje firem

Opatření D.2: Prohlubování vzájemných neformálních vztahů

Cíl opatření	Cílem opatření je trvale pečovat o rozvoj neformálních vztahů na občanské úrovni, na úrovni spolků, škol, kulturních organizací apod. za účelem trvalého posilování vzájemné důvěry.
Odůvodnění opatření	Přeshraniční spolupráce je do značné míry závislá na nehmotných faktorech, které bývají citlivé, a proto je potřeba kultivovat vzájemný respekt a porozumění, které na jedné straně mohou akceleroovat spolupráci ve vědě, výzkumu, obchodu či cestovním ruchu, ale zároveň mohou působit jako bariéra těchto kooperací, pokud jsou vnímány jako cizí prvky.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - podpora občanských, společenských, kulturních, sportovních akcí s cílem pochopení a přebírání kulturních vzorců - spolupráce škol a zájmových sdružení - podpora spolupráce partnerských měst
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none"> - jazyková a kulturní bariéra - přetrvávající předsudky - protipandemická opatření, která mohou přirozené sdílení významně zbrzdit
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraje - města - euroregiony - školy - občanská sdružení
Náklady a finanční zdroje	Interreg

Opatření D.3: Další rozvoj krajských a městských reprezentací

Cíl opatření	Cílem opatření je být důstojným a spolehlivým partnerem bavorským reprezentantům.
Odůvodnění opatření	Bavorští reprezentanti vnímají jakoukoli spolupráci s českými partnery vážně a důstojně. Mnohdy se však na české straně ukazuje, že tento vztah nebývá reciproční.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - osvětové akce vzhledem k voleným zastupitelům - spolupráce místních a regionálních aktérů při reprezentaci směrem k Bavorsku
Předpoklady a rizika	<ul style="list-style-type: none"> - poměrně rychlá obměna volených zastupitelů, která nedovoluje dlouhodobé zrání institucionálních vztahů
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraje - města - velvyslanectví, MZV
Náklady a finanční zdroje	Opatření nevyžaduje žádné specifické financování.

4. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Ústecký, Karlovarský kraj/Sasko

4.1 ANALÝZA VYBRANÝCH SOCIOEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ

4.1.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA

Podobně jako v případě bavorského pohraničí existuje v česko-saském prostoru výrazná horská bariéra rozdělující interregionální pozici na dvě národní části. Tuto bariéru překonává nejvýznamnější česká řeka Labe. Kaňon Labe využívá tranzitní železniční koridor z Prahy do Saska. Jde o nejvýznamnější železniční spojení z ČR do Německa. Přeshraniční silniční tranzitní doprava je realizována především po dálnici D8, resp. A17 ve směru na Drážďany, dále pak přes hraniční přechod Hora Sv. Šebestiána (česká silnice č. 7, resp. saská B174) ve směru na Saskou Kamenici. Historicky jsou obě části česko-saského prostoru propojeny hornickou minulostí a silnou průmyslovou tradicí. Hustota zalidnění je v Sasku i na české straně poměrně vysoká. Saská metropole Drážďany s půl milionem obyvatel dominuje společnému přeshraničnímu regionu. Populačně poloviční je Saská Kamenice. Krajskému městu Ústí nad Labem sice pár tisíc obyvatel schází k dosažení populační velikosti 100 tis. obyvatel, ale tzv. Ústecká aglomerovaná oblast rozkládající se od Kadaně po Ústí nad Labem představuje jednu z nejvýznamnějších koncentrací populace v ČR.

4.1.2 ZÁKLADNÍ PŘEHLED

Sledované území zahrnuje dva regiony soudržnosti v Sasku, a to NUTS 2 Drážďany a Saská Kamenice, a jeden v České republice – NUTS 2 Severozápad. Na saské straně jde o deset regionů NUTS 3, které jsou v textu nazývány zemskými (8) a městskými (2) okresy, a na české o dva kraje. Největším regionem NUTS 3 podle počtu obyvatel byl na počátku roku 2020 v česko-saském prostoru Ústecký kraj s více než 800 tis. obyvateli, což představovalo pětinu všech obyvatel sledovaného území. Na české straně hranice žilo přes 1,1 mil. obyvatel, tedy více než čtvrtina populace česko-saského pohraničí. V městském okrese Drážďany bydlelo přes půl milionu obyvatel a více než 300 tis. také v zemském okrese Erzgebirgskreis, Cvikov, Budyšín a Mittelsachsen. Nejméně obyvatel mělo trvalé bydliště ve Fojtsku (necelých 226 tis., tedy 5,5 % všech obyvatel česko-saského pohraničí).

Tab. 4.1.1. Základní údaje o česko-saském prostoru k 1. 1. 2020

Území	Počet obyvatel (1. 1. 2020)	Rozloha	Hustota zalidnění	Koeficient osídlení
Bautzen	299 758	2 391	125,4	7,2
Dresden, Kreisfreie Stadt	556 780	328	1 697,5	13,5
Erzgebirgskreis	334 948	1 828	183,2	8,1
Görlitz	252 725	2 106	120,0	6,1
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	246 334	221	1 114,6	6,0
Meißen	241 717	1 452	166,5	5,8
Mittelsachsen	304 099	2 114	143,9	7,3
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	245 586	1 654	148,5	5,9
Vogtlandkreis	225 997	1 412	160,1	5,5
Zwickau	315 002	949	331,9	7,6
Saská část celkem	3 022 946	14 455	209,1	73,0

Karlovarský kraj	294 664	3 314	88,9	7,1
Ústecký kraj	820 965	5 335	153,9	19,8
Severozápad celkem	1 115 629	8 649	129,0	27,0
Území celkem	4 138 575	23 104	179,1	100,0

Hustota zalidnění činila na počátku roku 2020 v celém česko-saském prostoru zhruba 180 obyvatel na km², přičemž na české straně byla výrazně nižší (129 obyv./km²) než v Sasku (210 obyv./km²). Velmi vysoká byla v obou saských městských okresech Drážďany a Saská Kamenice, kde překračovala 1,0 tis., v případě Drážďan dokonce 1,5 tis. obyv./km², naopak nejnižší v Karlovarském kraji, kde nedosahovala ani 90 obyv./km². Podprůměrná byla také v Budyšině a na Zhořelecku (pod 130 obyv./km²).

4.1.3 DEMOGRAFICKÉ POMĚRY

V česko-saském prostoru se v období 2015-2019 průměrně ročně živě rodilo přes 37 tis. dětí a umíralo bezmála 55 tis. osob, takže přirozenou měnou ubývalo téměř 18 tis. obyvatel. Mezi saským a českým územím byly zřetelné výrazné rozdíly. Zatímco v regionu soudržnosti NUTS 2 Severozápad ubývalo průměrně ročně přirozenou měnou necelých 1,5 tis. obyvatel, v saských regionech to bylo v souhrnu více než 16 tis. osob ročně. Na české straně hranice byl počet živě narozených a zemřelých téměř shodný s mírnou převahou zemřelých, kdežto ve všech saských regionech NUTS 3 s výjimkou Drážďan velmi zřetelně převažoval počet zemřelých nad počtem živě narozených dětí. Nejmarkantnější byl rozdíl v absolutních počtech (nad 2,5 tis. osob ročně) u zemských okresů Cvikov a Erzgebirgskreis.

Tab. 4.1.2. Absolutní demografické údaje o česko-saském prostoru v letech 2015–2019 (roční průměr)

Území	Počet osob (roční průměr za období 2015-2019)				
	živě narození	zemřelí	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek
Bautzen	2 461	4 241	-1 780	418	-1 362
Dresden, Kreisfreie Stadt	6 202	5 422	780	3 314	4 094
Erzgebirgskreis	2 599	5 107	-2 508	-418	-2 926
Görlitz	1 879	4 035	-2 155	663	-1 492
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	2 336	3 423	-1 087	1 649	562
Meißen	1 934	3 260	-1 326	920	-406
Mittelsachsen	2 406	4 511	-2 104	382	-1 722
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	2 044	3 422	-1 378	1 304	-74
Vogtlandkreis	1 684	3 688	-2 005	726	-1 279
Zwickau	2 477	5 121	-2 644	617	-2 027
Saská část celkem	26 022	42 229	-16 207	9 575	-6 632
Karlovarský kraj	2 776	3 347	-571	-355	-926
Ústecký kraj	8 242	9 203	-961	359	-602
Severozápad celkem	11 018	12 550	-1 532	5	-1 527
Území celkem	37 041	54 779	-17 739	9 579	-8 160

Opačná byla situace v případě **migračního salda**, neboť v celém území v úhrnu přibývalo během období 2015-2019 průměrně ročně bezmála 9,6 tis. obyvatel. Rekordní byl rok 2015, kdy v NUTS 2 Drážďany přibylo téměř 15,8 tis. obyvatel a v NUTS 2 Saská Kamenice přes 12,3 tis. České území bylo z tohoto hlediska v podstatě stabilizované, neboť co v Karlovarském kraji v daném období průměrně ročně ubylo migrací, přibylo v kraji Ústeckém. U všech saských NUTS 3 byl naopak zaznamenán růst počtu obyvatel migrací (s výjimkou zemského okresu Erzgebirgskreis). Největší příliv obyvatel zaznamenaly Drážďany, a to v průměru téměř 3,3 tis. ročně. Velkou měrou k tomu přispívala zahraniční migrace. Přes 1 tis. obyvatel přibylo průměrně ročně ve sledovaném období také v Saské Kamenici a v regionu NUTS 3 Sächsische Schweiz-Osterzgebirge.

Migrace však nestačila v saských regionech pokrýt populační ztráty způsobené přirozenou měnou, neboť každý rok docházelo ke ztrátám v celém saském území o více než 6,6 tis. České území ztrácelo více než 1,5 tis. obyvatel ročně, takže **celková ztráta počtu obyvatel** přirozeným i mechanickým pohybem činila v období 2015-2019 přes 8 tis. obyvatel ročně. Pouze jediný region NUTS 3 zaznamenal výrazný nárůst celkového počtu obyvatel, a to byly Drážďany, kde se průměrně ročně celkový počet obyvatel zvyšoval o 4 tis. Přírůstky populace vykazala i Saská Kamenice, a to zhruba o 500 až 600 osob ročně. Ostatní regiony na české i saské straně během sledovaného období obyvatelstvo ztrácely.

Lepší pohled na situaci z hlediska přirozeného a mechanického pohybu však poskytují relativní údaje, konkrétně průměrné roční hrubé míry. Česko-saské pohraničí vykazovalo v letech 2015–2019 průměrnou roční hrubou míru porodnosti ve výši 9 ‰, přičemž u regionu soudržnosti Severozápad to bylo 9,9 ‰ a v regionech na saské straně pouze 8,5 ‰. Nejvyšší **porodnost** měl městský okres Drážďany. Hranici 10 živě narozených na 1000 obyvatel středního stavu dovršil ještě Ústecký kraj. Ve všech zemských okresech v Sasku kromě Saské Kamenice byla evidována velmi nízká porodnost (pod 8,5 ‰). Vůbec nejnižší hrubou míru porodnosti ve sledovaném přeshraničním regionu vykazovaly zemské okresy Zhořelec a Fojtsko (pod 7,5 ‰). Přestože byla v Karlovarském kraji zjištěna nejnižší úroveň průměrné roční hrubé míry porodnosti ze všech krajů ČR, šlo o čtvrtou nejvyšší hodnotu ze všech 12 sledovaných regionů NUTS 3 v česko-saském pohraničí.

Tab. 4.1.3. Relativní demografické údaje o česko-saském prostoru v letech 2015–2019 (roční průměr)

Území	Hrubá míra (roční průměr za období 2015-2019, v ‰)				
	porodnosti	úmrtnosti	přirozenéh o přírůstku	migračního salda	celkového přírůstku
Bautzen	8,1	14,0	-5,9	1,4	-4,5
Dresden, Kreisfreie Stadt	11,3	9,9	1,4	6,0	7,5
Erzgebirgskreis	7,6	14,9	-7,3	-1,2	-8,5
Görlitz	7,3	15,7	-8,4	2,6	-5,8
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	9,5	13,9	-4,4	6,7	2,3
Meißen	7,9	13,4	-5,4	3,8	-1,7
Mittelsachsen	7,8	14,6	-6,8	1,2	-5,6
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	8,3	13,9	-5,6	5,3	-0,3
Vogtlandkreis	7,3	16,0	-8,7	3,2	-5,6
Zwickau	7,7	16,0	-8,2	1,9	-6,3
Saská část celkem	8,5	13,9	-5,3	3,1	-2,2

Karlovarský kraj	9,4	11,3	-1,9	-1,2	-3,1
Ústecký kraj	10,0	11,2	-1,2	0,4	-0,7
Severozápad celkem	9,9	11,2	-1,4	0,0	-1,4
Území celkem	8,9	13,1	-4,3	2,3	-2,0

Také **úmrtnostní** poměry nebyly v česko-saském pohraničí příliš příznivé, a to opět především vlivem situace v německých okresech. Celková průměrná roční hrubá míra úmrtnosti činila 13,1 ‰, ale zatímco v regionu soudržnosti Severozápad to bylo pouze 11,2 ‰, v saském území v úhrnu 13,9 ‰. Hodnota 15 ‰ byla překročena ve třech saských okresech, a to ve Fojtsku, Cvikově a Zhořelci. Nejnižší hodnota byla zjištěna v Drážďanech (pod 10 ‰). A byly to právě pouze Drážďany, které během sledovaného období vykázaly kladnou průměrnou roční hrubou míru **přirozeného přírůstku**. U ostatních regionů NUTS 3 byl zaznamenán úbytek počtu obyvatel přirozenou měnou, ale zatímco v českých krajích se jednalo o úbytek 1 až 2 ‰, v těch saských byly překročeny i hodnoty 8 ‰ (zemský okres Zhořelec, Fojtsko a Cvikov). Všechny zemské okresy vládního obvodu Saská Kamenice ztrácely obyvatele přirozenou měnou v daném období velmi intenzivně.

Opačná byla situace v případě **migračních poměrů**. Celé území vykázalo průměrně ročně hrubou míru migračního salda ve výši 2,3 ‰, což je hodnota relativně velmi vysoká. Zatímco na české území obyvatelstvo mechanickým pohybem ovlivněno téměř nebylo, to saské výrazně získávalo (celkem o 3,1 ‰ ročně). Průměrný roční přírůstek migrací vyšší než 5 osob na tisíc obyvatel středního stavu byl zjištěn v Saské Kamenici, Drážďanech a zemském okrese Sächsische Schweiz-Ostertztgebirge. Zemský okres Erzgebirgskreis stěhováním populaci jako jediný ztrácel a velmi mírně rostl počet obyvatel stěhováním také v regionu NUTS 3 Budyšín, Mittelsachsen a Cvikov (pod 2 ‰).

Z výše uvedené tabulky vyplývá také záporný průměrný roční celkový populační přírůstek, resp. úbytek o 2 ‰, na němž se podílela jak česká, tak saská část území. Pouze saské městské okresy **celkový počet svých obyvatel** průměrně každý rok během sledovaného období navyšovaly, a to Drážďany (8,5 ‰) zhruba s trojnásobnou intenzitou než Saská Kamenice (2,3 ‰). Ve všech zemských okresech vládního obvodu Saská Kamenice klesal celkový počet obyvatel každoročně o více než 5 na 1000 obyvatel středního stavu. Z okresů ve vládním obvodu Drážďany to bylo pouze na Zhořelecku, ale vysoký úbytek byl i v okrese Budyšín. Naopak relativně příznivé poměry vykázaly okresy Míšeň a Sächsische Schweiz-Ostertztgebirge. Z českých krajů ubývala populace více na Karlovarsku než na Ústecku, a to především vlivem migrace.

4.1.4 VĚKOVÉ SLOŽENÍ

Další důležitou charakteristikou konkurenceschopnosti regionů je **věková struktura** populace a z ní vyplývající ukazatele (index stáří a index ekonomického zatížení). Ve sledovaném regionu představovala dětská složka pouze 13,9 % celkové populace, což bylo mnohem méně než v případě osob starších 65 let (více než čtvrtina populace). Zbývajících 60,5 % tvořili obyvatelé v produktivním věku. Věková struktura byla v regionech na české straně hranice o něco příznivější než na saské. Senioři zde tvořili v úhrnu pětinu obyvatelstva, zatímco produktivní složka téměř 65 %. Pouze ve skupině dětí do 15 let nebyly relativní rozdíly tak zřetelné. Ze saských regionů pouze v Drážďanech tvořila produktivní složka více než 60 %, kdežto v ostatních to bylo méně (nejméně v regionu Erzgebirgskreis). Velmi nízký podíl dětí (pod 12 %) byl zaznamenán v regionu NUTS 3 Fojtsko. Žádný ze saských regionů nedosahoval u předproduktivní složky populace hodnot obou českých

regionů NUTS 3 (nejvíce se k 15 % blížily Drážďany). Naopak poproduktivní složka tvořila až na výjimky (opět Drážďany) ve všech regionech více než čtvrtinu populace, ve třech okresech dokonce více než 30 %, což je o více než 10 procentních bodů více než v českých příhraničních krajích.

Tab. 4.1.4. Věková struktura v regionech česko-saského prostoru k 1. 1. 2020

Území	Věková struktura (v %)			Index stáří	Index ek. zatížení
	do 15 let	15–64 let	65 a více let		
Bautzen	13,5	58,6	27,8	206,0	70,5
Dresden, Kreisfreie Stadt	14,7	63,4	22,0	149,9	57,8
Erzgebirgskreis	12,8	57,2	30,0	234,4	74,9
Görlitz	12,6	57,3	30,1	239,4	74,5
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	12,9	59,0	28,1	217,0	69,4
Meißen	13,5	58,6	27,9	206,7	70,6
Mittelsachsen	12,8	58,7	28,5	223,4	70,4
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	14,0	58,2	27,8	197,9	71,8
Vogtlandkreis	12,0	57,6	30,4	254,1	73,5
Zwickau	12,3	58,1	29,6	240,9	72,2
Saská část celkem	13,2	59,1	27,7	208,8	69,2
Karlovarský kraj	15,2	64,4	20,4	134,5	55,3
Ústecký kraj	16,0	64,3	19,7	122,7	55,5
Severozápad celkem	15,8	64,3	19,9	125,7	55,5
Území celkem	13,9	60,5	25,6	183,4	65,3

Regiony NUTS 3 lze porovnat také podle **indexu stáří**, tedy poměru počtu obyvatel starších 65 let a dětí do 15 let. Ve všech regionech převažoval počet seniorů dětskou složku, přičemž mezi českými a saskými poměry panovaly velké rozdíly. Zatímco v Ústeckém kraji připadalo na 100 dětí pouze 123 seniorů a v Karlovarském něco necelých 135, takže v průměru v regionu Severozápad to bylo 125,7, v saských regionech šlo v úhrnu o hodnotu překračující 200. Nejvyšší index stáří byl ve Fojtsku (přes 250) a ve všech ostatních regionech kromě Drážďan a Sächsische Schweiz-Osterzgebirge přesahoval index stáří hranici 200. Drážďany mezi ostatními saskými okresy hodnotou indexu stáří výrazně vybočují a blíží se českým hodnotám. Důvodem může být významná pracovní funkce města a příznivé podmínky pro život mladých rodin, ale také zahraniční migrace, neboť příchozí jsou především mladí lidé.

O relativně nízkém zastoupení neproduktivní složky obyvatelstva Drážďan vypovídá také **index ekonomického zatížení** poměřující před- a poproduktivní kategorii s tou produktivní. Ten byl právě v Drážďanech ze saských okresů nejnižší. Stejně jako v případě obou českých krajů nedosahoval ani 60. Ostatní saské okresy vykazovaly hodnotu okolo 70 a nejvyšší byl index ekonomického zatížení v regionu Erzgebirgskreis a Zhořelec, kde se blížil 75.

4.1.5 EKONOMIKA A TRH PRÁCE

Ekonomické poměry v regionech NUTS 3 lze za pomoci dat Eurostatu sledovat prostřednictvím HDP na obyvatele včetně parity kupní síly/standardu, avšak nejaktuálnější data jsou zveřejněna pouze za rok 2018. Dle základních sektorů ekonomicky (primér, sekundér, terciér) a některých agregovaných odvětví je možné vyhodnotit také situace dle hrubé přidané hodnoty (v % z celkové HPH), kterou lze pak porovnávat se zaměstnaností.

Ekonomické poměry

Z hlediska ekonomických ukazatelů existují v česko-saském prostoru mezi regiony NUTS 3 výrazné rozdíly. **Hrubý domácí produkt** (HDP) celého území překročil 106 mil. eur, přičemž regiony na saské straně vyprodukovaly téměř 91 mil. eur, tzn. 86 %. Nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v Drážďanech, druhé nejvyšší v Ústeckém kraji, který je však populačně největším regionem, avšak hodnota HDP zde byla poloviční ve srovnání s Drážďany.

HDP na obyvatele překračoval v roce 2018 v celém regionu hranici 25 tis. eur, ale zatímco na saské straně šlo o téměř 30 tis. eur, na té české pouze o 13,5 tis. eur. Hodnota 30 tis. eur byla přesažena ve třech saských okresech, a to v Drážďanech (přes 40 tis.), Saské Kamenici a v sousedním Cvikově. Ve všech ostatních to bylo více než 20 tis. eur, zatímco v českých krajích byl na tom o něco lépe Ústecký kraj (13,9 tis.) než Karlovarský (12,7 tis.) se zhruba polovičními hodnotami.

Dle HDP **v paritě kupního standardu** byly zjištěné rozdíly mezi českými a saskými regiony NUTS 3 o něco menší, ale i tak velmi výrazné (téměř 80 % se na HDP v PPS podílely saské regiony). V Drážďanech se přesto udržela nad hodnotou 20 mil. eur a v Ústeckém kraji pak vzrostla na téměř 16 mil. eur. V přepočtu na počet obyvatel však české území v úhrnu nedosáhlo ani na 20 tis. eur, kdežto saské překročilo 27 tis. euro. Nejnižší hodnotou se prezentoval opět Karlovarský kraj (pod 18 tis. eur), ale sousední zemský okres Erzgebirgskreis a také Sächsische Schweiz-Osterzgebirge jen mírně překračovaly hranici 21 tis. eur na obyvatele.

Tab. 4.1.5. Hrubý domácí produkt v regionech česko-saského prostoru v roce 2018

Území	HDP			
	celkem (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)	v PPS (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)
Bautzen	7 953	26,4	7 320	24,3
Dresden, Kreisfreie Stadt	22 546	40,8	20 750	37,5
Erzgebirgskreis	8 045	23,7	7 404	21,8
Görlitz	6 880	26,9	6 332	24,8
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	8 961	36,3	8 247	33,4
Meißen	6 758	27,9	6 220	25,6
Mittelsachsen	8 328	27,1	7 665	25,0
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	5 790	23,6	5 329	21,7
Vogtlandkreis	5 860	25,6	5 393	23,6
Zwickau	9 841	30,9	9 057	28,4
Saská část celkem	90 963	29,9	83 716	27,5

Karlovarský kraj	3 736	12,7	5 250	17,8
Ústecký kraj	11 376	13,9	15 989	19,5
Severozápad celkem	15 112	13,5	21 239	19,0
Území celkem	106 074	25,5	104 955	25,3

Tab. 4.1.6. Hrubá přidaná hodnota podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v regionech česko-saského prostoru v roce 2018

Území	Hrubá přidaná hodnota (v %)				
	Primér	Sekundér	z toho průmysl	z toho zprac. průmysl	Terciér
Bautzen	1,2	35,4	26,6	23,6	63,4
Dresden, Kreisfreie Stadt	0,1	24,9	19,6	16,6	75,1
Erzgebirgskreis	1,2	39,3	29,8	26,9	59,6
Görlitz	1,1	40,3	34,2	17,8	58,6
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	0,1	26,4	19,5	14,8	73,6
Meißen	1,5	37,9	29,1	26,3	60,7
Mittelsachsen	1,6	36,9	28,8	25,9	61,4
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	1,6	37,1	26,7	24,2	61,3
Vogtlandkreis	1,1	36,7	27,3	24,4	62,1
Zwickau	0,5	43,4	36,4	34,0	56,1
Saská část celkem	0,8	34,0	26,5	22,5	65,2
Karlovarský kraj	2,9	34,3	28,6	21,1	62,8
Ústecký kraj	1,8	44,8	37,8	27,8	53,4
Severozápad celkem	2,1	42,2	35,5	26,2	55,7
Území celkem	1,0	35,2	27,8	23,0	63,8

Z ekonomických ukazatelů lze při analýze porovnávat jednotlivé regiony také podle hrubé přidané hodnoty (HPH), a to nejen v celkovém úhrnu, což by zhruba odpovídalo předchozím dvěma ukazatelům, ale dle sektorů ekonomiky nebo dokonce podle vybraných agregovaných odvětví. **Primární sektor**, tedy zemědělství, lesnictví a rybolov, neměl v celém území významné postavení z hlediska podílu na celkovém HPH (1,0 %). Na české straně hranice činil 2,1 %, kdežto na té saské pouze 0,8 %. Ve většině regionů saského pohraničí rovněž představoval zanedbatelný sektor hospodářství. Více než 1,5 % se na celkovém HPH podílel pouze v okrese Mittelsachsen a Sächsische Schweiz-Osterzgebirge a téměř nulové zastoupení měl v obou městských okresech. Nejvyšší byl podíl na HPH v Karlovarském kraji (2,9 %).

Sekundér, tedy průmysl a stavebnictví, se na HPH celého území podílel více než 35 %, avšak rozdíl mezi českým a saským územím činil téměř 10 procentních bodů. Nejvyšší měrou ze všech regionů se na HPH sekundér podílel v Ústeckém kraji (44,8 %) a pouze o něco nižší byl ve Cvikově (43,4 %). Zhruba 40% zastoupení měl sekundér také ve třech saských okresech (Zhořelec a Erzgebirgskreis). Městské okresy v Sasku shodně vykázaly asi čtvrtinový podíl sekundéru na celkovém HPH, což bylo nejméně ze všech regionů NUTS 3.

Podíl na HPH lze sledovat také zvláště u průmyslu (kam kromě zpracovatelského průmyslu spadá těžba a výroba energií a vody) a u zpracovatelského průmyslu. Podíl **průmyslu** byl mnohem vyšší opět v české části sledovaného území a činil 35,5 %, což bylo o téměř osm procentních bodů více než v celém česko-saském pohraničí. Vysoký byl především v Ústeckém kraji a v zemském okrese Cvikov (u zpracovatelského průmyslu hodnoty za Cvikov výrazně překračovaly ty ústecké), v nichž představovala výše HPH více než třetinu celkového HPH. U ostatních se pohyboval většinou pod 30 % a nejnižší byl v obou saských městských okresech, kde nedosahoval ani 20 %.

V případě **zpracovatelského průmyslu** již nebyly rozdíly mezi českou a saskou částí území tak zřetelné – v českých krajích se v úhrnu zpracovatelský průmysl podílel na HPH 26,2 % a v saských okresech pak 22,5 %. Významné postavení měl především v okrese Cvikov, kde představoval zpracovatelský průmysl 34 % celkového HPH, zatímco v ostatních dvou regionech s nejvyšším podílem již méně než 30 %. V obou saských městských okresech, ale také na Zhořelecku, vyprodukoval zpracovatelský průmysl méně než 20 % HPH.

U **terciéru**, tedy sektoru služeb, byla situace opačná. Na celkovém HPH sledovaného území se terciér podílel více než 63 %, ale zatímco na saské straně hranice to bylo přes 65 %, na té české o téměř 10 procentních bodů méně (53 %). Karlovarský kraj se podílem sekundéru na HPH okolo 35 % přibližoval většině saských okresů a obdobné to bylo i v případě terciéru, který na Karlovarsku činil přes 62 % celkového HPH, zatímco v Ústeckém kraji pouze 53,4 %, což bylo nejméně ze všech sledovaných NUTS 3. Nižší podíl služeb na HPH byl zaznamenán také v případě tří saských okresů, a to Cvikov, Zhořelec a Erzgebirgskreis. Maximální hodnoty byly dosaženy v městských okresech Drážďany a Saská Kamenice, v nichž se terciér podílel na celkovém HPH třemi čtvrtinami.

Trh práce

Na základě dostupných dat lze sledovat také rozdíly mezi strukturou zaměstnanosti v jednotlivých regionech podle základních sektorů ekonomiky, ale také z hlediska postavení (zpracovatelského) průmyslu. **Primární sektor** měl z hlediska zaměstnanosti o něco silnější postavení než u HPH, ale i tak v celém území koncentroval pouze 1,7 % všech zaměstnaných. Na české straně hranice šlo o 2,4 % a na saské pouze o 1,4 %. Nejvyšší podíl pracujících, a to více než 2,5 %, zaměstnával první sektor ekonomiky ve třech saských regionech – Mittelsachsen, Sächsische Schweiz-Osterzgebirge a Míšeň – a také v Karlovarském kraji (2,9 %). V obou největších saských městech byl podíl priméru téměř zanedbatelný.

Sekundární sektor soustředil v celém území necelou třetinu všech pracujících, avšak v českých regionech to bylo v úhrnu přes dvě pětiny, kdežto v saských v pouze 30 %. Přes dvě pětiny zaměstnanců to bylo v Ústeckém kraji a těsně také v přílehlém zemském okrese Erzgebirgskreis. V ostatních saských okresech nebyly vykazány velké rozdíly, pouze v obou městských okresech se významně lišily, neboť nedosahovaly ani 20 %.

Na zaměstnanosti v sekundéru se ve všech regionech vyšší měrou podílel **průmysl** než stavebnictví. Ten koncentroval bezmála čtvrtinu všech pracujících v území, ale opět zde byly zřejmé významné rozdíly – v české části se průmyslem zabývala třetina všech zaměstnaných, ale v saské pouze 21,4 %. Více než třetině všech pracujících zajišťoval průmysl zaměstnání v Ústeckém kraji a přes 30 % také v Karlovarském kraji a sousedním okrese Erzgebirgskreis. V ostatních zemských okresech to byla zhruba čtvrtina, kdežto v samotných městských okresech výrazně méně – v Drážďanech necelých 12 % a v Saské Kamenici 15 %. Slabá zde logicky

byla také role **zpracovatelského průmyslu**, jehož podíl na celkové zaměstnanosti klesl pod 15 %, kdežto v Ústeckém kraji a v okrese Erzgebirgskreis dosahoval téměř 30 %. To bylo opět nejvíce a šlo o výrazně nadprůměrnou hodnotu, neboť za celé území se jednalo o 22 %.

Tab. 4.1.7. Zaměstnanost podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v regionech česko-saského prostoru v roce 2018

Území	Zaměstnanost (v %)				
	Primér	Sekundér	průmysl	zprac. průmysl	Terciér
Bautzen	1,9	33,1	24,4	23,2	65,0
Dresden, Kreisfreie Stadt	0,2	16,6	11,9	10,5	83,3
Erzgebirgskreis	1,8	40,1	30,1	28,9	58,1
Görlitz	2,0	31,2	22,8	20,0	66,8
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	0,2	19,7	14,2	12,3	80,1
Meißen	2,6	32,9	23,7	22,3	64,5
Mittelsachsen	2,7	34,9	25,4	24,1	62,4
Sächsische Schweiz- Osterzgebirge	2,7	34,1	23,3	21,9	63,1
Vogtlandkreis	1,8	34,9	25,7	24,5	63,3
Zwickau	1,1	34,2	26,6	25,4	64,7
Saská část celkem	1,4	29,2	21,4	19,9	69,4
Karlovarský kraj	2,9	37,4	30,9	25,2	59,7
Ústecký kraj	2,2	43,0	34,1	29,5	54,9
Severozápad celkem	2,4	41,5	33,2	28,3	56,2
Území celkem	1,7	32,2	24,3	22,0	66,1

Téměř dvě třetiny pracujících byly v česko-saském prostoru koncentrovány do **sektoru služeb** a situace byla logicky opačná než v případě sekundéru. České kraje měly průměrnou zaměstnanost v terciéru 56,2 % a ty saské 69,4 %. Výrazný byl především podíl v městských okresech – v případě Drážďan šlo o 83 %, v Saské Kamenici o 80 %. Na služby byly nadprůměrně zaměřeny také okresy Budyšín a Zhořelec. Zaměstnanost ve službách byla nejnižší v obou českých regionech, i když podobná situace (pod 60 %) byla ze saských regionů v okrese Erzgebirgskreis.

4.2 VAZBY IDENTIFIKOVANÉ JAKO VYSOCE VÝZNAMNÉ ČI DÍLČÍM ZPŮSOBEM VÝZNAMNÉ

Téma vazby: Přeshraniční pracovní migrace

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: jednostranná

Zcela (v podstatě 100%) jde o jednostranný tok obyvatel UK/KV do Saska. Lidé využívají výrazně vyšších mezd a dalších sociálních výhod (Kindergeld) a kombinují je s výhodami nižších životních nákladů na české straně hranice. Převažují pendleři ve službách a manuálních profesích (hotely, restaurace, řemeslníci), v rámci vysoce kvalifikovaných zejména lékaři a zdravotnický personál. Ač je v Sasku vysoce významný IT sektor, tak o tyto odborníky až tak nejde, neboť v Ústeckém a Karlovarském kraji nejsou. Je důležité zmínit, že mnozí kvalifikovaní pracovníci pracují v Sasku na nižších a méně kvalifikovaných pozicích, než by tomu bylo u nás. Dojíždka za prací do Saska má i vnitroregionální rozdíly – více na Děčínsku, Chebsku, méně na Mostecku. Ze saské strany je hodnocena přítomnost pracovníků z obou českých krajů pozitivně, v některých odvětvích zcela zásadně (lékaři). Určitým negativem je jazyková bariéra pracovníků, jež může být jedním ze zdrojů nižší loajality vůči zaměstnavateli.

Výsledek vazby pro české území: nejednoznačný až spíše negativní (Ústecký kraj), jednoznačně negativní (Karlovarský kraj)

Na jedné straně lze zmínit pozitivní aspekt spojený s tím, že vybrané skupiny obyvatelstva mají práci, vyšší příjmy, které většinou utrácejí na českém území a v české ekonomice. Toto asi však platí více pro obyvatele Ústeckého kraje. Lidé z Karlovarského kraje velmi často realizují své nákupy v Sasku. Ale negativem je fakt, že dotyční neparticipují na trhu práce v Ústeckém a Karlovarském kraji, kde právě jejich kvalifikace (např. řemeslníci, ale i lékaři) chybějí a často to vede až k strukturálním problémům či institucionálním komplikacím (až např. uzavírání zdravotnických a dalších sociálních zařízení v ČR v důsledku nedostatku lékařů, dalšího zdravotnického personálu a pracovníků v sociálních službách. Experti se shodují, že z hlediska obou krajů jde o odliv mozků a odchod know how.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: konkurenční

V zásadě oba příhraniční prostory soupeří o veškerou a zejména kvalifikovanou pracovní sílu. Ta je v zásadě mobilní a citlivě reaguje na výhody, které jsou převážně na německé straně (vyšší mzdy, ale i německý důchodový a sociální systém)

Téma vazby: Přeshraniční maloobchod**Význam vazby:** vysoce významná**Orientace vazby:** oboustranná, asymetrická

Mobilita za maloobchodními službami existuje z obou příhraničních území do území za státní hranicí. Asymetrie spočívá v rozdílné struktuře maloobchodu, jež je poptávána zahraniční klientelou, a i rozdílnému geografickému vymezení odkud a do jakých prostorů se mobilita realizuje. Obojí má však společného příčinného jmenovatele, jež lze zjednodušeně vyjádřit jako: Češi jezdí do Německa za vyšší kvalitou (někdy i cenou) a Němci do Čech výhradně za nižší cenou. Celkově lze říci, že zejména v posledních letech převažuje mobilita z Ústeckého a Karlovarského kraje do Saska, a to převážně za nákupem potravin do větších měst (zejména Drážďany) v širším prostorovém rádiu od státní hranice. Z německé strany převažují cesty za nákup vybraných spotřebních artiklů (benzín, cigarety, alkohol), plus vybrané služby (např. kadeřnictví), a to co nejtěsněji ke státní hranici, jak je to možné.

Výsledek vazby pro české území: nejednoznačný (dílní pozitiva i negativa)

Z pohledu obyvatelstva je jedná o využití výhody z blízkosti obou území. To že, Češi jezdí nakupovat za hranice, nemá vliv na český maloobchod.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

V podstatě nedochází ke konkurenčnímu vztahu, neboť předmět mobility se liší (např. kvalitní potraviny versus benzín).

Téma vazby: Přeshraniční turismus**Význam vazby:** vysoce významná**Orientace vazby:** oboustranná, asymetrická

Asymetrie spočívá jak v rozdílné participaci Čechů a Němců, tak v geografickém směřování do různých lokalit/témat cestovního ruchu. Obecně lze říci, že v Ústeckém kraji je větší počet lidí cestujících do Německa než opačně, v Karlovarském kraji díky atraktivitě lázeňství je to opačně. Poměrně významný počet turistů z Čech míří za hlavními atraktivitami německé části Českosaského Švýcarska, do Drážďan (památky, vánoční

trhy atd.) i do Krušnohoří a jejich zázemí (pěší turistika, běžky, bazény, akvaparky). Opačně se hlavní proud saských turistů soustředí na největší a nejznámější destinace na Ústecku (Českosaské Švýcarsko) a Karlovarsko jako město a lázně. Širší zázemí příhraničního regionu (včetně např. Českého středohoří či zajímavých měst dále od hranice) pro německé turisty prakticky neexistuje. V zásadě lze říci, že pouze prostor Českosaského Švýcarska představuje jedinou skutečně přeshraniční destinaci cestovního ruchu v celém úseku česko-saské hranice.

Výsledek vazby pro české území: částečně pozitivní.

Toto hodnocení lze založit na tom, že neplynou pro české území přímá negativa, naopak je pozitivní přítomnost saských turistů/klientů v Českosaském Švýcarsku a na Karlovarsku. Problémem z pohledu českého příhraničního území je ale zásadní nevyužití celkového svého potenciálu pro cestovní ruch a celkově velmi malá přítomnost saských turistů mimo hlavní, výše zmíněné, atraktivitu.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

Téma vazby: Přeshraniční vazby firem

Význam vazby: částečně významná vazba

Orientace vazby: spíše jednostranná, asymetrická

Přeshraniční vazby firem v Ústeckém, Karlovarském kraji a v Sasku nemají zásadní kvantitativní ani kvalitativní rozměr. V žádném případě nelze hovořit o propojeném přeshraničním inovačním systému. Existují v zásadě ad hoc vazby firem v dílčích odvětvích, např. zemědělství (obchod s obilninami), potravinářství (např. výkup českého mléka zpracování v Sasku na jogurty Müller), doprava. Nebo se v příhraničí realizují saské investice, ale to je spíše důsledkem strategie v rámci globálních produkčních sítí a využití lokalizace v blízkosti německých hranic než odrazem integračních vazeb mezi firmami v přeshraničním prostoru. Jako příklad investice tohoto typu lze uvést polygon BMW (Sokolov). Přítomnost českých firem v Sasku je ještě menší, v zásadě se navíc nejedná o firmy s vazbou na oba řešené české kraje (např. jde o investice holdingu EPH do firem Mibraq a LEAG). Vazba v zásadě nevzniká ani v odvětvích, která jsou shodně lokalizována na obou stranách hranice (např. automobilový průmysl). Pro firmy je určující převaha vazeb dovnitř mateřského státu. To je dáno jiným strukturálním nastavením firem v daných odvětvích, jinou strategií firem i celkovou preferencí raději vždy kooperovat v rámci svého státu. Určitým prostorem pro změnu a intenzivnější vztahy firem může mít aktuální diskuse v některých konkrétních tematických oblastech (zejména energetika, ale i autonomní doprava), ta je však zatím vedena spíše v rovině individuálních aktérů, investorů, akademiků či v rámci aktivit veřejného sektoru.

Výsledek vazby pro české území: částečně pozitivní.

Hodnocení je podobné jako výše u cestovního ruchu. Přítomnost vybraných německých firem v příhraničním prostoru je třeba vidět jako pozitivní a přínosné, ale celkově z české strany není využit potenciál Saska jako ekonomicky vyspělého, technologicky i jinak inovačně založeného prostoru. Z české strany se v podstatě jedná o doposud promarněnou příležitost. Na druhou stranu mezifiremní vazby musejí mít svoji přirozenou logiku a funkčnost a do značné míry jsou vždy spontánního (vnějším prostředím neřiditelného) charakteru.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní**Téma vazby:** Přeshraniční institucionální vztahy**Význam vazby:** částečně významná vazba**Orientace vazby:** oboustranná, spíše symetrická

V širším pojetí definice institucí se jedná o přímé vztahy formálních institucí i semiformální a neformální vztahy individuálních aktérů (spolky, zájmové skupiny, ale i běžní lidé). První typ vazby více či méně probíhá, a výrazně klesá se vzdáleností od státní hranice. Jde o komunikaci obcí a starostů (z české jako příklady lze uvést např. Vejprty, Boží Dar), či o společné projekty a aktivity přesahující hranice obcí, jako je např. spolupráce v rámci IZS. Poměrně časté jsou společné projekty obcí v pohraničí, partnerských škol a některých spolků. Velmi častým tématem v posledních letech je realizace společných projektů na oboustranně důležitá témata (např. rekultivace, útlum těžby, transformace těžebních regionů), zde je opět aktivita spíše na německé straně, která v česku vyhledává partnery pro konkrétní společné projekty a spolupráci. Z hlediska regionálně chápaných institucionálních vztahů (na úrovni krajů) je stav spolupráce vysoce formální, spíše občasný a bez zásadnějších konkrétních výsledků. Německá strana očekává jasnější řešení konkrétních témat v pohraničí (např. kriminalita spojená s obchodem s pervitinem). Obecně bariérou v rámci celé této vazby je jazyková bariéra i vzájemně odlišné a pro druhou stranu nesrozumitelné nastavení administrativního a institucionálního prostředí. Souhrnně lze tedy říci, že v bezprostředním pásu u státní hranice převažují neformálnější a praktičtější vazby, s rostoucí vzdáleností (fyzickou i „sociální“) narůstá formalita vazeb a jejich orientace na obecnější témata jako transformace území, rekultivace apod.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Jednoznačným pozitivem jsou konkrétní společné projekty menších obcí bezprostředně u státní hranice a společné aktivity v rámci IZS. České strana zde spíše využívá aktivity z německé strany a zejména přes významnější společné projekty získává zkušenosti a know how.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: kooperativní

4.3 SWOT SE ZAMĚŘENÍM NA PŘESHraniČNÍ VZTAHY A KONKURENCESCHOPNOST

Silné stránky

- Sasko je na světové úrovni ekonomicky vyspělý a úspěšný region, silná historická tradice a regionální identita (*Sachsenstolz*).
- Současná podoba vztahů bez významnějších historických animozit, oboustranně zcela pragmatické nastavení orientované na přítomnost a budoucnost.
- Přírodní a kulturně historická atraktivita obou příhraničních území, z hlediska ekonomické konkurenceschopnosti pozitivní potenciál pro cestovní ruch.
- Dobré dopravní propojení hlavními osami (D8, železnice), propojení center (Ústí nad Labem – Drážďany).
- Funkční spolupráce malých obcí u státní hranice a společné aktivity v rámci IZS.
- Funkční, byť asymetrické, vazby v oblasti maloobchodních aktivit obyvatelstva.

Slabé stránky

- Odlišná ekonomická dynamika obou území, Sasko zvládlo transformační periodu z bývalého státu NDR, Ústecký a Karlovarský kraj ztrácí svůj relativní význam a ekonomickou pozici.
- Velmi slabé vazby mezi firmami, praktická neexistence propojeného regionálního inovačního systému.
- Asymetrie přeshraničního trhu práce, jednostranné brain drain z Ústeckého i Karlovarského kraje do Saska.
- Pouze velmi malý počet turistů ze Saska mimo hlavní atraktivitu, platí hlavně pro Ústecký kraj.
- Nadále přítomné velmi silné socio-kulturní bariéry pro reálnou kooperaci firem, institucí i běžných lidí. Jde zejména o jazykovou bariéru, ale i celkovou neznalost a do značné míry nezájem o sousední území (platí oboustranně, vzrůstá se vzdáleností od hranic).
- Fyzická bariéra Krušných hor a nadále nedokonalé propojení v některých konkrétních úsecích hranice (např. Mostecko).
- Sociální problémy na obou stranách hranice, na české zejména exkluze (chudoba, exekuce, ...) zvyšujícího se podílu obyvatel, na německé straně stárnutí obyvatelstva, diferenciací mezi velkými městy a příhraničními menšími městy a obcemi.
- Formálnost mnohých vztahů mezi samosprávami, zejména v případě obcí ležících mimo úzký pás podél hranice.

Příležitosti

- Potenciál pro společné projekty a investice – zejména energetika a chemie, jež má tradici na obou stranách.

- Akcelerace tématu autonomní dopravy a dalších VaV aktivit (např. v rámci problematiky využití vodíku).
- Další využití společného know how v oblasti rekultivací krajiny (oba prostory) a post těžební transformace území a společnosti (spíše ze saské strany).
- Potenciál dalších dopravních propojení, zejména VRT, ale i lokální propojení (železniční i silniční).
- Společné problémy k řešení (transformace průmyslových a uhelných regionů a související problémy v oblasti trhu práce, životního prostředí...) a finanční podpora těchto řešení ze strany EU představující potenciál pro prohloubení spolupráce.
- Zápis montánní krajiny Krušnohoří do Seznamu světového dědictví UNESCO představující potenciál pro zvýšení návštěvnosti a přeshraniční výměny návštěvníků.

Hrozby

- Pokračující pokles výkonosti a významu Ústeckého a Karlovarského kraje, pokračující růst sociální inkluze vybraných skupin obyvatelstva.
- Pokračující odliv mozků z obou českých krajů do Saska.
- Posílení významu hranice v důsledku aktuálních opatření proti COVID, velmi pomalé otevírání hranice a navazování předchozích vazeb.
- Úpadek nosných (ač vzájemně nepropojených) odvětví v důsledku nástupu možné ekonomické recese – zejména automobilový průmysl.
- Pokračující ne zcela vyjasněný dopad větrných elektráren v Sasku na klimatické poměry na české straně hranice (při očekávané další podpoře tohoto typu OZE).

4.4 VIZE POSILOVÁNÍ PŘESHraniČNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Česko-saský prostor navazuje a využívá společných historických souvislostí a překonává stávající absenci, formalitu či umělosti přeshraničních vztahů, s cílem posílení reálných občanských, ekonomických a institucionálních interakcí přes státní hranici. Existující asymetrie v oblasti ekonomické a sociální jsou využity jako potenciál pro výhodnou kooperaci, komplementaritu, mezisektorovou a meziodvětvovou interakci.

Klíčem k posílení přeshraniční konkurenceschopnosti je **administrativní a institucionální provázanost**, která pomůže odbourat bariéry a rozdíly bránící intenzifikaci vzájemných vazeb. Ve vazbě na to je nezbytné posílení **spolupráce v oblasti trhu práce, ekonomiky a inovací vč. cestovního ruchu** a **formování společných prvků přeshraničního vědomí obyvatel prostřednictvím kultury, společenského života a veřejných služeb**. Podporu pro všechny navržené „soft“ aktivity je **zlepšení přeshraniční infrastruktury, zvláště pak infrastruktury dopravní a dopravního spojení**.

4.5 FORMULACE OPATŘENÍ (DOPORUČENÍ) SMĚŘUJÍCÍ K POSILOVÁNÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

A. Infrastruktura a dopravní konektivita

Opatření A.1: Spojení veřejnou dopravou	
Cíl opatření	Cílem opatření je usnadnit přepravu přes hranici spoji veřejné hromadné dopravy
Odůvodnění opatření	Jestliže se má jednat o společný prostor, je potřeba odstraňovat nejen fyzické bariéry, ale také oddělenost služeb. Veřejná doprava v odpovídajících relacích a frekvenci spojů může výrazně pomoci při odstranění těchto bariér.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - vytvoření konkrétních peážních železničních a autobusových spojení umožňujících snadnější cestování přes hranici (např. prodloužení spojů do nejbližšího města sousedního státu), ale i vnitrostátní dopravu přes území druhého státu (spoje typu Liberec – Zittau – Varnsdorf – Dolní Poustevna – Bad Schandau, Adorf/Vogtland – Cheb – Marktrechwitz) - tarifní zjednodušení přeshraniční veřejné dopravy, ideálně rozšíření pásem integrovaných dopravních systémů na obou stranách hranice do nejbližších uzlů za hranicí
Předpoklady a rizika	Rozdílnost vyhlášek, norem a dalších úprav v Česku a Sasku Potřeba dlouhodobé udržitelnosti spojení vs. zpočátku malého využití nových spojení
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraje - dopravci - SŽDC - ŘSD
Náklady a finanční zdroje	Náklady na dobudování infrastruktury bude ve vyšších řádech a bude potřeba zapojit dotační zdroje (OPD, FST). V případě tarifních zjednodušení půjde zejména o nastavení vzájemného zaúčtování přepravních výkonů

Opatření A.2: Přeshraniční dopravní infrastruktura	
Cíl opatření	Cílem opatření je usnadnit přeshraniční osobní a nákladní automobilovou dopravu, cyklistickou a pěší dopravu
Odůvodnění opatření	Dopravní propojenost je základem posilování vzájemných přeshraničních vazeb.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - Úprava hraničních přechodů a navazujících úseků komunikací pro umožnění či usnadnění pohybu dopravními prostředky a pěšky (úpravy pěších tras pro cyklistické využití, úpravy příhraničních úseků silnic nižších tříd a místních komunikací apod.) - Zvýšení propustnosti hranice pro pěší, cyklisty a běžkaře zvláště v oblasti Krušných hor (aktuálně spíše propagace existujících spojení a hraničních přechodů a dílčí doplnění existujících běžkařských magistrál o přeshraniční úseky)
Předpoklady a rizika	<p>Finanční náročnost</p> <p>Potřeba modernizace přeshraničního silničního spojení se obvykle nepotkává s prioritami měst, krajů a spolkové země Sasko</p>
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraje - obce - MD - ŘSD
Náklady a finanční zdroje	Náklady na dobudování infrastruktury budou ve vyšších řádech a bude potřeba zapojit dotační zdroje (OPD, FST v Karlovarském kraji).

Opatření A.3: Přeshraniční zajištění veřejných služeb	
Cíl opatření	Cílem opatření je zlepšit dostupnost veřejných služeb a vybavenosti příhraničních měst a obcí pro občany z druhého státu
Odůvodnění opatření	Aby se přeshraniční výměna odehrávala nejen na bázi turistické návštěvnosti, ale jako běžná součást životů, je potřeba rozšířit vybavenost a služby měst a obcí, zejména v blízkém příhraničí.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - Využití zdravotnických zařízení pro ošetření placené z veřejného zdravotního pojištění pacienty z druhého státu - Využití dalších zařízení veřejné vybavenosti (sběrné dvory, některé sociální služby...) obyvateli druhého státu - Společné plánování rozvoje veřejných služeb příhraničními městy a obcemi, zejména v případech intravilánů rozdělených státní hranicí (typicky prostor Rumburk – Varnsdorf – Jiříkov – Ebersbach – Neugersdorf – Seifhennersdorf, Dolní Poustevna – Sebnitz, Vejprty – Bärenstein)
Předpoklady a rizika	<p>Rozdílnost vyhlášek, norem a dalších úprav v Česku a Sasku</p> <p>Komplikované financování v případě, že je služba hrazena z veřejných rozpočtů</p> <p>Potřeba strategické i provozní koordinace většího množství subjektů z různých zemí</p>
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - města a obce - zdravotnická zařízení - poskytovatelé sociálních služeb
Náklady a finanční zdroje	Náklady postavené na základě jednotlivých projektů, možnost využít dotační prostředky (IROP, OPZ+)

B. Přeshraniční sociální kapitál a interakce

Opatření B.1: Vzdělávání v oblasti jazyků a realii	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšení jazykové vybavenosti obyvatel pro komunikaci s obyvateli druhého státu
Odůvodnění opatření	Dlouhodobě byla lepší znalost němčiny mezi českými obyvateli než naopak, ale postupně dlouhodobě zájem o němčinu mezi Čechy klesá. Naopak se v některých případech objevuje zájem Němců o češtinu. Je žádoucí vzájemná znalost jazyků, pro bezprostřední obchodní i společenskou výměnu kulturní znalost, kterou nelze zcela nahradit univerzální angličtinou.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- Zavádění povinné (němčina v Česku) či volitelné (čeština v Německu) jazykové výuky na základních a středních školách- Zavedení vzdělávacích programů (zejména střední školy) na vybraných českých školách s částečnou výukou v němčině- Pořádání cenově zvýhodněných jazykových kurzů pro veřejnost (v současné době ale obtížně realizovatelné v důsledku poměrně nízké poptávky ze strany obyvatel)- Sdílení otitulkovaných streamovaných videospotů o dění v regionu na sociálních sítích- Podpora akcí neformálního vzdělávání, setkávání a komunikace se skutečným přeshraničním impaktem (tj. nikoliv uměle díky dostupným projektům)- „Překladačský servis“ – zajištění (zafinancování) překladů pro nápisy, poutače, jídelní lístky, programy akcí atd., plus překlady (tlumočení) na vybraných společenských akcích
Předpoklady a rizika	Neochota střední a starší generace k učení cizích jazyků, již dnes dostatečná nabídka jazykového vzdělávání, které neodpovídá relativně nízká poptávka Pozvolný, dlouhodobý účinek Logická pozice angličtiny jako první volby rodičů při výuce jazyků u svých dětí
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- školy a jejich zřizovatelé- školská zařízení- domy dětí a mládeže- města, kraje a jejich organizace
Náklady a finanční zdroje	Nejedná se o výrazně nákladné aktivity, využít lze přeshraniční dotační programy (Interreg)

Opatření B.2: Rozvoj kulturní a společenské spolupráce	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšení sounáležitosti a porozumění a stimulace sociálního potenciálu rozvoje přeshraniční spolupráce
Odůvodnění opatření	Vedle fyzických bariér spolupráci do určité míry brzdí rozdílnost kultur, která vede k dílčím neporozuměním či přetrvávajícím předsudkům. Proto je potřeba trvale podporovat porozumění mezi národy.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- Mapování a inventarizace společného kulturního dědictví- Systematizace spolupráce knihoven, škol, volnočasových a sportovních zařízení, divadel apod. napříč hranicemi- Pořádání společných kulturních akcí a hostování kulturních souborů (pěvecké, divadelní, taneční...) na akcích v druhé zemi- Tvorba kulturních propagačních materiálů, kalendářů, průvodců apod. po kulturním dění v česko-saském přeshraničním prostoru- Podpora přeshraniční mobility v oblasti výkonnostního i rekreačního sportu (vč. fanouškovské podpory – lední hokej v Litvínově, fotbal v Teplicích, Aue, Drážďanech, bobová dráha v Altenbergu apod.)
Předpoklady a rizika	Častá formálnost nebo krátkodobost uzavřených partnerství mezi kulturními institucemi, městy apod. Třaskavost tématu česko-německé historie u velké části zejména české populace
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- města- významné regionální kulturní organizace- knihovny- školy- spolky
Náklady a finanční zdroje	Nejedná se o výrazně nákladné aktivity, využít lze přeshraniční dotační programy (Interreg)

C. Podnikání, trh práce a cestovní ruch

Opatření C.1: Přeshraniční obchod a trh práce	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšit intenzitu přeshraničních obchodních vztahů a flexibilitu, vyváženost a přeshraniční prostupnost na trhu práce
Odůvodnění opatření	Pro posílení konkurenceschopnosti a využití potenciálu, který nabízí přeshraniční sousedství, je nezbytné posílit přeshraniční vztahy. Ve vybraných profesích dnes dochází k odsávání pracovních sil z Česka formou pendlerství, potřeba je naopak, aby české firmy byly schopné realizovat zakázky a obchody v Sasku samy prostřednictvím takových pracovníků.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - Realizace přeshraničních seminářů, výstav, veletrhů apod. - Propojení vybraných oborů na SŠ a VŠ více na struktury regionální ekonomiky a firmy (i za státní hranicí), využití německý model duálního vzdělávání a praxí, přenos know how - Od mobility pracovníků k mobilitě zakázek (podpora vstupu českých firem na německý trh – marketing, PR, daňové a právní poradenství apod.) - Navázání kontaktů mezi českými a saskými organizacemi za účelem zajištění dostupnosti strategických informací o cílových trzích - podpora exportu, podpora obchodního zastoupení v zahraničí, distribuční kanály - Zvyšování dlouhodobě udržitelné zaměstnanosti prostřednictvím konkurenceschopných motivačních nástrojů (obdoba německého Kindergeld, skutečně významné zaměstnanecké benefity apod.) - Posilování společenské odpovědnosti firem působících na české, ale i na straně hranic - Jazykově a kulturně adaptovaný marketing českého zboží a služeb obecně v Sasku (propagace podpořená státem a kraji)
Předpoklady a rizika	Možná nechuť německých firem a dalších subjektů ke spolupráci, z níž by pravděpodobně častěji profitovaly firmy a další subjekty české Mentální funkce hranice, která reálně ztěžuje přístup zahraniční (přeshraniční) firmy ke spotřebiteli Omezená schopnost veřejného sektoru ovlivňovat účinně oblast podnikání Velmi složitá, mnohdy umělá snaha motivovat soukromé subjekty pohybující se v tržním prostředí ke spolupráci
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - kraje - města - školy - firmy
Náklady a finanční zdroje	Jedná se o aktivity postavené na projektovém řízení. Je možné využít různé dotační prostředky (Interreg, OPJAK, OPTAK)

Opatření C.2: Podnikatelské prostředí v přeshraniční perspektivě	
Cíl opatření	Cílem opatření je kultivace podnikatelského prostředí a přeshraniční přenos know-how
Odůvodnění opatření	Pro skutečnou intenzifikaci přeshraničních vazeb je nutné zlepšovat společné podnikatelské prostředí a zajistit dostatečný přenos know-how.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - Marketing příležitostí na obou stranách hranice - Nástroje na podporu podnikání a přenosu know how i v přeshraniční dimenzi (např. asistenční, inovační a kreativní vouchery, centra sdílených služeb/coworkingová centra atd.) - Podpora vzniku firem – start-upů (např. za účelem subdodávek pro zahraničí) zaměřených na saský trh - motivace, dobrá praxe, prezentace potřeb německé strany - Zřízení podnikatelského inkubátoru s částečnou provazbou na saský trh ve formě aktivní propagace těchto zahraničních trhů a navazování spolupráce s relevantními organizacemi - Partnerství pro transfer technologií - podpora využití saských výzkumných kapacit - forma částečné dotace - Podpora vzniku sdílených laboratoří, potenciálně v návaznosti na vznik VŠ - Propojení individuálních aktérů, nastartování důvěry, potenciál pro pozdější spolupráci, např. využití výzkumného prostředí v ČR pro ad hoc zakázky a expertízy (extrémně cenově konkurenceschopné, ve vybraných oborech odpovídající kvalita, ale nyní nulová poptávka) - Analýzy spojené se vstupem na přeshraniční trh dle oborového zaměření, analýzy vstupu na zahraniční trhy (např. potřeba certifikace) - Finanční podpora při prezentacích v zahraničí (popularizace státních podpůrných programů) - Podpora společného zapojení se do mezinárodních klastrů - atlas klastrů, sdílení kontaktů a prezentace pro firmy - Poskytnutí prostor a asistence např. v oblasti řemesel, lázeňství, balneologie pro saské zájemce z oblasti výzkumu a vývoje např. za účelem aplikace výsledků - Vytváření odvětvově propojených klastrů - Prezentace saských best-practices na české straně jako motivačního prvku pro zapojení firem - Prohloubení spolupráce managementů saských firem s českými firmami a krajskou samosprávou
Předpoklady a rizika	Omezená schopnost veřejného sektoru ovlivňovat účinně podnikání Dosavadní převažující atmosféra vzájemné opatrnosti až nedůvěry
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - firmy - CzechTrade - kraje a jejich organizace - univerzity
Náklady a finanční zdroje	Jedná se o aktivity postavené na projektovém řízení. Je možné využít různé dotační prostředky (Interreg, OPJAK, OPTAK)

Opatření C.3: Inovační potenciál a inovační projekty	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšení inovačního potenciálu příhraničních území
Odůvodnění opatření	Odvětvově jsou české a saské firmy poměrně srostlé, avšak ve většině případů české firmy dodávají těm saským polotovary, saské pak vytvářejí finální produkt s mnohem vyšší přidanou hodnotou. Má-li ekonomika českých regionů být konkurenceschopná, musí usilovat o růst v žebříčku globálních řetězců.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- Společné česko-saské inovativní projekty v některých konkrétních tematických oblastech (zejména energetika, ale i autonomní doprava) s podporou i ze strany veřejného sektoru- Inovační atlas - přehledný atlas - seznam firem s inovačním potenciálem představující jejich aktivity, vypracován v jazykových mutacích- Inovační burzy - networkingové akce domácích a zahraničních institucí dle oboru- Otevřené inovace (open innovation), mezioborové výměny znalostí mezi českými a saskými partnery- Systematická podpora rozvoje vhodných příležitostí (inovační vouchery, institucionální podpora apod.)- Profilace společných směrů výzkumu a vývoje mezi českými a saskými podniky a univerzitami, podpora přeshraniční mobility výzkumných pracovníků- Přeshraniční finanční podpůrný program pro podporu spolupráce v oblasti vědy a výzkumu
Předpoklady a rizika	Omezená schopnost veřejného sektoru ovlivňovat účinně oblast podnikání Dosavadní převažující izolovanost firemní sféry na obou stranách hranice
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- inovační centra- CzechInvest- firmy
Náklady a finanční zdroje	Pro podporu inovačních aktivit by měly být využívány inovačních vouchery, specificky zaměřené na inovace směrem k napojení na bavorský trh.

Opatření C.4: Přeshraniční cestovní ruch	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšit intenzitu přeshraničního cestovního ruchu a příjmy z cestovního ruchu
Odůvodnění opatření	Cestovní ruch má velký potenciál, zejména s ohledem na saského návštěvníka. Za tímto účelem je však rozvíjet příslušné destinace a je podtrhnout vhodným marketingem.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - Příprava a marketingová prezentace přeshraničních produktů cestovního ruchu (přeshraniční tematické stezky typu Hřebenovky či Labské stezky, organizované výlety, pobyty a zájezdy, slevové balíčky apod.) - Rozvoj přeshraničních destinací prezentovaných jako jediný produkt (Krušné hory vázané mj. na zimní cestovní ruch a nové památky UNESCO, Českosaské Švýcarsko) - Zvýšení reálného dosahu marketingu českých destinací v Sasku a saských destinací v Česku, posílení marketingových aktivit zaměřených na návštěvníky z nejbližšího zahraničí - Marketing „nových“ témat a oblastí – České středohoří, events v pohraničí (např. vinobraní) - Údržba, odstraňování závad po vandalismu, udržování čistoty v turistických cílech, definice společných postupů a standardů v této oblasti - Využívání smart prvků (ovládání přes QR kódy, aplikace apod.) pro návštěvníky
Předpoklady a rizika	Protichůdnost zájmů rozvoje cestovního ruchu a ochrany přírody a krajiny v některých příhraničních územích (typicky Českosaské Švýcarsko) Přeshraniční turismus fungující spíše v podobě samostatných destinací na obou stranách hranice než jako přeshraniční destinace
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - destinační agentury - CzechTourism - kraje - subjekty cestovního ruchu
Náklady a finanční zdroje	Interreg, zdroje Euroregionů, vlastní zdroje

D. Institucionální podpora a vztahy

Opatření D.1: Administrativní a legislativní podpora	
Cíl opatření	Cílem opatření je posílit institucionální kapacitu pro přeshraniční spolupráci a legislativně ji usnadnit
Odůvodnění opatření	Odlišné systémy na obou stranách hranic způsobují komplikace v realizaci spolupráce.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- Ustavení výrazné, personálně dostatečně dimenzované „česko-saské kanceláře“ generující impulzy česko-saské spolupráce v oblasti podnikání, turismu, kultury, spravující datovou, analytickou a výzkumnou základnu mapující aktuální situaci v česko-saském příhraničním prostoru atd., realizující dlouhodobou (nikoli jen projektovou) činnost, pořádající „česko-saské dny“, „česko-saská obchodní fóra“- Systematizace, profesionalizace a institucionalizace spolupráce obcí, svazků obcí, hospodářských komor, krajů apod.- Institucionalizace pravidelných platform pro setkávání vrcholných politiků a úředníků, z české strany je nutno zajistit „protokol“, formalizovat výstupy těchto setkání (follow up)- Vznik zastoupení Spolkové země Sasko v Ústeckém a Karlovarském kraji- Provázání webových portálů a stránek na sociálních sítích subjektů z obou stran hranice- Legislativní změny umožňující nebo usnadňující využití veřejných služeb na druhé straně hranice- Vyčlenění finančních zdrojů z evropské, národní a krajské úrovně na projekty přeshraniční spolupráce (nemusí jít o částky nad rámec stávajících programů, ale o specifické zacílení těchto programů, zvýhodnění přeshraničních projektů apod.)- Projekty analyzující a prohlubující spolupráci na úrovni představitelů veřejné správy mezi příhraničními regiony- Business calling programme - program pravidelných návštěv představitelů kraje v klíčových firmách a jednání s majiteli a manažery podniků v Sasku
Předpoklady a rizika	Obtížné prosazení legislativních iniciativ na zemské/státní úrovni v „konkurenci“ jiných (mnohdy protichůdných nebo zásadnějších) iniciativ Roztříštěnost a „resortismus“ subjektů veřejné správy zejména na české straně
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- města- kraje- Vláda ČR
Náklady a finanční zdroje	Jedná se o aktivity bez většího nároku na finanční zdroje.

Opatření D.2: Marketingové aktivity	
Cíl opatření	Cílem opatření je zvýšit vzájemnou informovanost a sounáležitost komunit na obou stranách hranice
Odůvodnění opatření	Infrastrukturní propojení je zcela jistě velmi důležité, ale nezanedbatelnou roli hraje také vzájemná informovanost o společenství na druhé straně hranice.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none"> - Propagace českých firem v Sasku a saských firem v Česku, podpora jejich exportu – příprava a realizace marketingové strategie - Realizace informačních kampaní prezentujících úspěšné příklady přeshraniční spolupráce napříč obory - Systematizace spolupráce informačních center z obou stran hranice - Osvěta a propagace mezinárodních dotačních možností (Interreg Central Europe, Interreg Danube Region, Horizon2020, Erasmus+ apod.) - Podpora a marketing zahraničních investic
Předpoklady a rizika	Nutnost velmi inovativního a kreativního marketingu s ohledem na složitost komunikovaného tématu Složitost realizace přeshraničních marketingových aktivit (jazykové rozdíly, jiné sociální prostředí)
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none"> - firmy - kraje - města - informační centra
Náklady a finanční zdroje	Interreg

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.taacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

5. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Jihomoravský kraj/Rakousko/Slovensko

5.1 ANALÝZA VYBRANÝCH SOCIOEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ

5.1.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA

Interregionální pozice zahrnuje území tří států. Vídeň je dominantním centrem přeshraničního regionu. Metropolitní charakter interregionální pozice je umocněn hlavním městem Slovenska, Bratislavou, i moravskou metropolí, Brnem. Jedná se o podunajský region. Reliéf je spíše nížinný, hlavní přírodní bariéry zde tedy tvoří především řeky. V Jihomoravském kraji se krajina zvedá do dílčích pahorkatin často využívaných pro pěstování vinné révy. Vinařství je významným propojujícím faktorem jednotlivých národních částí přeshraničního regionu. Voda z husté říční sítě v Jihomoravském kraji je odváděna řekou Moravou do Dunaje. Hlavní tranzitní směr zhruba kopíruje evropský veletok Dunaj, na kterém kromě Vídně a Bratislavy leží i další metropole. Exponovaná pozice Brna je dána především sítí dálnic, které se zde potkávají. Paradoxně dálnice mezi Brnem a Vídně ještě není především na české straně dokončená. V železniční dopravě má kromě Brna výjimečnou polohu Břeclav, která je křižovatkou koridorových železničních tratí (z Vídně do Varšavy a z Prahy do Bratislavy, resp. Budapeště).

5.1.2 ZÁKLADNÍ PŘEHLED

Sledované území zahrnuje dva regiony soudržnosti (NUTS 2) v Rakousku, a to Vídeň a Dolní Rakousy, jeden český NUTS 3 (Jihomoravský kraj) a dva slovenské NUTS 3 (Bratislavský a Trnavský kraj).

Tab. 5.1.1. Základní údaje o podunajském metropolitním prostoru k 1. 1. 2020

Území	Počet obyvatel (1. 1. 2020)	Rozloha	Hustota zalidnění	Koeficient osídlení
Mostviertel-Eisenwurzen	247 347	3 355,0	73,7	4,1
Niederösterreich-Süd	261 156	3 374,0	77,4	4,3
Sankt Pölten	156 363	1 231,0	127,0	2,6
Waldviertel	216 681	4 613,0	47,0	3,6
Weinviertel	125 210	2 413,0	51,9	2,1
Wien	1 911 191	415,0	4 605,3	31,7
Wiener Umland/Nordteil	332 957	2 724,0	122,2	5,5
Wiener Umland/Südteil	344 573	1 476,0	233,5	5,7
Rakouské území celkem	3 595 478	19 601	183,4	59,7
Jihomoravský kraj	1 191 989	7 195,0	165,7	19,8
Bratislavský kraj	669 592	2 053,0	326,2	11,1
Trnavský kraj	564 917	4 146,0	136,3	9,4
Slovenské území celkem	1 234 509	6 199	199,1	20,5
Území celkem	6 021 976	32 995	182,5	100,0

V celém sledovaném území žilo na počátku roku 2020 již přes 6 mil. obyvatel. Největším regionem podle počtu obyvatel bylo hlavní město Rakouska (více než 1,9 mil., tj. 31,7 % celého území). Bezmála 1,2 mil. obyvatel žilo také v Jihomoravském kraji (zhruba pětina) a další dva populačně nejsilnější regiony NUTS 3 - slovenské kraje – byly zhruba poloviční. Nejméně obyvatel (125 tis.) mělo trvalé bydliště v regionu NUTS 3 Weinviertel.

Hustota zalidnění celého území činila více než 180 obyvatel na km² a kromě Vídně, kde na jeden km² připadalo 4,6 tis. obyvatel, byla nejvyšší v Bratislavském kraji (přes 300 obyvatel na km²) a v regionu NUTS 3 Wiener Umland/Südteil (233 ob./km²). Jihomoravský kraj byl hustotou zalidnění čtvrtý a Trnavský kraj pátý největší. Naopak nejnižší hustota zalidnění byla zjištěna v regionu NUTS 3 Waldviertel, kde nedosahovala ani 50 obyvatel na km², a zhruba tu stejnou hodnotu vykázal i region Weinviertel.

5.1.3 DEMOGRAFICKÉ POMĚRY

V podunajském metropolitním prostoru se v období 2015-2019 průměrně ročně živě rodilo přes 62 tis. dětí a umíralo více než 57 tis. osob, takže přirozenou měnou populace rostla o více než 4,6 tis. ročně. Ale i zde se nacházely regiony, v nichž docházelo k úbytku počtu obyvatel přirozenou měnou, resp. šlo o většinu rakouských regionů, avšak tamější úhrnný pokles byl zcela pokryt přírůstkem zaznamenaným ve Vídni (3,9 tis.). Také Bratislavský kraj vykázal vysoký přírůstek, avšak sousední Trnavský obyvatele přirozenou měnou ztrácel. Jihomoravský kraji obyvatele přirozeným pohybem mírně získával.

Tab. 5.1.2. Absolutní demografické údaje o podunajském metropolitním prostoru v letech 2015–2019 (roční průměr)

Území	Počet osob (roční průměr za období 2015-2019)				
	živě narození	zemřelí	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek
Mostviertel-Eisenwurzen	2 507	2 393	114	818	932
Niederösterreich-Süd	2 390	2 822	-432	1 519	1 087
Sankt Pölten	1 503	1 582	-79	1 220	1 141
Waldviertel	1 852	2 549	-697	408	-289
Weinviertel	999	1 544	-544	878	334
Wien	20 257	16 404	3 853	18 918	22 771
Wiener Umland/Nordteil	2 794	3 092	-298	3 639	3 341
Wiener Umland/Südteil	2 920	3 328	-408	3 365	2 957
Rakouské území celkem	35 223	33 714	1 508	30 764	32 272
Jihomoravský kraj	13 279	12 170	1 109	2 718	3 827
Bratislavský kraj	8 261	6 076	2 185	6 700	8 885
Trnavský kraj	5 423	5 652	-229	1 477	1 248
Slovenské území celkem	13 684	11 728	1 956	8 177	10 133
Území celkem	62 185	57 612	4 573	41 660	46 233

Významné rozdíly mezi regiony jsou zřejmé u **migračního salda**. Průměrný roční přírůstek stěhováním činil v celém území téměř 42 tis. osob. Zatímco na rakouské straně se průměrně ročně přistěhovalo o zhruba 31 tis. obyvatel více, než se odstěhovalo, v Jihomoravském kraji to bylo o 2,7 tis. Velmi atraktivní byla pro migranty také Bratislava, kde ročně přibývalo stěhováním průměrně 6,7 tis. osob. Právě především vlivem migrace činil **celkový přírůstek** za rok v celém studovaném území téměř více než 46 tis. osob, z toho většina přibyla na rakouské straně (32,3 tis.). Jediným regionem, kde počet obyvatel v uvedených pěti letech klesl, byl region Waldviertel.

Sledované území vykázalo relativně příznivé poměry z hlediska porodnosti a úmrtnosti, což lze zhodnotit pomocí hrubých měr. Průměrná roční hrubá míra porodnosti dosáhla v celém prostoru 10,5 ‰, kdežto průměrná roční hrubá míra úmrtnosti pouze 9,7 ‰. Zatímco se regiony v ČR a na Slovensku prezentovaly zhruba stejnou hodnotou porodnosti, rakouské území mělo porodnost spíše podprůměrnou. V letech 2015–2019 vykazovaly nejvyšší **porodnost** Bratislavský a Jihomoravský kraj (nad 11 ‰). Hranici 10 živě narozených dětí na 1000 obyvatel středního stavu překročily již pouze Vídeň a region Mostviertel-Eisenwurzen. Oba regiony NUTS 3 sousedící s Jihomoravským krajem se prezentovaly velmi nízkou mírou porodnosti, která v případě Weinviertelu jen nepatrně překročila hodnotu 8 ‰.

Tab. 5.1.3. Relativní demografické údaje o podunajském metropolitním prostoru v letech 2015–2019 (roční průměr)

Území	Hrubá míra (roční průměr za období 2015-2019, v ‰)				
	porodnosti	úmrtnosti	přirozenéh o přírůstku	migračního salda	celkového přírůstku
Mostviertel-Eisenwurzen	10,2	9,7	0,5	3,3	3,8
Niederösterreich-Süd	9,2	10,9	-1,7	5,9	4,2
Sankt Pölten	9,8	10,3	-0,5	7,9	7,4
Waldviertel	8,5	11,7	-3,2	1,9	-1,3
Weinviertel	8,0	12,4	-4,4	7,0	2,7
Wien	10,8	8,8	2,1	10,1	12,2
Wiener Umland/Nordteil	8,6	9,5	-0,9	11,2	10,3
Wiener Umland/Südteil	8,6	9,8	-1,2	9,9	8,7
Rakouské území celkem	10,0	9,5	0,4	8,7	9,1
Jihomoravský kraj	11,2	10,3	0,9	2,3	3,2
Bratislavský kraj	12,8	9,4	3,4	10,4	13,7
Trnavský kraj	9,7	10,1	-0,4	2,6	2,2
Slovenské území celkem	11,3	9,7	1,6	6,8	8,4
Území celkem	10,5	9,7	0,8	7,0	7,8

Také **úmrtnostní** poměry nebyly na rakouské straně hranice s ČR příliš příznivé, neboť oba regiony sousedící s Jihomoravským krajem (Waldviertel a Weinviertel) dosáhly průměrné roční hrubé míry úmrtnosti ve výši přesahující hranici 11,5 ‰, což bylo ve sledovaném území nejvíce ze všech regionů NUTS 3. Hodnota 10 ‰

byla překročena v dalších čtyřech regionech včetně Jihomoravského a Trnavského kraje. Nejnižší úmrtnost byla zjištěna ve Vídni (8,8 ‰).

Nepříznivé úmrtnostní podmínky a nízká porodnost pak vedly k tomu, že právě regiony NUTS 3 Waldviertel a Weinviertel zaznamenaly během sledovaného období průměrný roční úbytek populace **přirozenou měnou** ve výši přes 3 osoby na 1000 obyvatel středního stavu. Ve všech třech regionech v zázemí Vídně, ale také v regionu Niederösterreich-Süd, Sankt Pölten a v Trnavském kraji rovněž došlo k poklesu počtu obyvatel přirozenou měnou, i když ne tak výraznému. Pouze v obou hlavních městech a také v Jihomoravském kraji a rakouském regionu Mostviertel-Eisenwurzen obyvatelstvo přibývalo, nejvíce v Bratislavském kraji.

Určité tendence jsou patrné v případě **migračních** poměrů, neboť zde jasně dominuje Vídeň s průměrným ročním migračním přírůstkem populace ve výši 10 osob na 1000 obyvatel středního stavu, zatímco vzdálenější regiony zdaleka migrační atraktivitu hlavního rakouského města nedosahovaly. Vysoké hodnoty však vykazovaly také okolní regiony Vídně a více než 5 ‰ rovněž Sankt Pölten, příhraniční region NUTS 3 Weinviertel a region jižně od Vídně - Niederösterreich-Süd. Regiony od Vídně vzdálenější již zaznamenaly nižší přírůstky stěhování, a to včetně Jihomoravského kraje, kde počet obyvatel stěhování sice rostl, ale nejméně ze všech regionů s výjimkou Weinviertelu. Vysoké přírůstky zapříčiněné migrací měl také Bratislavský kraj. Zatímco v českém a obou slovenských krajích lze přírůstek spojit spíše s vnitrostátním stěhování, v případě rakouských regionů se na něm výrazně podílela zahraniční migrace související s migrační krizí posledních let.

Migrační přírůstky většinou dokázaly v celém území a také ve všech rakouských regionech s výjimkou regionu NUTS 3 Waldviertel pokrýt ztrátu populace přirozenou měnou. Více než 10 promile na 1000 obyvatel středního stavu průměrně ročně přibývalo ve Vídni, jeho severním okolí a také v Bratislavském kraji, kde šlo o nejvyšší hodnoty. Rovněž region v jižním zázemí Vídně se této hodnotě přibližoval, ale s rostoucí vzdáleností od hlavního města se intenzita celkového nárůstu počtu obyvatel postupně snižovala. Okrajové části sledovaného území pak dosahovaly sice stále ještě celkového přírůstu počtu obyvatel, ale již menšího než 3 ‰ (Trnavský kraj, Weinviertel). V jednom jediném regionu se celkový počet obyvatel průměrně ročně propadal, a to byl NUTS 3 Waldviertel.

5.1.4 VĚKOVÉ SLOŽENÍ

Další důležitou charakteristikou konkurenceschopnosti regionů je **věková struktura** populace a z ní vyplývající ukazatele (index stáří a index ekonomického zatížení). Ve sledovaném regionu představovala dětská složka 15,2 % celkové populace, což bylo méně než v případě osob starších 65 let (18,4 % populace). Zbývající dvě třetiny tvořili obyvatelé v produktivním věku. Věková struktura byla v regionech na slovenské straně hranice o něco příznivější než jinde. Senioři zde netvořili v úhrnu tak velkou skupinu a v Bratislavském kraji dokonce nedosahovali ani podílu dětí do 15 let, takže index stáří, tedy poměr počtu obyvatel starších 65 let a dětí do 15 let, byl nižší než 100 (v celém území přes 121).

Samotná Vídeň vykázala relativně dobrou věkovou strukturu obyvatelstva, neboť na 100 dětí připadalo pouze 113 seniorů (obdobně jako v Trnavském kraji - 118). Ve všech třech regionech obklopujících Vídeň to bylo již přes 130, tedy více než v Jihomoravském kraji. Okrajové regiony na severu u českých hranic i na jihu dále od Vídně se prezentovaly horší věkovou strukturou populace. V rakouských regionech Waldviertel a Weinviertel

senioři tvořili více než pětinu populace a vzhledem k nízkému podílu dětí dosahoval index stáří hodnoty kolem 170.

Tab. 5.1.4. Věková struktura v regionech podunajského metropolitního prostoru k 1. 1. 2020

Území	Věková struktura (v %)			Index stáří	Index ek. zatížení
	do 15 let	15–64 let	65 a více let		
Mostviertel-Eisenwurzen	15,5	65,7	18,7	120,4	52,1
Niederösterreich-Süd	14,4	65,0	20,6	143,0	53,9
Sankt Pölten	14,7	65,7	19,6	133,5	52,1
Waldviertel	13,1	64,2	22,7	173,1	55,9
Weinviertel	13,0	64,8	22,2	170,7	54,4
Wien	14,6	68,9	16,5	113,3	45,1
Wiener Umland/Nordteil	14,9	65,6	19,5	131,3	52,3
Wiener Umland/Südteil	14,5	65,4	20,1	138,0	52,9
Rakouské území celkem	14,5	67,2	18,3	126,0	48,8
Jihomoravský kraj	16,1	63,9	20,0	124,5	56,5
Bratislavský kraj	17,5	65,4	17,1	98,1	52,9
Trnavský kraj	14,6	68,2	17,2	117,9	46,6
Slovenské území celkem	16,1	66,7	17,2	106,3	49,9
Území celkem	15,2	66,5	18,4	121,4	50,5

O něco lepší byla situace ve sledovaném území z hlediska **indexu ekonomického zatížení**, který poměřuje před- a poproduktivní složku s tou produktivní. V celém území byl index blízko hodnotě 50 a nejpříznivější byla situace na rakouské části prostoru. Rozdíly mezi regiony nebyly tak výrazné, ale Jihomoravský kraj vykázal nejhorší hodnotu, která se však příliš nelišila od jeho dvou rakouských sousedů. Nejlépe na tom byla opět Vídeň a stejnou hodnotou indexu ekonomického zatížení se mohl pochlubit také Trnavský kraj, zatímco ten Bratislavský byl v podstatě průměrný. Poznatek, že čím dále od Vídně, tím méně příznivé demografické poměry, se obdobně jako u předchozích demografických ukazatelů opět potvrdil.

5.1.5 EKONOMIKA A TRH PRÁCE

Ekonomické poměry v regionech NUTS 3 lze za pomoci dat Eurostatu sledovat prostřednictvím HDP na obyvatele včetně parity kupní síly/standardu, avšak nejaktuálnější data jsou zveřejněna pouze za rok 2017. Dle základních sektorů ekonomicky (primér, sekundér, terciér) a některých agregovaných odvětví je možné vyhodnotit také situace dle hrubé přidané hodnoty (v % z celkové HPH), kterou lze pak porovnávat se zaměstnaností.

Ekonomické poměry

Výrazné rozdíly mezi regiony NUTS 3 existují v podunajském metropolitním prostoru z hlediska ekonomických ukazatelů. **Hrubý domácí produkt** (HDP) v tis. eur v celém území v roce 2018 dosáhl 215 mil. eur a při přepočtu na obyvatele nepřekročil 36 tis. eur. Vyšší byl kromě Vídně ještě ve dvou rakouských regionech

NUTS 3, a to v regionu Wiener Umland/Südteil a Sankt Pölten. Hranici 40 tis. nebyl až tak vzdálen ani Bratislavský kraj (39,1 tis. eur na obyvatele a 4. nejvyšší hodnota), zatímco druhý slovenský a také český kraj si držely velký odstup, neboť HDP na obyvatele zde nedosahovalo ani 20 tis. eur.

Tab. 5.1.5. Hrubý domácí produkt v regionech podunajského metropolitního prostoru v roce 2018

Území	HDP			
	celkem (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)	v PPS (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)
Mostviertel-Eisenwurzen	8 479	34,4	7 523	30,5
Niederösterreich-Süd	8 247	31,7	7 318	28,1
Sankt Pölten	6 849	44,2	6 078	39,2
Waldviertel	6 691	30,7	5 938	27,3
Weinviertel	2 987	23,9	2 650	21,2
Wien	97 058	51,3	86 125	45,5
Wiener Umland/Nordteil	9 423	28,7	8 362	25,4
Wiener Umland/Südteil	17 439	51,2	15 475	45,4
Rakouské území celkem	157 174	44,1	139 468	39,1
Jihomoravský kraj	22 204	18,7	31 208	26,3
Bratislavský kraj	25 640	39,1	33 384	50,9
Trnavský kraj	9 991	17,7	13 009	23,1
Slovenské území celkem	35 631	29,2	46 393	38,1
Území celkem	215 009	36,0	217 068	36,4

V **paritě kupního standardu** byl však HDP na obyvatele nejvyšší v Bratislavském kraji a dosahoval zde bezmála 51 tis. eur. Vídeň obdobně jako její jižní soused shodně vykazaly zhruba 45 tis. eur na obyvatele, zatímco Sankt Pölten již méně než 40 tis. eur. Ode dna se odpoutaly Trnavský i Jihomoravský kraj, který v paritě kupní síly překročil hodnotu HDP ve výši 26 tis. eur a byl tak srovnatelný s Waldviertelem i severním okolím Vídně. Nejnížší HDP v paritě kupního standardu vykázal region Weinviertel (21,2 tis. eur).

Strukturu ekonomiky lze sledovat také podle **podílu sektorů na celkové HPH**. **Primér**, tedy zemědělství, lesnictví a rybolov, se na HPH celého území podílel pouze nepatrným zlomkem (1,2 %), ale i tak existovaly mezi regiony značné rozdíly. Nejvyšší měrou (přes 5 %) se zasloužily o celkové HPH priméru oba rakouské regiony sousedící s Jihomoravským krajem. Relativně vysoký byl také v jihozápadním regionu Mostviertel-Eisenwurzen, kdežto v ostatních již nepřekračoval hodnotu 2,5 %. Ve Vídni, jejím jižním sousedstvím a v Bratislavském kraji nedosahoval ani 1 %.

Sekundér, tedy průmysl a stavebnictví, v celém území nepřekročil ani čtvrtinu celkového HPH. Nejvyšší byl ve všech čtyřech regionech nejvíce vzdálených od obou hlavních měst (největší v Trnavském kraji – téměř 43 %), ale více než 30 % participoval na celkové HPH také v severním okolí Vídně a v Jihomoravském kraji. Podíl sekundéru na HPH ve Vídni nedosáhl ani 15 % a byl tak nejnížší ze všech.

Tab. 5.1.6. Hrubá přidaná hodnota podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v regionech podunajského metropolitního prostoru v roce 2018

Území	Hrubá přidaná hodnota (v %)				
	Primér	Sekundér	z toho průmysl	z toho zprac. průmysl	Terciér
Mostviertel-Eisenwurzen	4,2	40,8	32,3	29,9	55,0
Niederösterreich-Süd	2,2	35,4	27,6	25,9	62,4
Sankt Pölten	1,7	23,7	15,8	13,4	74,5
Waldviertel	5,4	29,2	20,6	18,3	65,4
Weinviertel	5,7	26,5	18,5	16,0	67,9
Wien	0,0	14,5	9,9	7,2	85,5
Wiener Umland/Nordteil	2,3	31,7	23,1	14,2	66,0
Wiener Umland/Südteil	0,4	28,5	23,0	18,1	71,1
Rakouské území celkem	1,0	20,8	15,1	12,0	78,2
Jihomoravský kraj	2,5	33,8	27,0	22,3	63,7
Bratislavský kraj	0,9	20,5	15,8	14,2	78,6
Trnavský kraj	2,4	42,8	36,0	26,3	54,8
Slovenské území celkem	1,4	26,7	21,4	17,6	71,9
Území celkem	1,2	23,2	17,4	14,0	75,6

Podíl na HPH lze sledovat také zvlášť u průmyslu a u zpracovatelského průmyslu. Podíl **průmyslu na HPH** byl v celém území např. ve srovnání s průmyslovým hornoslezským metropolitním prostorem velmi nízký (17,4 %), obdobně jako u zpracovatelského průmyslu. Vysoký byl především v Trnavském kraji (36 %), ale **zpracovatelský průmysl** zde na HPH participoval pouze čtvrtinou (26,3 %). Také v regionech v okolí Vídně se na HPH výrazněji než zpracovatelský průmysl podílela jiná odvětví. Podílu průmyslu odpovídal podíl zpracovatelského průmyslu na HPH ve většině zbývajících regionů NUTS 3, neboť zde na rozdíl od jiných regionů není významně zastoupena ani těžba nerostných surovin (průmysl paliv a energetiky), ani výroba a rozvod energií a vody.

Zcela opačný obrázek nabízí logicky podíl **terciéru**, tedy sektoru služeb, na HPH, který v celém území tvořil tři čtvrtiny úhrnného HPH. Ve Vídni dosáhl 85 % a více než 70 % také v Bratislavském kraji, Sankt Pöltenu a jižním okolí Vídně. Se vzdáleností od centra podunajského prostoru se snižoval, takže nejnižší podíl služeb na HPH byl zaznamenán v regionu Mostviertel-Eisenwurzen a pod 55 % také v Trnavském kraji. Podprůměrnou hodnotu vykázal také Jihomoravský kraj, kde se terciér podílel na celkovém HPH 63,7 %.

Trh práce

Na základě dostupných dat lze sledovat rozdíly mezi **strukturou zaměstnanosti** v jednotlivých regionech NUTS 3 podle základních sektorů ekonomiky, ale také např. z hlediska postavení (zpracovatelského) průmyslu. **Primární sektor** zaměstnával v podunajském metropolitním prostoru vzhledem k přírodním podmínkám relativně vysoký podíl všech pracujících (2,3 %), a to především v obou rakouských regionech nacházejících se u českých hranic (Waldviertel a Weinviertel, zhruba 10 %) a také v regionu Mostviertel-

Eisenwurzen (8 %). Další dva rakouské regiony participovaly v případě priméru na celkové zaměstnanosti více než 4 %, kdežto ve Vídni a jejím jižním okolí byla zaměstnanost v zemědělství zanedbatelná obdobně jako v Bratislavském kraji.

Tab. 5.1.7. Zaměstnanost podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v regionech podunajského metropolitního prostoru v roce 2018

Území	Zaměstnanost (v %)				
	Primér	Sekundér	průmysl	zprac. průmysl	Terciér
Mostviertel-Eisenwurzen	8,0	33,6	25,1	23,9	58,4
Niederösterreich-Süd	4,3	28,2	20,4	19,3	67,5
Sankt Pölten	3,6	20,7	13,3	12,4	75,6
Waldviertel	11,2	24,4	16,6	15,3	64,4
Weinviertel	9,8	20,4	12,9	11,6	69,8
Wien	0,1	11,6	6,3	5,3	88,3
Wiener Umland/Nordteil	4,8	23,1	14,8	12,7	72,1
Wiener Umland/Südteil	1,5	19,9	13,2	11,4	78,6
Rakouské území celkem	2,3	16,8	10,6	9,4	80,9
Jihomoravský kraj	3,1	33,2	24,6	23,1	63,7
Bratislavský kraj	1,0	18,8	14,4	12,9	80,2
Trnavský kraj	2,7	35,1	27,2	25,0	62,2
Slovenské území celkem	1,6	24,3	18,8	17,0	74,1
Území celkem	2,3	21,7	15,2	13,8	76,0

V Trnavském i Jihomoravském kraji pracovala v zemědělství zhruba 3 % všech zaměstnaných, zato v **sekundárním sektoru** více než 30 % (v Trnavském kraji dokonce přes 35 %). Kromě regionu Mostviertel-Eisenwurzen již žádný jiný v daném území vyšší hodnoty nevykázal a zaměstnanost v sekundéru klesala směrem k oběma hlavním městům. Ani ne pětinu zaměstnaných soustředil sekundér v Bratislavském kraji a v jižním okolí Vídně; v samotné Vídni pak necelých 12 %. To se odrazilo na zaměstnanosti v sekundéru v celém území, neboť II. sektor ekonomiky koncentroval pouze o něco více než pětinu celkové populace pracujících. Na zaměstnanosti v sekundéru se ve všech regionech vyšší měrou podílel **průmysl** než stavebnictví. Ten však soustředil více než čtvrtinu všech pracujících pouze v Trnavském kraji a přes 20 % také v Jihomoravském kraji a dvou rakouských regionech (Mostviertel-Eisenwurzen a Niederösterreich-Süd) – první tři jmenované více než pětinu zaměstnaných evidovaly konkrétně ve **zpracovatelském průmyslu**. V samotné Vídni se průmyslu věnovalo pouze 6,3 % všech pracujících, z toho většina (5,3 %) obdobně jako u ostatních regionů NUTS 3, zpracovatelskému průmyslu.

Absolutní většina pracujících v celém území (76 %) byla koncentrována do **sektoru služeb**, přičemž v obou hlavních městech šlo o více než 80 % (ve Vídni 88 %). Zaměstnanost v terciéru byla velmi vysoká ve všech studovaných regionech ve srovnání s ostatními přeshraničními pozicemi, neboť s výjimkou regionu Mostviertel-Eisenwurzen ve všech překračovala 60 %. Opět je zde jasně zřejmá metropolitní role Vídně a Bratislavského kraje, přičemž se vzdáleností od nich se podíl terciéru na celkové zaměstnanosti postupně snižoval.

5.2 VAZBY IDENTIFIKOVANÉ JAKO VYSOCE VÝZNAMNÉ ČI DÍLČÍM ZPŮSOBEM VÝZNAMNÉ

Téma vazby: Přeshraniční trh práce

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: jednostranná

Jde převážně o jednostranný tok obyvatel z JMK do Rakouska. Lidé využívají výrazně vyšších mezd a dalších sociálních výhod a kombinují je s výhodami levnějšího bydlení a služeb. Převažují pendleři v sociálních službách a manuálních profesích a službách (hotely, restaurace, řemeslníci a další manuální profese), v rámci vysoce kvalifikovaných profesí zejména lékaři a zdravotnický personál. Dojíždka za prací do Dolního Rakouska má i vnitroregionální rozdíly – zdravotnický personál dojíždí více z Břeclavska, ze Znojemska převažuje pendlování do zemědělství vč. vinařství.

Na Břeclavsku jsou již signály, že se dojíždění v řemeslných profesích již tolik nevyplatí, resp. celková kvalita života se na obou stranách hranice vyrovnává. A tak se do Rakouska dojíždí méně. Z Břeclavska je dojíždkově zajímavé už i Brno díky rostoucím mzdám v krajském městě. A také se už objevuje dojíždka do bratislavských průmyslových zón (VW) vč. svozových autobusů.

Dojíždka ze Slovenska je silná především ve zdravotnických profesích (lékaři, sestry), a tak slovenský zdravotnický personál nahrazuje v pohraničí ten český, který vyjíždí do Rakouska. Přítomnosti slovenských lékařů v JMK nahrává i fakt, že řada z nich studovala v ČR, Brno nevyjímaje. Slováci jsou v JMK dále zaměstnáváni v manuálních profesích. Nicméně co se manuálních profesí týče, trh práce na západním Slovensku je také dost vyčerpaný a mzdy jsou obdobné jako u nás. Takže vyjíždka za prací ze Slovenska do ČR nedosahuje takového objemu jako z ČR do Rakouska. Od větších zaměstnavatelů je poptávka po přeshraničních autobusových spojích. Takže přes pozitivní hodnocení IDS JMK by jej možná bylo dobré rozšířit přes hranice na Slovensko.

Trh práce v přeshraničním metropolitním regionu je dosti vyčerpaný. Chybějící pracovní sílu v českém pohraničí v zemědělství vč. vinařství nahrazují Ukrajinci. V průmyslu byli využíváni Balkánci (Bulhaři), ale byla s nimi pořízena špatná zkušenost. Zdejší větší zaměstnavatelé se zapojují do programů zaměstnávání Ukrajinců.

Výsledek vazby pro české území: spíše pozitivní

Participace českých pracovníků na rakouském trhu práce je z české strany vnímána buď neutrálně, nebo mírně pozitivně. Kladně je vnímáno především zvýšení kupní síly obyvatel v příhraničí. A na vzhledu obcí

v příhraničí je to vidět. Negativně není příliš vnímán odchod zdravotnického personálu do Rakouska. Ten je nahrazen Slováky. Rovněž nikoho netrápí působení pracovníků sociální péče na rakouském trhu práce.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: nejednoznačný

Zatím nedochází k souboji o pracovní sílu v rámci interregionální pozice, protože se jí daří českým subjektům nahradit ze zdrojů v zahraničí, tzn. zejména ze Slovenska a Ukrajiny. Samozřejmě to není ideální, neboť má rakouská strana díky stále velmi rozdílným mzdovým podmínkám vůči českému příhraničí konkurenční výhodu v přitahování práce schopného obyvatelstva. Na druhou stranu je tato výhoda doprovázena stále vyšší závislostí na českých pracovnících, protože určité pracovní pozice již nejsou Rakušané svými zdroji pokryt (péče o staré a nemocné osoby).

Také se ukazuje, že rakouský pracovní trh může být příležitostí pro podnikavé osoby z Česka. To se v rakouském příhraničí týká například gastronomických služeb.

Téma vazby: Společný Podunajský kulturní prostor

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: oboustranná, symetrická

Vazba je determinována geograficky a kulturně historicky. Z geografického hlediska je jižní Morava součástí středoevropské Podunajské metropolitní oblasti s jasně definovaným centrem – Vídní. Vazby na Vídeň existují samozřejmě v mnoha rovinách, ekonomickou nevyjímaje. Kulturně historické vazby jsou také naprosto zřetelné a velmi živé, ať už jde o umělecké produkce, muzejní a galerijní expozice, nebo kooperace uměleckých škol (Znojmo – Retz). Diskutovaným tématem je společná péče o památky a architektonické dědictví. Existují velmi úspěšné přeshraniční projekty na toto téma. Co se architektury týče, nelze opominout město Brno a jeho inspirace ve Vídni. Brno jako předměstí Vídně zde není bráno jako součást laciných vtipů.

Kulturní vazby na Bratislavu jsou marginální, ale v jižní části česko-slovenského pohraničí – na Slovácku – jsou poměrně intenzivní díky folklorním akcím a konec konců také díky přeshraničním rodinným vazbám. Rodinné vazby nejsou tak současné v česko-rakouském pohraničí díky historickému vývoji po druhé světové válce.

V historickém kontextu i dnes je vzájemným propojovacím faktorem mezi jižní Moravou a Dolním Rakouskem zemědělská krajina a především vinařství. Pěstování révy a výroba vína má silný přeshraniční charakter, jenž stírá hranici mezi oběma státy. Na obou stranách hranice má vinařství silnou tradici, jedná se o společné kulturní dědictví. Z ekonomického hlediska těží jihomoravští vinaři z obrovské poptávky po jejich produktu v ČR. Místní produkce stačí na 40 % spotřeby v ČR. Což je příležitost pro rakouské vinařství. Rakousko na

druhou stranu více vína vyrobí, než spotřebuje. Ač jde o konkurenční prostředí, výsledek je zřejmě kooperativní.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní

Velmi pozitivně je na jižní Moravě kulturní nezávislost na Praze tím, že je minimálně tento proužek kulturně začleněn do podunajského prostoru. Jižní Morava má v rámci ČR zcela neopakovatelný osobitý kulturní ráz. To se projevuje jak v brněnské kulturní scéně, tak i v pohraničí (folklor, vinařská tradice).

Vazba má přínos i pro rakouské příhraničí v západním Weinviertelu, kde historicky byl a obnovuje se kulturní vliv Znojma.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: kooperativní

V podstatě nedochází a nemůže docházet ke konkurenčnímu vztahu, neboť předmět aktivit je velmi často záležitostí veřejného nebo neziskového sektoru. Jak již bylo popsáno, ve vinařském oboru jde spíše o kooperaci, kdy se vyrovnává poptávka na české straně nabídkou na rakouské straně.

Jistou bariérou je jazyk. Bohužel jazyková bariéra se prohubyje. Mladší generaci efektivně pomáhá angličtina.

Téma vazby: Přeshraniční turismus

Význam vazby: významná

Orientace vazby: oboustranná

Vazba je vázána v těsném přeshraničním kontextu na relaxační cykloturistiku, pro kterou zde existují příhodné podmínky v podobě nenáročného terénu tematicky doplněného vinicemi a kulturním památkami, popř. dědictvím rodu Lichtenštejnů.

Na jižní Moravě je cykloturistika podporována samosprávami i podnikatelskými subjekty (Znovín). Poněkud rezervovaně se k rozmachu cykloturistiky staví část akademické obce.

Z vinařského cestovního ruchu těží spíše Břeclavsko a částečně Hodonínsko. V těchto regionech vyrostly v posledních desetiletích ubytovací kapacity spojené s komerčními degustacemi vína. Na Znojemsko tento rozmach budování ubytovacích kapacit spojených s vinařským turismem ještě čeká.

Zatímco cykloturistika je spíše doménou českých návštěvníků příhraničí, Rakušané k nám jezdí za kulturními památkami. Rakušané k nám jezdí trávit volný čas na denní bázi (bez přenocování). Zajímají je golfové areály, aquaparky či myslivost. Na jižní Moravě je velmi známé a navštěvované termální koupaliště v Laa a.d. Thaya.

Z jižní Moravy jsou dostupné jednodenní návštěvy lyžařských komplexů v Dolním Rakousku. To nevyklučuje i vícedenní návštěvu, jež také bývá často realizována. Návštěvy Vídně jsou spojovány s nákupy (oblečení) a zábavou (Prátr).

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Česká i rakouská klientela přispívá ke zvelebení jihomoravského pohraničí. Blízkost rakouských atraktivit – Vídeň, Alpy – přispívá k atraktivitě jižní Moravy.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

Nabízen je v případě návštěv kulturních památek, cestováním za společným kulturním dědictvím, cykloturistiky a vinařského cestovního ruchu společný produkt. České subjekty si stěžují na jistou vypočítavost z rakouské strany při společné prezentaci např. ubytovacích kapacit z evropských fondů. Rakouské straně je dále vyčítána snaha uplatnit svoje přebytky vína na českém trhu prostřednictvím propagace vinařského turismu u nás.

Téma vazby: Metropolitní konstelace

Význam vazby: významná vazba

Orientace vazby: asymetrická

Asymetrie vazby je zcela zřejmá a uznávaná jak v případě Brna, tak i Bratislavy. Otázkou je, do jaké míry jsou obě města zajímavá pro Vídeň. V případě Bratislavy je to zcela jistě místní trh práce – vlakové spojení každou hodinu, přičemž osazenstvo je tvořeno pracovní silou. Brno (i Bratislava) sází na kontakty ve vědě a výzkumu. Díky strukturám typu CEITEC se to poměrně daří. Rovněž aktivity JIC jsou v tomto kontextu velmi dobře hodnoceny. Díky angličtině jako komunikačnímu prostředku padá jazyková bariéra.

Brno je v mezinárodním kontextu velmi příznivě hodnoceno zahraničními studenty jako přívětivé město. Velmi silné zázemí má na brněnských univerzitách slovenský živel. Kontakty univerzit jsou asi nejvýznamnější mezi Brnem a Bratislavou. Jinak tato dvě města o kooperaci příliš neusilují. Existují i spolupráce mezi brněnskými univerzitami a univerzitami v Dolním Rakousku. Některé špičkové univerzity ve Vídni Brno přehlíží, Bratislavu však nikoli. Zde se projevuje nevýhoda v tom, že Brno na rozdíl od Vídně a Bratislavy není hlavním městem.

Vlakové spojení na Bratislavu i Vídeň je hodnoceno velmi pozitivně. Bohužel dálniční spojení na Vídeň je obehnanou písničkou. Jedná se o nejčastěji zmiňovaný problém na obou stranách hranice. Zároveň téměř katastrofální je situace v okresních městech při hranici s Rakouskem – Znojmu a Břeclavi zoufale chybí

obchvaty. Z dopravního hlediska je subjekty a obyvatelstvem využíváno letiště ve Vídní. Brněnské letiště nemá ambici jakkoli konkurovat a je bráno spíše jako služba obyvatelstvu pro charterové lety.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Geografická blízkost metropole, jakou je Vídeň, přináší JMK vyšší dostupnosti s tím spojených benefitů. Navíc prostřednictvím Vídně je Brno více dostupné světu (letiště).

Nejen pro české území má výsledek vazby zřejmý negativní dopad na regiony v okrajové pozici. Díky posilování metropolitních území dochází k výrazné polarizaci prostoru. Jedním ze zásadních důsledků této polarizace je stárnutí obyvatel v příhraničních prostorech a s tím související odchod mladší populační složky do metropolí nebo jejich nejužšího zázemí. I přes poměrně dobrou dostupnost do metropole díky příměstským vlakům se mladí lidé po studiích do rodného příhraničí nevrací (např. Weinviertel).

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: kooperativní

Velmi často je zmiňován koncept CENTROPE, který byl zatím využit pouze pro formální kooperaci. Tento projekt posouval Brno do zajímavého podunajského metropolitního prostoru. Potenciál konceptu CENTROPE nebyl bohužel ještě dostatečně využit.

Téma vazby: Přeshraniční institucionální vztahy

Význam vazby: částečně významná vazba

Orientace vazby: oboustranná, spíše symetrická

V širším pojetí definice institucí se jedná o přímé vztahy formálních institucí („úřady“) i semiformální a neformální vztahy individuálních aktérů (spolky, zájmové skupiny, ale i běžní lidé). Zdánlivě hlavní osa spolupráce se odehrává na ose regionálních autorit (kraj vs. spolková země). Jde však většinou o zdvořilostní kontakty.

Instrumentálně je rakouská strana mnohem připravenější na přeshraniční projekty podporované EU ve vztahu k jejich financování. České subjekty obdrží podporu až po ukončení projektu, rakouské už v průběhu.

Velmi často a otevřeně je zmiňována pozice Brna a jižní Moravy jako učedníka ve vztahu k Vídní či subjektům v Dolním Rakousku – „Měli bychom se k nim chodit učit“. Velmi vysoko je oproti jižní Moravě hodnocena územně koncepční dokumentace v Dolním Rakousku v návaznosti na strategické kroky, které veřejný sektor

realizuje v území. Na jižní Moravě vše končí strategií nebo koncepcí na papíře, kdežto v Rakousku dojde ke skutečné realizaci.

institucionální spolupráce velmi důležitá při řešení klimatických změn. Velkým společným tématem je problematika sucha a správné zemědělské praxe. Opět převládá názor, že bychom se od Rakušanů měli učit, jak v krajině udržitelně hospodařit. I když zmiňováno bylo také pokrytectví Rakušanů např. při používání hnojiv – užívají je účelově ve vyšší míře než čeští zemědělci.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Jednoznačným pozitivem jsou konkrétní společné projekty menších obcí v příhraničí a společné aktivity v rámci cestovního ruchu, dopravy i oblasti hospodářské. Rakouská strana je iniciativnější. Jednání s Rakušany jsou věcná, očekávají totéž od protistrany. V upřednostňování věcnosti nad pouze formální spoluprací má rakouská strana náskok. Subjekty na jižní Moravě jsou pro smysluplnou kooperaci brány mnohem pozitivněji než slovenské i jihočeské. Jihomoravané jsou bráni jako mnohem otevřenější spolupráci než Slováci či Jihočeši.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: kooperativní

Efektivnější kooperaci limituje absence společné vize a převažující orientace na přítomnost. Pozitivní je podpora spolupráce v podobě dotačních zdrojů.

5.3 SWOT SE ZAMĚŘENÍM NA PŘESHraniČNÍ VZTAHY A KONKURENCESCHOPNOST

Silné stránky

- **Zázemí vysokých škol**
 - Brno je studentské město. I zahraničními studenty je Brno hodnoceno velmi vysoko: dostupné bydlení, kulturní a sportovní vyžití, noční život.
 - Přítomnost vhodných potenciálních zaměstnanců pro VVI instituce.
- **Silná veřejná doprava**
 - Brno je velmi dobře dostupné díky perfektně fungujícímu IDS JMK, jenž se rozšiřuje za hranice na Slovensko i do Rakouska.
 - Brněnská MHD je velmi komfortní. Navíc je doprava dostupná i v noci, což velmi vyhovuje studentům.
 - Letiště v Brně jako služba občanům – využíváno především pro charterové lety.
 - Procházející vlakové koridory – výborné spojení mezi metropolemi (Praha, Vídeň, Bratislava).
 - Vlakové spojení ze Znojma do Vídně.
- **Stabilní zpracovatelský průmysl**
 - Zejména v brněnské aglomeraci prošel zpracovatelský průmysl ekonomickou a technologickou restrukturalizací.
 - Zpracovatelský průmysl v regionu není závislý na jednom odvětví. Jeho struktura je pestrá.
- **Trh práce**
 - Dostupná kvalifikovaná pracovní síla.
 - Blízkost Rakouska: vyšší mzdová úroveň napomohla změnit tvář jihomoravského pohraničí.
 - Dostatečná odborná kapacita uznávaná i na druhé straně hranice v oblasti nemocniční péče.
- **Fungující ITI**
 - Brno se úspěšně integruje s okolními obcemi na bázi spolupráce (např. odpadové hospodářství).
 - I když neexistují legislativní nástroje pro metropolitní řešení, děje se tak.
- **Vinařská tradice**
 - Vinařství je v na jižní Moravě tradiční a o této tradici je zde silné povědomí.
 - Dlouhodobá kontinuita vinařství, která překonala i výměnu obyvatelstva v jihomoravském pohraničí
- **Přeshraniční spolupráce**
 - Funkčnost společných pracovních skupin v rámci přeshraniční spolupráce, poměrně časté setkávání politických představitelů, a to i v rámci projektů.
 - Vysoká aktivita českých subjektů při podávání projektů.

Slabé stránky

- **Silniční (dálniční) infrastruktura**
 - Chybějící úsek D52 z Pohořelic k hranicím a v Modřicích.
 - Nižší kvalita regionální silniční sítě a to i ve srovnání s jinými kraji ČR.
 - Chybějící obchvaty Znojma a Břeclavi

- **Zemědělská praxe**
 - V jihomoravském příhraničí často obhospodařují krajinu velké zemědělské podniky se sídlem a vedením mimo region. Chybí zde zemědělci se vztahem k půdě. K tomu existuje problém protichůdných kroků ze strany ministerstev zemědělství a životního prostředí.
- **Regionální politika**
 - Rakouské plánování je mnohem propracovanější, v JMK to končí strategiemi.
 - Slabá podpora kraje přeshraniční spolupráci v rámci FMP.
 - Krajští zastupitelé se spíše soustředí na vnitrokrajská témata místo přeshraničních vztahů.
- **Trh práce**
 - Nezáměr mladých lidí pracovat v nepřetržitém třisměnném provozu.
 - Vyčerpaný trh práce v JMK i v sousedním Slovensku.
- **Realitní trh**
 - V Brně chybí dostatek stavebních pozemků připravených pro výstavbu.
 - Znojmo: skupování a pronajímání bytů ve městě rezidenty z Prahy.
- **Blízkost silnějšího souseda**
 - Růst cen v pohraničí.
- **Znojemsko**
 - Marginalizace Znojemska v rámci kraje i celé České republiky.

Příležitosti

- **Spolupráce na bázi podunajského metropolitního prostoru**
 - Projekt Region Centrope byl ukončen. Ovšem myšlenka regionu Centrope má potenciál ve společných řešeních v oblasti trhu práce, dopravy, VaV či sdílení know-how.
- **Rozšíření přeshraniční spolupráce s Dolním Rakouskem**
 - Zapojení širšího spektra žadatelů do přeshraniční spolupráce v rámci FMP.
 - Pro další přeshraniční vazby vyšší využití mládeže – nemají bariéry v komunikaci neboli lépe a dříve bariéry překonávají.
- **Otevření okrajových území světu**
 - Zavedení širokopásmového připojení internetu do všech obcí JMK.
 - Snaha nalákat do příhraničních oblastí mladé rodiny – jako alternativa k městu, vysoká životní kvalita / příroda.
- **Zájem turistů o území JMK**
 - Rozvoj turismu spojený s vytrvalým zájmem o cykloturistiku a vinařství, což má přeshraniční dosah.
- **Udržitelné zemědělství, přeshraniční vinařství**
 - Vědomá koncentrace na ekologické zemědělství, které by se mělo stát značkou regionu.
 - Klimatické změny mohou být příznivé pro vinařství.

Hrozby

- **Boj o pracovní sílu**
 - Ztráta vědecko-výzkumných kapacit ve prospěch Vídně. v rámci konkurenčního „boje o mozky“.
- **Klimatické změny**
 - Protichůdné kroky ministerstva zemědělství a životního prostředí.

- **Podunajský prostor jako tranzitní region**
 - Dálnice – přes všechna pozitiva vedou dálnice tomu, že lidi regiony pouze rychle projedou a nezastaví se tam.
- **Ztráta lokální a regionální identity**
 - Kultura start-upů je vyloženě městská záležitost.
 - Pokud všichni vsadí na inovace, tak nezbude čas a energie na „normální věci“.
- **Pokračující polarizace prostoru**
 - Koncentrace vysokého školství na velká města, problémy i se středními školami. Odchod mladých lidí je proto automatický.
 - Nízká ochota mladých lidí zakládat rodiny na venkově.
- **Nepřipravená infrastruktura pro rozvoj brněnského metropolitního areálu**
 - Vysoká poptávka developerů stavět komerční plochy + bydlení v Brně a okolí – dopravní infrastruktura není připravená.

5.4 VIZE POSILOVÁNÍ PŘESHraniČNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Společný **vzájemně se učící hospodářský a kulturní prostor** determinovaný **existencí tří spolupracujících multimodálně propojených univerzitních metropolí** s **rekreačně atraktivní venkovskou krajinou** vybavenou **sítí bezpečných cyklostezek**, přičemž důraz je kladen na **přeshraniční spolupráci zaměřenou na vzájemné setkávání, komunikaci, environmentální témata** a **společné kulturní dědictví**.

5.5 FORMULACE OPATŘENÍ (DOPORUČENÍ) SMĚŘUJÍCÍ K POSILOVÁNÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI VE VAZBĚ NA PŘÍHRANIČNÍ POZICI

A. Infrastruktura a dopravní konektivita

Opatření A.1: Dobudování a modernizace nezbytné silniční infrastruktury	
Cíl opatření	Zvýšení přeshraniční konektivity, hospodářská spolupráce
Odůvodnění opatření	Jedno z nejpálčivějších témat jižní Moravy, které má zároveň dopad na přeshraniční toky a kvalitu života na obou stranách česko-rakouského pohraničí, je otázka silniční sítě všech hierarchických úrovní. V první řadě chybí dálniční spojení Brna a Vídně, i když dohoda mezi Českou republikou a Rakouskem o propojení dnešní dálnice D52 (tehdejší rychlostní silnice R52) s rakouskou dálnicí A5 byla podepsána již v roce 2009. Mezinárodní tranzitní doprava je mezi Českou republikou a Rakouskem vedena prostřednictvím silnic I. třídy přes okresní města Znojmo a Břeclav, což velmi negativně ovlivňuje kvalitu života a bezpečnost provozu v těchto městech. Zmírnit dopravní zatížení mohou pouze dokončené obchvaty. Část silničního obchvatu Znojma na I/38 již byla uvedena do provozu, situaci v bezprostřední blízkosti centra města však téměř nezlepšila. Tíživá dopravní situace v Břeclavi byla zmíněna i dotazovanými rakouskými experty. Také kvalita regionální silniční sítě spravovaná Jihomoravským krajem (silnice II. a III. tříd) je experty hodnocena podstatně hůře nejen ve srovnání s úrovní regionálních silnic v Rakousku, ale také i ve srovnání se situací v sousedních krajích ČR.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Dobudování dálnice D52 a obchvatu Znojma, Břeclavi a Mikulova; rekonstrukce regionální silniční sítě
Předpoklady a rizika	Pokračující blokování výstavby základní silniční infrastruktury za strany obcí, občanských sdružení a jiných subjektů (ochrana životního prostředí)
Nositel a zapojené subjekty	Ředitelství silnic a dálnic, Jihomoravský kraj
Náklady a finanční zdroje	Náklady na vybudování a provoz

Opatření A.2: Rozšiřování sítě bezpečných cyklostezek v přeshraničním prostorovém rozsahu	
Cíl opatření	Přeshraniční turismus, posílení cykloturistické infrastruktury
Odůvodnění opatření	Budování nových cyklostezek v příhraničí zvýší turistický potenciál českého pohraničí v Jihomoravském kraji. A to i v doposud rekreačně méně využívaném území, jakým je například Slovácko a Hornácko. Zcela specifickým druhem cestovního ruchu je vinařský cestovní ruch, se kterým je cykloturistika úzce spjata. V česko-rakouském pohraničí již přeshraniční cyklostezky existují. Zájem o cykloturistiku především na české straně stále roste. Proto má smysl síť cyklostezek stále rozšiřovat. Toto téma má ještě větší opodstatnění na Slovácku v česko-slovenském přeshraničním prostoru. Významnou bariéru zde tvoří říční síť. K jejímu překonávání je třeba vybudovat přívozy příp. lávky pouze pro cyklistickou a pěší dopravu.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Vybudování cyklostezek, přeshraniční koordinace a propagace.
Předpoklady a rizika	Snížení poptávky po cykloturistice (např. díky konkurenci rakouských regionů).
Nositel a zapojené subjekty	Jihomoravský kraj, Centrála cestovního ruchu jižní Moravy, obecní samosprávy, subjekty podnikající ve vinařství.
Náklady a finanční zdroje	Náklady na vybudování a provoz cyklostezek a doprovodné infrastruktury, náklady na propagaci.

Opatření A.3: Zřízení přeshraničně koordinovaných autobusových linek na Slovensko příp. Rakousko	
Cíl opatření	Přeshraniční dopravní obslužnost
Odůvodnění opatření	Poptávka po zahraniční pracovní síle je v České republice všeobecně velmi vysoká. To se týká jak česko-rakouského pohraničí, tak i jižního úseku česko-slovenského příhraničního prostoru. Důvodem je nedostatek domácích lidských zdrojů. Svoji roli sehrává migrace mladší složky populace do metropolitních území, především do brněnského. V česko-rakouském příhraničí navíc hraje významnou roli atraktivita rakouského trhu práce. I když dle expertních rozhovorů se rozdíly na trhu práce mezi Rakouskem a Českou republikou snížily natolik, že o práci v Rakousku již není z řady důvodů (např. úbytek obyvatel) takový zájem. V česko-slovenském pohraničí je slovenská pracovní síla využívána především ve veřejných službách. Tato skutečnost se týká především osob pracujících ve zdravotnictví (lékaři, zdravotní sestry). Dojíždějících za prací ze Slovenska do příhraničních průmyslových podniků na Slovácku již není zdaleka tak intenzivní jako v minulosti. Důvodem je srovnatelná mzdová úroveň v průmyslu západního Slovenska, ale také absence koordinovaných autobusových přeshraničních linek, které v době společného státu existovaly.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Smluvní zajištění linek s dopravci.
Předpoklady a rizika	Zánik pracovních míst v pohraničí. Lepší mzdové podmínky na Slovensku.
Nositel a zapojené subjekty	Jihomoravský kraj, obecní samosprávy.
Náklady a finanční zdroje	Dotace dopravcům za přepravní výkony.

B. Přeshraniční sociální kapitál a interakce

Opatření B.1: Jazykové vzdělávání (národní systémové opatření)	
Cíl opatření	Zvýšení přeshraničních kontaktů široké populace s důrazem na setkávání mládeže
Odůvodnění opatření	<p>Toto opatření se týká výhradně česko-rakouského prostoru. Obyvatelstvo jižní Moravy bylo do konce druhé světové války v široké míře bilingvní díky národnostnímu složení nejen v příhraničním prostoru, ale i v Brně a okolí. Schopnost českého obyvatelstva komunikovat v německém jazyce je v současnosti podstatně nižší, i když působení části dospělé populace na rakouském trhu práce (zaměstnanci ale i podnikatelé) přispěla k chápání němčiny jako nutného prostředku sloužícímu k vlastní obživě. V tomto ohledu nelze zřejmě němčinu nahradit univerzální angličtinou. Nicméně angličtina je vhodným prostředkem pro komunikaci mládeže z obou stran hranice díky tomu, že je široce rozšířena v rámci výuky už na základních školách. Když ne němčina (kvůli všeobecně nižší oblíbě mezi žáky), tak právě angličtina může výrazně napomoci k navazování přeshraničních vazeb na bázi volnočasových (např. sportovních či kulturních) akcí a školních družebních projektů.</p> <p>V Rakousku existují školská zařízení věnující se výuce češtiny. Tento zájem je dán dříve samozřejmou tradicí migrace Čechů především do Vídně.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Popularizace němčiny na všech stupních vzdělávání Zavádění vzdělávacích programů s částečnou výukou v němčině Podpora přeshraničních projektů pro mládež Výměnné jazykové pobyty středoškolské mládeže
Předpoklady a rizika	Nezájem Čechů o sousední přeshraniční území Stárnutí populace v příhraničním rakouském území o Česko – migrace mladých Rakušanů do Vídně Konání akcí přeshraničního rozsahu jen díky dotačním projektům, tzn. absence spontánního setkávání a vzájemné potřeby komunikovat
Nositel a zapojené subjekty	Školy a jejich zřizovatelé, neziskové organizace
Náklady a finanční zdroje	Dotační nástroje evropské i národní. Nejde o finančně náročné aktivity.

Opatření B.2: Vzdělávání zaměřené na přeshraniční témata, environmentální výchova

Cíl opatření	Zvýšení sounáležitosti se společným přeshraničním prostorem, posilování vzájemného porozumění a stimulace sociálního potenciálu přeshraniční spolupráce
Odůvodnění opatření	<p>Zejména díky existenci tzv. železné opony došlo nejen ke vzniku fyzické bariéry, ale především k vytvoření stále přetrvávající mentální bariéry mezi Čechy a Rakušany. Na druhou stranu od rozdělení Československa poklesla intenzita vazeb mezi Českem a Slovenskem. Výjimky pochopitelně existují (slovenští VŠ studenti na vysokých školách v Brně).</p> <p>Přestože se hospodářské a sociální rozdíly mezi Českem a Rakouskem snižují, stále existují třecí plochy vyplývající z kulturní rozdílnosti či přístupu k životnímu prostředí.</p> <p>Stále existující předsudky, dílčí vzájemné neporozumění je třeba překonávat od prvního stupně základních škol seznamováním žáků s našimi sousedy a územím za státní hranicí</p> <p>V neposlední řadě je třeba zaměřit výchovu mládeže na environmentální témata, neboť právě ona bude postavena před obtížnou úlohu řešit otázky životního prostředí spojené především s probíhající změnou klimatu a zvýšenou extremitou meteorologických jevů.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<p>Popularizace příhraničních regionů sousedního státu – ekonomika, zvyky a folklor, kulturní akce, gastronomie.</p> <p>Podpora zájezdů do sousedního státu za účelem poznávání dílčích lokalit spojených s českou historií</p> <p>Zvyšování kulturně historického povědomí o přeshraničním území</p> <p>Zavedení environmentálních témat do výuky již na prvním stupni ZŠ a seznamování se s přístupem k environmentálním tématům v sousedním Rakousku</p>
Předpoklady a rizika	<p>Historické křivdy a předsudky</p> <p>Absence dobré vůle v souvislosti se vzájemným neporozuměním</p> <p>Absence komunikace při realizaci projektů s možným přeshraničním dopadem na životní prostředí</p> <p>Lhostejnost k otázkám životního prostředí</p>
Nositel a zapojené subjekty	Školy a jejich zřizovatelé, neziskové organizace, obce
Náklady a finanční zdroje	Toto opatření je finančně velmi nenáročné. Veřejné zdroje (FMP, krajské, obecní) mohou přispět k financování poznávacích exkurzí a vydávání popularizačních učebních materiálů o Dolním Rakousku a jeho dílčích regionech.

Opatření B.3: Řešení společných environmentálních problémů (regionální specifické opatření)

Cíl opatření	Zachování krajinného rázu společného přeshraničního regionu
Odůvodnění opatření	Podunajský prostor patří k nejvýznamnějším zemědělským oblastem Evropy. Krajina Západopanonské pánve a Dyjsko-svrateckého úvalu je již po tisíce let zemědělci permanentně obhospodařována. V současnosti probíhají velmi intenzivní globální změny klimatu související se zvyšováním podílu tzv. skleníkových plynů v atmosféře, což od poloviny 20. století vede k výraznému prohlubování procesu globálního oteplování. V podmínkách střední Evropy jsme svědky zvýšené extremity klimatu. Jižní Morava byla v nedávné době zasažena několika povodňovými vlnami na straně jedné a dlouhotrvajícími obdobími sucha na straně druhé. Značně odlesněná krajina je méně odolná vůči extrémním povětrnostním situacím. Relativně příznivé podmínky pro jihomoravské vinařství díky teplejším a sušším vegetačním obdobím mohou být pouze dočasné. Veškerou zemědělskou výrobu výrazně negativně ovlivňuje eroze půdy, snížená hladina podzemních vod, přemnožení škůdců atd. Lze se inspirovat praxí v sousedním Dolním Rakousku, které čelí při boji s klimatickými změnami obdobným výzvám jako jižní Morava. V Rakousku jsou v reakci na intenzivní změny klimatu v Evropě na špici. Na úkor velkoplošné intenzivní zemědělské produkce by měla být činěna opatření směřující k pestré krajině a šetrné zemědělské činnosti s důrazem na budování přeshraničních územních systémů ekologické stability krajiny a migračních koridorů. K jejich prosazení může veřejnému sektoru posloužit dotační mechanismus, kterým si lze vymínit styl zemědělské výroby. Zemědělská politika je řízena především Ministerstvem zemědělství. Je tedy na regionální politické reprezentaci, aby se jí v souladu s většinovým názorem veřejnosti snažili maximálně ovlivnit. Protipovodňová opatření je třeba v rámci dílčích povodí podnikat v přeshraničním kontextu koordinovaně, přičemž finanční nástroje jsou opět v rukou centrálních orgánů: Ministerstva životního prostředí a jemu podřízeným organizacím.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Inspirace v sousedním Rakousku a implementace tamních úspěšných opatření v České republice, nastavení dotačních mechanismů
Předpoklady a rizika	Pokračující globální změny klimatu nebo jejich akcelerace
Nositel a zapojené subjekty	Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo životního prostředí, Jihomoravský kraj, agrární komory, obecní samosprávy, Povodí Moravy, s. p., neziskové organizace.
Náklady a finanční zdroje	Zde jde spíše o adekvátní nastavení stávajících nástrojů.

C. Podnikání, trh práce a cestovní ruch

Opatření C.1: Obnova památek jako společného kulturního dědictví	
Cíl opatření	Cílem opatření je podpora přeshraniční spolupráce zaměřené na obnovu kulturního dědictví jako nástroje zvyšování kvality sociálního (residenčního) prostředí s pozitivními dopady na turistickou atraktivitu regionů, měst a obcí.
Odůvodnění opatření	Česko-slovenské a zejména česko-rakouské pohraničí má řadu historických kulturních památek, na jejichž obnově mohou účelně spolupracovat specializované stavební firmy resp. čeští, rakouští a slovenští restaurátoři. V tomto kontextu lze navázat na dosavadní dobré zkušenosti z této spolupráce (např. při obnově barokní sýpky v rakouském Retzu).
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- identifikace nejvýznamnějších historických památek, pro jejichž regeneraci lze efektivně využít přeshraniční spolupráci- hledání optimálních forem perspektivního využívání památek (společné turistické balíčky, kulturní a další aktivity) s důrazem na přeshraniční transfer znalostí a dovedností včetně marketingu- vytvoření účelových konsorcií českých a rakouských či slovenských firem zaměřených na opravy a údržbu památek- spolupráce vybraných fakult vysokých škol v rámci výzkumu dané problematiky příp. tvorby studijních programů
Předpoklady a rizika	Přeshraniční spolupráce v oblasti kultury a kulturního dědictví (včetně sakrálních památek) má významný potenciál pro rozvoj ekonomických a sociálních vztahů příhraničních regionů. Za hlavní rizika lze pokládat náročnou koordinaci společných aktivit a dále dosud nevypořádané restituční nároky (např. zámek Valtice).
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- Fakulta architektury VÚT Brno- Donau-Universität Krems- MSP- instituce územní správy a samosprávy (kraje, obce)- církevní instituce- místní zájmová sdružení.
Náklady a finanční zdroje	Veřejné zdroje s důrazem na využití prostředků z programů EU (zejména program Interreg příp. program „Next generation“), doplněné dotacemi z rozpočtů měst a obcí.

Opatření C.2: Společný management destinací cestovního ruchu

Cíl opatření	Vzájemná propagace atraktivních a přitom méně navštěvovaných lokalit vedoucí ke zvýšení počtu návštěvníků v území
Odůvodnění opatření	<p>Především v česko–rakouském ale i v jižní části česko–slovenského příhraničního prostoru se nachází velké množství destinací s významným turistickým potenciálem.</p> <p>Atraktivita území je navíc v česko-rakouském prostoru umocněna historickými vazbami, jež jsou dány obdobnou organizací venkovského prostoru včetně sídel, historií a působením významného rodu Lichtenštejnů na Moravě a v Dolním Rakousku a vinařstvím.</p> <p>Propagace společného přeshraničního prostoru existuje na úrovni dílčích projektů. Většinou je však turistický marketing v interregionální pozici cílen pouze na národní části. A když už jsou publikovány tištěné materiály propagující destinace na obou stranách hranice, dochází k záměrnému upřednostňování jedné ze stran.</p> <p>Z rozhovorů vyplývá, že produktový marketing je na rakouské straně mnohem více propracovaný. Česká strana zase těží z nižší cenové úrovně služeb. Ta se ovšem vyrovnává.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<p>Komunikace mezi zodpovědnými činiteli a organizacemi veřejného sektoru</p> <p>Kooperace mezi zainteresovanými aktéry cestovního ruchu</p> <p>Koordinace při plánování přeshraničních kulturních eventů</p> <p>Vícejazyčná marketingová komunikace</p> <p>Oficiální jednotný vícejazyčný turistický webový portál</p> <p>Produktové balíčky propojující destinace v přeshraničním prostoru</p>
Předpoklady a rizika	<p>Jazyková bariéra</p> <p>Cílené upřednostňování vlastních destinací na úkor partnerských</p> <p>Nevyvážená nabídka služeb na obou stranách hranice</p> <p>Výrazná cenová nerovnováha (služeb i zboží)</p> <p>Nesoulad preferencí mezi českou a rakouskou stranou na zacílení projektů</p>
Nositel a zapojené subjekty	Regionální rozvojová agentura jižní Moravy, Jihomoravský kraj, podnikatelé v cestovním ruchu, obecní samosprávy
Náklady a finanční zdroje	<p>Náklady na propagační materiály, společný web včetně jeho údržby a aktualizace.</p> <p>Zdroje: fondy EU, příjmy z reklamy</p>

Opatření C3.: Kongresový cestovní ruch zaměřený na vědecké konference

Cíl opatření	Využití Brna jako univerzitního města za účelem pořádání mezinárodních vědeckých konferencí v atraktivních lokalitách Jihomoravského kraje
Odůvodnění opatření	<p>Město Brno je hodnoceno jako velmi přívětivé město pro vysokoškolské studenty. V celé České republice studuje na veřejných vysokých školách 44,8 tis. zahraničních studentů, z toho třetina z nich na veřejných vysokých školách v Brně, kde jde v drtivé většině o Slováky. Rakušanů u nás studuje zanedbatelný počet. Nicméně brněnské vysoké školy mají partnerské vztahy a smluvní vztahy o výměnných studentských pobytech s vysokými školami v Rakousku i na Slovensku. Existují také společné vědecké projekty.</p> <p>Jižní Morava disponuje tradicí pořádání významných akcí mezinárodního rozsahu díky např. mezinárodním veletrhům či Grand Prix ČR. Zatímco vyjmenované typy akcí spíše upadají nebo dokonce zanikají, příležitosti v pořádání mezinárodních eventů se nabízí dost v odvětví kongresové turistiky.</p> <p>Město Brno má dostatečnou kapacitu hotelů s patřičným konferenčním zázemím. K tomu je třeba přidat atraktivní Brněnskou přehradu, v jejíž blízkosti se rovněž nachází vhodné kapacity pro pořádání konferencí. Vinařský prostor jižně od Brna postrádá větší množství dostatečně kapacitních ubytovacích zařízení vybavených konferenčními prostory.</p> <p>Výměna vědeckých poznatků, jež je hlavním předmětem vědeckých konferencí, nemusí probíhat pouze na bázi velkých kongresů. Lze pořádat úzce oborově zaměřené konference za přítomnosti účastníků z partnerských vysokoškolských pracovišť ze sousedního Rakouska a Slovenska.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<p>Motivování k pořádání konferencí v rámci přeshraničních projektů vysokoškolské (vědecké) spolupráce</p> <p>Zaštítění konferencí regionálními autoritami</p>
Předpoklady a rizika	<p>Opomíjení brněnských vysokých škol ze strany velkých univerzit sídlících v hlavních městech – Vídni a Bratislavě</p> <p>Dostatek ubytovacích kapacit s vhodnými podmínkami pro pořádání konferencí</p> <p>Vědecky uznatelné výstupy z konferencí (sborníky indexované v mezinárodních vědeckých databázích)</p>
Nositel a zapojené subjekty	univerzity, Regionální rozvojová agentura jižní Moravy, Jihomoravský kraj, podnikatelé v cestovním ruchu
Náklady a finanční zdroje	Konferenční poplatky

D. Institucionální podpora a vztahy

Opatření D.1: Posílení reálných sítí a VaV spolupráce mezi místními univerzitami	
Cíl opatření	Spolupráce univerzit
Odůvodnění opatření	V interregionální pozici jsou velmi silné vzdělávací a výzkumné instituce. Nejen ve Vídni, ale i v Bratislavě a Brně jsou silné subjekty terciárního vzdělávání, jež jsou zároveň zapojené do mezinárodní vědecké spolupráce. Jihomoravské inovační centrum mající značný vliv na inovační podnikání v regionu je výsledkem spolupráce brněnských univerzit a veřejného sektoru.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Podpora přeshraniční mobility výzkumných pracovníků, společné PR aktivity výsledků VaV, nastavení přeshraničního VaV finančního podpůrného programu
Předpoklady a rizika	Rizikem jsou nadále převažující kooperační vazby jednotlivých univerzit v rámci národní dimenze, dostupnější VaV programy a schémata jsou realizovány na národní úrovni
Nositel a zapojené subjekty	Všechny místní univerzity, ústavy Akademie věd ČR lokalizované v JMK, CEITEC, podpůrná role krajských samospráv
Náklady a finanční zdroje	Odvísle od konkrétních realizací, největší finanční náročnost by si vyžádala realizace podpůrného VaV programu.

Opatření D.2: Zapojení širší politické i nepolitické veřejnosti do přeshraničních vazeb s důrazem na promyšlené financování přeshraničních aktivit

Cíl opatření	Posílení institucionálních vazeb
Odůvodnění opatření	<p>Přeshraniční vazby představitelů místních samospráv a spolků jsou v Jihomoravském kraji poměrně intenzivní. Napomáhá tomu aktivita regionálních institucí (na české straně Regionální rozvojová agentura Jihomoravského kraje) a finanční nástroj Fond malých projektů (FMP) v rámci programu Interreg V-A Rakousko - Česká republika. Bylo by velmi žádoucí, aby se ve větší míře do financování projektů z FMP aktivněji zapojil Jihomoravský kraj především předfinancováním aktivit.</p> <p>Probíhá setkávání regionálních politických představitelů Jihomoravského kraje a Dolního Rakouska, při kterých jsou řešena přeshraniční témata. Pozitivní je, že témata jsou dále rozváděna do konkrétních projektů, kdy česká strana má co nabídnout rakouským partnerům například v oblasti zdravotní péče, kultury nebo činnosti hasičských sborů. Bohužel jsou přeshraniční témata na půdě Zastupitelstva Jihomoravského kraje řešena pouze okrajově či vůbec, přičemž zájem krajských zastupitelů je upřen především na vnitro krajská témata. Toto opatření má tedy směřovat k tomu, aby krajští zastupitelé věnovali vyšší pozornost přeshraničním tématům například v oblasti (vinařského) turismu nebo provázanosti přeshraničních dopravních linek.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Pokračující podpora finančních nástrojů přeshraniční spolupráce i přeshraničního komunitního života, intenzifikace a profesionalizace vztahů mezi krajskými samosprávami.
Předpoklady a rizika	Nedostatek vlastních finančních prostředků na spoluúčast v rámci projektových rozpočtů, nezájem o navazování partnerských vazeb s představiteli regionálních samospráv
Nositel a zapojené subjekty	Regionální rozvojová agentura jižní Moravy, Jihomoravský kraj, Statutární město Brno, obecní samosprávy, MMR, spolky, příspěvkové organizace
Náklady a finanční zdroje	Prioritou by mělo být udržení a nejlépe i posílení podpůrného finančního schématu na přeshraniční spolupráci subjektů

Opatření D.3: (Re)akcelerace přeshraniční metropolitní spolupráce na bázi regionu CENTROPE	
Cíl opatření	Zapojení brněnské metropolitní oblasti do širší institucionální a hospodářské spolupráce v rámci přeshraničního makroregionu
Odůvodnění opatření	Podunajský prostor byl na bázi projektu komplexně uchopen prostřednictvím kooperativních aktivit v rámci středoevropského regionu CENTROPE založeného v roce 2003. Oficiálně byl projekt sice ukončen v roce 2012, nicméně představitelé samosprávy i odborná veřejnost volá po obnovení podpory spolupráce v oblasti hospodářství, infrastruktury, vzdělávání, kultury atd. Za hlavní důvod lze považovat snahu o etablování Brna jako významného urbanizovaného prostoru s řadou metropolitních funkcí. Postavení Brna jako moravské metropole může být minimálně z hlediska geografické polohy, populační velikosti a ekonomické přitažlivosti diskutabilní, což je dáno polycentrickým uspořádáním moravského prostoru. Orientace na podunajský prostor je vhodnou alternativou v budování prostorové autonomie Brna, jež má navíc bohatou oporu v kulturně historické tradici celého regionu.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Příprava koncepce spolupráce na metropolitní úrovni
Předpoklady a rizika	Obnovení institucionální spolupráce na bázi evropského regionu CENTROPE. Za hlavní riziko lze považovat malý zájem Vídně jako metropole evropského významu o spolupráci na nižší hierarchické úrovni.
Nositel a zapojené subjekty	Jihomoravský kraj, Statutární město Brno, hospodářské komory, agrární komory, Regionální rozvojová agentura jižní Moravy
Náklady a finanční zdroje	Náklady na přípravu konceptu přeshraniční metropolitní spolupráce.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

6. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Moravskoslezský kraj/Slovensko/Polsko

6.1 ANALÝZA VYBRANÝCH SOCIOEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ

6.1.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA

Interregionální pozice zahrnuje území tří států. Jádrem přeshraničního regionu je tvořeno hornoslezským metropolitním prostorem rozprostírajícím se na území Polska a České republiky, konkrétně ve Slezském vojvodství a Moravskoslezském kraji. Metropolitní oblast je tvořena rozsáhlým silně urbanizovaným územím. Skládá se z Katovické konurbace, Rybnické a Ostravské aglomerace. Dopravní koridory protínající území od západu k východu a od severu k jihu mají celoevropský význam, přičemž k jejich křížení dochází právě v hornoslezském metropolitním prostoru. Prostřednictvím Žilinského kraje je součástí interregionální pozice střední Pováží, kterým prochází nejdůležitější dopravní koridor na Slovensku mezi Bratislavou a Košicemi. Opolské vojvodství leží na západ od Slezského vojvodství. Exponovanost (dopravní, ekonomická) Opolského vojvodství je dána jeho polohou mezi Dolnoslezskou metropolí Vratislaví a Katovickou konurbací.

6.1.2 ZÁKLADNÍ PŘEHLED

Sledované území zahrnuje dva regiony soudržnosti v Polsku, a to Slezské a Opolské vojvodství, jeden český NUTS 3 (Moravskoslezský kraj) a jeden slovenský NUTS 3 (Žilinský kraj). Na celém území žilo na počátku roku 2020 přes 7,3 mil. obyvatel, z toho tři čtvrtiny na polské straně.

Tab. 6.1.1: Základní údaje v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj k 1. 1. 2020

Území	Počet obyvatel (1. 1. 2020)	Rozloha	Hustota zaldnění	Koeficient osídlení
Bielski	661 494	2 354	281,0	9,0
Bytomski	429 661	1 575	272,8	5,9
Częstochowski	508 002	3 049	166,6	6,9
Gliwicki	461 221	878	525,3	6,3
Katowicki	729 912	380	1 920,8	10,0
Nyski	361 728	4 092	88,4	4,9
Opolski	580 505	5 320	109,1	7,9
Rybnicki	621 069	1 353	459,0	8,5
Sosnowiecki	670 572	1 800	372,5	9,2
Tyski	393 529	944	416,9	5,4
Polské území celkem	5 417 693	21 745	249,1	74,1
Moravskoslezský kraj	1 200 539	5 427	221,2	16,4
Žilinský kraj	691 509	6 809	101,6	9,5
Interregionální pozice celkem	7 309 741	33 981	215,1	100,0

Největším regionem NUTS 3 podle **počtu obyvatel** byl v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj, který měl na počátku roku 2020 více než 1,2 mil. obyvatel (16,4 % obyvatel celého území). Z ostatních žilo nejvíce obyvatel v regionu Katowicki (10 %) a také ve většině zbývajících regionů byla překročena hodnota půl milionu obyvatel. Pod touto hranicí zůstaly pouze regiony Gliwicki, Bytomski, Tyski a nejmenší Nyski.

Hustota zalidnění byla nejvyšší v centru celého území, tedy ve třech polských regionech (Katowicki, Gliwicki a Rybnicki), přičemž v regionu Katowicki žilo téměř 2 tis. obyvatel na km², což byl bezmála desetinásobek průměrné hustoty zalidnění v celém sledovaném území. Oba regiony Opolského vojvodství (Opolski a Nyski) a také Žilinský kraj vykázaly naopak výrazně podprůměrnou hustotu zalidnění. Na české poměry velmi hustě zalidněný Moravskoslezský kraj v rámci sledovaného území zaujímal spíše průměrnou pozici.

6.1.3 DEMOGRAFICKÉ POMĚRY

V interregionální pozici se v letech 2015-2019 průměrně ročně živě rodilo bezmála 71 tis. dětí, ale umíralo téměř 82 tis. osob, takže průměrný přirozený úbytek činil přes 11 tis. obyvatel ročně. Úbytek obyvatel přirozenou měnou byl zřejmý především u polských regionů (v úhrnu přes 10 tis.). Jediným polským regionem NUTS 3 s větším průměrným přirozeným přírůstkem byl Tyski (zhruba 600 ročně) a obdobný přírůstek vykázal i Žilinský kraj. Moravskoslezský kraj naopak obyvatele přirozenou měnou ztrácel.

Tab. 6.1.2: Pohyb obyvatelstva v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj (absolutní údaje) v letech 2015 – 2019 (roční průměr)

Území	Počet osob (roční průměr za období let 2015-2019)				
	živě narození	zemřelí	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek
Bielski	6 811	6 926	-115	733	618
Bytomski	3 942	5 027	-1 086	-386	-1 472
Częstochowski	4 251	6 291	-2 039	-187	-2 226
Gliwicki	4 392	5 063	-671	-1 161	-1 832
Katowicki	7 042	9 015	-1 973	-1 387	-3 360
Nyski	3 115	4 299	-1 184	-484	-1 668
Opolski	5 504	6 252	-748	-520	-1 268
Rybnicki	6 212	6 283	-71	-711	-782
Sosnowiecki	5 550	8 646	-3 096	-1 028	-4 124
Tyski	4 286	3 692	594	533	1 127
Polské území celkem	51 105	61 493	-10 388	-4 597	-14 985
Moravskoslezský kraj	12 088	13 531	-1 443	-1 984	-3 427
Žilinský kraj	7 350	6 671	680	-468	212
Interregionální pozice celkem	70 543	81 694	-11 151	-7 049	-18 200

Nepříznivá byla situace i v případě **migračního salda**, neboť v celém území v úhrnu ubývalo během období 2015-2019 průměrně ročně přes 7 tis. obyvatel. Přírůstek stěhováním vykázaly pouze dva polské regiony, a

to Bielski a Tyski. Migrace tedy populační ztráty způsobené přirozenou měnou ještě prohloubila, takže každý rok docházelo k úbytku počtu obyvatel v celém území o více než 18 tis. Moravskoslezský kraj ztrácel v úhrnu přes 3,4 tis. obyvatel ročně, zatímco v polské území šlo v úhrnu o více než čtyřnásobek. Kromě dvou výše uvedených polských regionů se pak celkový počet obyvatel zvyšoval pouze v Žilinském kraji, a to velmi mírně (průměrně ročně o 212 osob).

V celém sledovaném území činila průměrná roční hrubá míra **porodnosti** 9,6 ‰, přičemž v Moravskoslezském i Žilinském kraji byla o něco vyšší, kdežto v polských regionech pak v úhrnu naopak nižší. V regionech na česko-polsko-slovenském pomezí lze rozpoznat nárůst průměrné roční hrubé míry porodnosti v období let 2015-2019 směrem od severu k jihu s výjimkou regionu Tyski, který se prezentoval vůbec nejvyšší porodností z celého území. Zatímco polské regiony na severu Slezského vojvodství a také region Nyski v Opolském vojvodství vykazovaly porodnost pod úroveň 9 ‰, v regionech na jihu Slezského vojvodství a také v Žilinském kraji to bylo více než 10 ‰.

Tab. 6.1.3: Pohyb obyvatelstva v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj (relativní údaje) v letech 2015 – 2019 (roční průměr)

Území	Hrubá míra (roční průměr za období let 2015-2019, v ‰)				
	porodnosti	úmrtnosti	přirozenéh o přírůstku	migračního salda	celkového přírůstku
Bielski	10,3	10,5	-0,2	1,1	0,9
Bytomski	9,1	11,6	-2,5	-0,9	-3,4
Częstochowski	8,3	12,3	-4,0	-0,4	-4,3
Gliwicki	9,4	10,9	-1,4	-2,5	-3,9
Katowicki	9,5	12,2	-2,7	-1,9	-4,6
Nyski	8,5	11,8	-3,2	-1,3	-4,6
Opolski	9,4	10,7	-1,3	-0,9	-2,2
Rybnicki	10,0	10,1	-0,1	-1,1	-1,3
Sosnowiecki	8,1	12,7	-4,5	-1,5	-6,1
Tyski	11,0	9,4	1,5	1,4	2,9
Polské území celkem	9,4	11,3	-1,9	-0,8	-2,7
Moravskoslezský kraj	10,0	11,2	-1,2	-1,6	-2,8
Žilinský kraj	10,6	9,7	1,0	-0,7	0,3
Interregionální pozice celkem	9,6	11,1	-1,5	-1,0	-2,8

Obdobně na tom byly i **úmrtnostní** poměry, které se od severu k jihu sledovaného území zlepšovaly. V regionech na severu Slezského vojvodství byla zjištěna průměrná roční hrubá míra úmrtnosti v letech 2015-2019 ve výši překračující 12 ‰ a tuto hodnotu vykázal také region Katowicki. V západních regionech daného území překračovala úmrtnost ještě hranici 11 ‰, kdežto v Žilinském kraji a také jednom z centrálních polských regionů (Tyski) již byla nižší než 10 ‰. V celém území pak byla zaznamenána průměrná roční hrubá míra úmrtnosti ve výši 11,1 ‰.

Z relativně nízké porodnosti a vyšší úmrtnosti pak vyplývá úbytek počtu obyvatel **přirozenou měnou** ve většině polských regionů a také v Moravskoslezském kraji a mírný přírůstek ve zbývajících čtyřech regionech, přičemž nejintenzivněji populaci přirozeným pohybem získával v posledních pěti letech region Tyski (1,5 % ročně). Naopak nejhorší byla situace v regionu Sosnowieckém, kde nepříznivé demografické podmínky vedly k průměrným ročním ztrátám populace přirozenou měnou ve výši přes 4,5 osoby na 1000 obyvatel středního stavu, což je nejvíce ze všech regionů.

Rozdíly mezi sledovanými regiony NUTS 3 nebyly tak zřejmé v případě **migračního salda**. Počet obyvatel v nich migrací spíše ubýval, i když ne příliš intenzivně – více než dvě osoby na 1000 obyvatel středního stavu průměrně ročně ztrácel pouze region Gliwicki, kdežto region Tyski obyvatele stěhování mírně získával obdobně jako region Bielski. Nadprůměrný pokles počtu obyvatel migrací vykázal i Moravskoslezský kraj.

Ve většině regionů NUTS 3 sledovaného území ubýval počet obyvatel jak přirozeným, tak mechanickým pohybem. Výjimku tvořil Žilinský kraj, kde byla ztráta obyvatel migrací nižší než přirozený přírůstek, proto zde za posledních pět let celkový počet obyvatel mírně vzrostl. Pouze region Tyski vykázal kladné oba pohyby, což vedlo k nárůstu populace na česko-polsko-slovenském pomezí ve výši 2,9 %. Největší ztráta počtu obyvatel byla zaznamenána v regionu Sosnowiecki (přes 6 %), neboť k již tak vysokému přirozenému úbytku se přidala také ztráta obyvatel migrací.

6.1.4 VĚKOVÉ SLOŽENÍ

Další důležitou charakteristikou konkurenceschopnosti regionů je **věková struktura** populace a z ní vyplývající **index stáří**, který vhodně charakterizuje věkovou strukturu obyvatelstva, neboť dává do poměru osoby starší 65 let a děti do 15 let. Celé území nemá příliš příznivou věkovou strukturu populace, neboť děti zde představují necelých 15 % a dospělá populace do 65 let pak zhruba dvě třetiny.

Senioři nad 65 let tedy převažují nad dětskou složkou a index stáří zde na počátku roku 2020 dosáhl hodnoty bezmála 130. Opět jsou zde zřetelné méně příznivé podmínky v severní části celého území, neboť např. index stáří v regionu Sosnowiecki činil více než 160 a také ve většině ostatních polských regionů překročil hranici 130. Naopak v Žilinském kraji a také v regionu Tyski nedosáhl ani hodnoty 100, takže dětská složka stále ještě převyšovala tu seniorskou, což je v současnosti u většiny regionů západní a střední Evropy spíše výjimečné.

Z hlediska **indexu ekonomického zatížení**, který dává do poměru před- a poproduktivní složku obyvatelstva a tu produktivní, byla situace na začátku roku 2020 nejhorší v Moravskoslezském kraji, nicméně rozdíly zde nejsou tak markantní jako u indexu stáří. Většina polských regionů a také Žilinský kraj vykázaly převahu produktivní složky populace nad tou neproduktivní, což lze hodnotit pozitivně. Proces stárnutí populace však bude v následujících letech pravděpodobně i v těchto regionech ještě nadále sílit, což situaci zřejmě zvrátí do méně příznivých čísel.

Tab. 6.1.4: Věková struktura obyvatelstva v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj k 1. 1. 2020

Území	Věková struktura (v %)			Index stáří	Index ek. zatížení
	do 15 let	15–64 let	65 a více let		
Bielski	15,9	65,8	18,3	115,5	52,0
Bytomski	14,4	66,4	19,3	134,3	50,7
Częstochowski	13,6	66,3	20,1	148,4	50,8
Gliwicki	14,3	66,2	19,5	135,9	51,1
Katowicki	14,1	65,7	20,2	143,4	52,1
Nyski	13,8	67,1	19,1	137,9	49,1
Opolski	14,0	66,6	19,4	138,1	50,1
Rybnicki	15,5	66,5	18,1	116,8	50,5
Sosnowiecki	13,2	65,4	21,4	161,6	52,8
Tyski	16,7	66,9	16,4	98,6	49,5
Polské území celkem	14,5	66,2	19,3	132,9	51,1
Moravskoslezský kraj	15,3	64,6	20,1	131,0	54,7
Žilinský kraj	15,8	68,4	15,8	99,8	46,1
Interregionální pozice celkem	14,8	66,2	19,1	129,2	51,2

6.1.5 EKONOMIKA A TRH PRÁCE

Ekonomické poměry v regionech NUTS 3 lze za pomoci dat Eurostatu sledovat prostřednictvím HDP na obyvatele včetně parity kupní síly/standardu, avšak nejaktuálnější data jsou zveřejněna pouze za rok 2018. Dle základních sektorů ekonomicky (primér, sekundér, terciér) a některých agregovaných odvětví je možné vyhodnotit také situace dle hrubé přidané hodnoty (v % z celkové HPH), kterou lze pak porovnávat se zaměstnaností.

Ekonomické poměry

Přestože na česko-polsko-slovenském pomezí nejsou ekonomické rozdíly vyjádřené výší **HDP na obyvatele** tak zřejmé jako v jiných pohraničních oblastech ČR, i zde jsou určité regiony NUTS 3 silnější než ostatní. Celé území společně vyprodukovalo HDP v roce 2018 ve výši překračující hranici 100 mil. eur, což představovalo průměrně 13,5 tis. eur na obyvatele. Dominantní postavení v celém území zaujímají polské centrální regiony (Katowicki, Gliwicki), kterým může konkurovat pouze Moravskoslezský kraj. Opět je patrná tendence zhoršování poměrů od jihu k severu, neboť právě region Nyski na severozápadě Opolského vojvodství a také region Bytomski v severnější části Slezského vojvodství vykázaly nejnižší hodnoty HDP na obyvatele, které nedosáhly ani 10 tis. eur. Žilinský kraj s více než 13 tis. eur na obyvatele patří spíše mezi ty lepší regiony ve sledovaném území. V komparaci HDP (na obyvatele) **v paritě kupního standardu** si celé území i všechny regiony NUTS 3 polepšily, takže úhrnné HDP v paritě kupního standardu překročil hodnotu 158 mil. eur, takže

na jednoho obyvatele vycházelo průměrně více než 21 tis. eur. Vzhledem k tomu, že v přepočtu na PPS se zvýšilo HDP na obyvatele u všech regionů zhruba stejně, jejich vzájemné pozice se příliš nezměnily.

Tab. 6.1.5: Hrubý domácí produkt v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj v roce 2018

Území	HDP			
	celkem (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)	v PPS (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)
Bielski	8 943	13,4	14 790	22,2
Bytomski	4 197	9,6	6 941	15,8
Częstochowski	5 739	11,2	9 491	18,4
Gliwicki	7 219	15,4	11 940	25,4
Katowicki	12 852	17,5	21 256	28,9
Nyski	2 875	7,7	4 755	12,8
Opolski	7 298	11,8	12 069	19,6
Rybnicki	7 367	11,6	12 183	19,2
Sosnowiecki	8 463	12,4	13 996	20,5
Tyski	6 357	16,0	10 513	26,5
Polské území celkem	71 310	12,9	117 934	21,3
Moravskoslezský kraj	19 512	16,2	27 424	22,8
Žilinský kraj	9 735	14,1	12 675	18,3
Interregionální pozice celkem	100 557	13,5	158 033	21,3

Strukturu ekonomiky v regionech lze sledovat rovněž prostřednictvím podílu všech tří sektorů ekonomiky (primér, sekundér a terciér) na celkové hrubé přidané hodnotě (HPH). V případě **priméru**, tedy v zemědělství, lesnictví a rybolovu, byl podíl na HPH v celém území velmi nízký (1,2 %), ale i tak byly zřejmé určité rozdíly mezi zemědělským severem a průmyslovou centrální částí celého území, kde podíl priméru na HPH nedosahoval ani 1 %. Nadprůměrné hodnoty vykázal NUTS 3 Nyski (5,0 %). V Moravskoslezském i Žilinském kraji se primér na HPH podílel méně než 2 %.

Podíl **sekundéru**, tedy průmyslu a stavebnictví, na HPH v celém území činil 42,3 % a nejvyšší byl ve dvou průmyslových regionech v centru studovaného území (Tyski a Rybnicki – přes 50 %), ale také v sousedním Gliwickém, který vykázal podobné hodnoty jako Moravskoslezský kraj. Směrem na jih i sever pak podíl sekundéru na celkové HPH postupně klesal. Nejnižší však byl v regionu Katowicki, kde dosáhl 30 %.

Tab. 6.1.6: Hrubá přidaná hodnota podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj v roce 2018

Území	Hrubá přidaná hodnota (v %)				
	Primér	Sekundér	z toho průmysl	z toho zprac. průmysl	Terciér
Bielski	0,8	43,7	35,9	32,6	55,5
Bytomski	1,0	35,1	25,4	18,1	63,9
Częstochowski	2,3	39,0	30,0	26,8	58,8
Gliwicki	0,4	46,1	38,9	24,3	53,4
Katowicki	0,1	30,2	22,4	13,1	69,8
Nyski	5,0	35,7	28,7	24,5	59,2
Opolski	1,9	41,8	32,8	26,9	56,2
Rybnicki	0,7	51,4	43,2	19,8	47,9
Sosnowiecki	0,8	44,3	36,0	28,9	54,8
Tyski	0,5	54,8	47,7	30,8	44,7
Polské území celkem	1,0	42,0	33,9	24,1	57,0
Moravskoslezský kraj	1,6	45,6	40,2	34,0	52,8
Žilinský kraj	1,5	37,8	25,1	22,5	60,7
Interregionální pozice celkem	1,2	42,3	34,3	25,9	56,5

V rámci sekundéru byl dominantním u všech regionů **průmysl** ve srovnání se stavebnictvím, a to konkrétně zpracovatelský průmysl, i když v některých regionech měl silné postavení i průmysl paliv a energetiky. V celém území se průmysl podílel na HPH téměř 35 %, z toho zpracovatelský průmysl 26 %. Vysoký podíl průmyslu na HPH byl zjištěn u obou centrálních regionů – Tyski a Rybnicki, ale také u Moravskoslezského kraje. Ostatní polské regiony s výjimkou Gliwického a Sosnowieckého za nimi výrazně zaostávaly, přičemž nejnižší podíl průmyslu na HPH byl zaznamenán kromě administrativního centra (region Katowicki) také v Žilinském kraji, kde dosáhl pouze 25 %. **Zpracovatelský průmysl** se na HPH regionů podílel velmi malou měrou kromě regionu Katowicki také v sousedním regionu Bytomski a rovněž v centru těžby – regionu Rybnicki, kde nedosahoval ani 20 %. Z ostatních regionů podprůměrné hodnoty vykázal také Žilinský kraj. Naopak dominantní roli zaujímal Moravskoslezský kraj se svým více než třetinovým podílem na celkové regionální HPH a také sousední region Bielski s obdobnou hodnotou podílu.

Průmysl paliv a energetiky se na celkové HPH podílel nejvyšší měrou v případě regionu Rybnicki, kde dosahoval více než pětiny HPH. U ostatních to bylo již výrazně méně. Opět lze zaznamenat pokles hodnot směrem od regionů nacházejících se v hornoslezské uhelné pánvi směrem na okraj celého území.

Region Katowicki dominoval naopak podílem **sektoru služeb** (terciéru) na celkové HPH, který zde dosáhl 70 % a byl tedy výrazně vyšší než průměr za celou oblast (56,5 %). Také postavení dvou dalších regionů – Bytomského a Žilinského kraje – bylo velmi silné, neboť podíl terciéru na HPH překročil hranici 60 %. V Moravskoslezském kraji terciér jen mírně překračoval hodnotu 50 %, což bylo přesto stále více než v regionech Tyski a Rybnicki, kde byl zaznamenán nejnižší podíl na HPH.

Trh práce

Na základě dostupných dat lze sledovat také rozdíly mezi strukturou zaměstnanosti v jednotlivých regionech podle základních sektorů ekonomiky, ale také z hlediska postavení (zpracovatelského) průmyslu. V **primárním** sektoru byl ve sledovaném území zaměstnán relativně vysoký podíl, a to přes 3 %. Nadprůměrný byl podíl pracujících priméru především v obou regionech Opolského vojvodství (Opolski a Nyski region) a také na severu Slezského vojvodství, kdežto v urbanizované střední části území včetně Moravskoslezského kraje byl podíl pracujících v zemědělství téměř zanedbatelný.

V případě **sekundéru** byla situace opačná než v priméru. Dominantní roli mezi regiony zastávaly regiony v centru území – Tyski a Rybnicki, přičemž v prvně jmenovaném pracovala v tomto sektoru více než polovina všech zaměstnaných. Moravskoslezský kraj se svými dvěma pětinami pracujících ve II. sektoru ekonomiky byl mírně nadprůměrný, kdežto Žilinský spíše podprůměrný. Směrem na sever a jih se podíl sekundéru na celkové zaměstnanosti snižoval a v zemědělských regionech Opolského vojvodství byl pouze zhruba třetinový. Nejnižší však zůstal v regionu Katowicki, kde jsou soustředěny především služby.

Tab. 6.1.7: Zaměstnanost podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v NUTS 3 v rámci interregionální pozice Moravskoslezský kraj / Slezské vojvodství + Opolské vojvodství / Žilinský kraj v roce 2018

Území	Zaměstnanost (v %)				
	Primér	Sekundér	průmysl	zprac. průmysl	Terciér
Bielski	3,8	42,1	35,3	32,5	54,1
Bytomski	2,1	33,9	25,3	18,8	64,0
Częstochowski	5,7	39,3	32,4	30,7	55,0
Gliwicki	1,2	39,2	32,6	24,6	59,5
Katowicki	0,2	29,2	23,0	14,0	70,6
Nyski	13,2	32,9	26,8	24,6	53,9
Opolski	7,7	37,0	28,7	26,3	55,2
Rybnicki	2,3	45,2	38,1	21,5	52,6
Sosnowiecki	2,3	38,8	31,5	25,5	58,9
Tyski	2,2	51,0	43,8	28,1	46,8
Polské území celkem	3,6	38,5	31,4	24,3	58,0
Moravskoslezský kraj	1,8	40,5	33,5	29,6	57,8
Žilinský kraj	2,8	36,9	27,7	25,8	60,4
Interregionální pozice celkem	3,2	38,7	31,4	25,4	58,2

Absolutní většina všech osob zaměstnaných v sekundéru pracovala v některém z průmyslových odvětví. Vysoký podíl těchto pracovníků vykázaly dva centrální polské regiony Tyski a Rybnicki, ale také na jihu s nimi sousedící region Bielski, kde pracovalo rovněž více než 35 % všech zaměstnaných osob právě v průmyslu. V Moravskoslezském kraji obdobně jako v regionu Czeszochowski a Gliwicki to byla zhruba třetina, kdežto v ostatních polských regionech i Žilinském kraji již méně.

Vysoký počet osob pracujících v průmyslu zastupují ti zaměstnaní v **průmyslu paliv a energetiky**. Těžba uhlí je soustředěna především do dvou slezských regionů – Tyského a Rybnického, ale také desetina pracujících osob z regionu Katowicki si vydělává těžbou. Vysoké procento bylo zjištěno i u regionů lokalizovaných více na sever od hornoslezské uhelné pánve; až za nimi následuje se svým čtyřprocentním podílem Moravskoslezský kraj. Je však evidentní, že zdejší uhelné ložisko stahuje pracovníky i z větší dálky, neboť rovněž regiony Opolského vojvodství a Žilinský kraj vykázaly zhruba dvouprocentní podíl zaměstnanosti v těžbě.

Přes vysokou zaměstnanost obyvatel regionu v průmyslu paliv a energetiky zůstává i tak největší podíl pracujících ve **zpracovatelském průmyslu**, a to zhruba čtvrtina pracující populace celého sledovaného území. Více než 30 % všech zaměstnaných soustředila v roce 2018 odvětví zpracovatelského průmyslu v regionech Bielski a Czeszochowski, o něco méně v Moravskoslezském kraji a regionu Tyski. Nejméně, ani ne 15 % všech zaměstnaných, pak působilo ve zpracovatelském průmyslu v regionu Katowicky a necelá pětina v regionu Bytomski.

Podíl **terciéru** na celkové zaměstnanosti činil v celém sledovaném území 58 %, což je relativně nízká hodnota ve srovnání s ostatními interregionálními pozicemi. Nejvyšší byl v regionu Katowicki, kde přesáhl 70 %, ale přes 60 % pracujících bylo ve službách zaměstnáno také v sousedním regionu Bytomski a rovněž v Žilinském kraji. Ve všech zbývajících regionech NUTS 3 včetně zemědělských regionů na severu sledovaného území překračoval podíl služeb na celkové zaměstnanosti 50 % s výjimkou průmyslového regionu Tyski (47 %).

6.2 VAZBY IDENTIFIKOVANÉ JAKO VYSOCE VÝZNAMNÉ ČI DÍLČÍM ZPŮSOBEM VÝZNAMNÉ

Téma vazby: Přeshraniční trh práce

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: jednostranná

Jde převážně o jednostranný tok zaměstnanců firem především ze Slezského vojvodství do MSK. Zaměstnanci směřují z odvětvového hlediska především do sekundárního sektoru. I když dochází k útlumu hornické činnosti v OKD¹, bez polských zaměstnanců se dnes OKD obejde jen stěží. Z dostupných zdrojů bylo zjištěno, že polští zaměstnanci OKD pochází podle trvalého bydliště jak z příhraničních obcí, tak z katovické konurbace. Dále jsou z odvětvového hlediska polští pracovníci zaměstnáváni v různých odvětvích zpracovatelského průmyslu, z nichž dominuje automobilový průmysl. Ten má hlavní zásluhu na strukturální proměně zaměstnanosti v MSK. Z geografického hlediska dojíždí polští zaměstnanci za prací prakticky do celého MSK, přičemž je jejich mobilita často zajišťována svozovými autobusy. Polští pracovníci v českých firmách bývají často zaměstnanci personálních agentur, což je hodnoceno z krátkodobého hlediska jako výhodné pro případ útlumu výroby a v návaznosti na to snadného uvolňování této pracovní síly.

Z dlouhodobého hlediska se jeví jako výhodné, že MSK bude pravděpodobně moci těžit polského pracovního trhu ještě dlouhou dobu. V Polsku totiž dochází díky podpoře státu k podstatně pomalejšímu útlumu hornické činnosti. Takže lze předpokládat, že pracovní síla bude uvolňována postupně ještě několik let a zdroj pracovní síly z Polska ještě dlouhou dobu „nevyschne“.

Otázkou ovšem je, zda bude méně kvalifikovaná pracovní síla v MSK ještě v takové míře poptávána. Lze očekávat, že hornická činnost v OKD bude zcela ukončena v řádu několika let. Následná sanace důlní činnosti bude zřejmě nadále vyžadovat pracovní sílu z Polska.

MSK zažívá radikální proměnu regionálního trhu práce v posledních 15 letech, přičemž veřejný sektor bude zřejmě cílit na tvorbu pracovních míst mimo montážní závody. Otázkou je, do jaké míra to může regionální a místní samospráva ovlivnit. Masivní výstavba montážních závodů především v automobilovém průmyslu je ale asi u konce a podpora bude směřovat ke vzniku pracovních míst ve vědě, výzkumu a inovacích. Ale stejně jako v případě hornické činnosti lze předpokládat, že montážní závody budou hrát v regionální ekonomice MSK stále důležitou roli, přičemž zdrojem pracovní síly pro ně bude i nadále polský trh práce.

¹ V roce 2021 má dojít k uzavření dolu ČSA a Darkov. V činnosti zatím zůstane pouze důl ČSM. Doly mají postupně přecházet pod státní podnik DIAMO.

Slovenský trh práce není tak zajímavý. Je to i z důvodu stejného odvětvového zaměření na automobilový průmysl v Žilinském kraji. Tradičně směřují zahraniční pracovníci ze Slovenska do Třineckých železáren. Zaměstnávání Slováků v MSK není tak rozšířené jako zaměstnávání Poláků.

Výsledek vazby pro české území: zatím pozitivní

Při porovnání s ostatními regiony ČR, kde je trh práce mnohdy extrémně vyčerpaný, má MSK prozatím obrovskou výhodu v geografické blízkosti trhu práce především Slezského vojvodství. Ambice trhu práce MSK by ovšem neměly být v zaměstnávání agenturních pracovníků s nižší kvalifikací v montážních závodech. Trh práce v MSK by měl cílit na kvalifikovanou pracovní sílu dříve, než se tak stane na druhé straně hranice.

Důležitým aspektem zaměstnávání Poláků v MSK může být poznávání MSK svými sousedy. Pracovní přeshraniční mobilita může mít za následek významnější trávení volného času polskými občany v ČR.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: zatím kooperativní

Na rozdíl od příhraničních prostorů v Čechách zatím v této interregionální pozici nedochází k souboji o pracovní sílu. Tzn. že asymetrie v pracovní migraci vyhovuje oběma stranám.

Větším problémem MSK je migrace vzdělanější pracovní síly z MSK do Prahy a středních Čech a v menší míře do Brna. Předpokladem pro návrat rodáků s vyšší kvalifikací zpět do MSK je faktor regionálního patriotismu. Doposud však chyběla adekvátní pracovní místa, což se zlepšuje.

Téma vazby: Přeshraniční mobilita za službami

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: oboustranná, symetrická navenek, vnitřně asymetrická

V souhrnu jde o relativně symetrický vztah, ovšem parciálně jsou dílčí mobility za službami silně asymetrické. Mobilita za službami je díky prostorové blízkosti krátkodobá. To více méně platí i o rekreační mobilitě. Důležitým předpokladem intenzivních vazeb v rámci přeshraničního prostoru je fakt, že Češi Polákům rozumí, Poláci již méně.

Z MSK do polského příhraničí (nikoli slovenského) existuje obecně dlouhodobá silná tendence krátkodobého cestování za maloobchodními službami. Obecný negativní názor ve větší části ČR na polské potraviny zde neplatí. Polské potraviny jsou považovány za kvalitní a někdy extrémně levné. Vyhledávání jsou místní

prvovýrobci zejména na západ od Odry. Z české strany se velmi vyplatí nakupovat v Polsku stavební hmoty. Polský maloobchod prostřednictvím spedičních služeb přesahuje do MSK. Kromě potravin a stavebních hmot nakupuje česká klientela v Polsku oblečení a bytový textil. Přeshraniční dopravní obslužnost neexistuje, což v případě mobility za maloobchodem nevede, neboť zákazníci cestují výhradně individuálně vlastními automobily, což je podpořeno levnějšími pohonnými hmotami v Polsku. Důležitým aspektem českých nákupů v Polsku je fakt, že Češi považují Poláky za velmi obratné obchodníky. Smlouvání o ceně nevede a vyplatí se.

Poláci navštěvují MSK většinou jednorázově. Zajímají je cíle trávení volného času – aquaparky, venkovská koupaliště, jednorázové výlety na kole, kulturní památky, ZOO aj. V podstatě jde o rekreační aktivity. Ostrava plní v rámci rozsáhlého hornoslezského aglomerovaného prostoru, do kterého kromě ostravské aglomerace náleží také katovická konurbace a rybnická aglomerace, roli kulturního centra s významnými kulturními a sportovními akcemi. Jako problém se jeví centrum Ostravy, které je ve večerních a nočních hodinách bez výraznějšího života, resp. Ostravané se baví spíše na sídlištích.

Výsledek vazby pro české území: spíše pozitivní

Z pohledu obyvatelstva se jedná o využití výhody z blízkosti obou území. To, že Češi jezdí nakupovat za hranice, zatím asi nemá zásadní přímý vliv na český maloobchod.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

V podstatě nedochází ke konkurenčnímu vztahu, neboť předmět mobility se liší.

Téma vazby: Přeshraniční turismus

Význam vazby: významná (potenciálně vysoce významná)

Orientace vazby: oboustranná, asymetrická

Vazba je sice významná, ovšem skrývá v sobě obrovský nevyužitý potenciál, a to jak na české straně hranice, tak i v Polsku

Stejně jako česká, tak i polská populace ekonomicky posiluje. Roste kupní síla obyvatel, a tak roste i chuť poznávat doposud nenavštívená území. Přes prostorovou blízkost v této interregionální poloze platí, že vzájemná turistická vícedenní návštěvnost je velmi slabá. Podstatně vyšší zájem o trávení volného času rekreačními aktivitami je na polské straně. Na to, aby šlo o vícedenní aktivity s přenocováním, však bohužel česká strana není ubytovacími kapacitami dostatečně vybavena, a to zejména v Beskydech. Přitom zájem ze

strany místních samospráv budovat kapacitní ubytovací zařízení existuje. Naráží však na limity ochrany životního prostředí a na různá ochranná pásma (komunikací, elektrického vedení 400 kV aj.).

Rovněž polské příhraničí má dle pořízených rozhovorů co nabídnout. Problémem je slabé povědomí české veřejnosti o těchto atraktivitách. Ubytovací kapacity v polské části Slezských Beskyd jsou dosti naplněny polskými turisty. Za poslední dekády zaznamenaly Slezské Beskydy v Polsku obrovský pokrok ve vybavenosti veškerou turistickou infrastrukturou. Na polské straně existuje na straně poptávky přetlak, jenž už nejsou místní střediska schopna zcela uspokojit. To je obrovská šance nejen pro MSK, ale možná i pro celou ČR. České subjekty na poptávku polských turistů reagují nepružně. Polština chybí v turistických materiálech, popiskách, jídelních lístcích.

Přeshraniční aspekt má v MSK turismus sjednáváný prostřednictvím cestovních agentur. Služby polských cestovních agentur jsou využívány obyvateli MSK. Některé mají zastoupení v MSK, přičemž v případě exotických dovolených jsou lety organizovány z katovického letiště. To plní pro MSK roli hojně využívaného mezinárodního letiště na rozdíl od letiště Mošnově.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Pozitivní hodnocení lze založit na tom, že neplynou pro české území přímá negativa. Problémem z pohledu českého příhraničního území je ale zásadní nevyužití celkového svého potenciálu pro cestovní ruch a celkově velmi nízká návštěvnost MSK v rámci ČR dle dat pocházejících z hromadných ubytovacích zařízení.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: spíše kooperativní

Kooperace není systematicky regionálně rozvíjena. Na české straně chybí dostatečná propagace atraktivit cestovního ruchu v polském příhraničí.

Téma vazby: Přeshraniční institucionální vztahy

Význam vazby: částečně významná vazba

Orientace vazby: oboustranná, spíše symetrická

V širším pojetí definice institucí se jedná o přímé vztahy formálních institucí („úřady“) i semiformální a neformální vztahy individuálních aktérů (spolky, zájmové skupiny, ale i běžní lidé). Hlavní osa spolupráce se neodehrává na ose hlavních měst, ale v příhraničních regionech.

Výsledek vazby pro české území: pozitivní.

Jednoznačným pozitivem jsou konkrétní společné projekty menších obcí bezprostředně u státní hranice a společné aktivity v rámci cestovního ruchu, dopravy i oblasti hospodářské. Polská strana je iniciativnější. Když ale přijde na plnění „domácích úkolů“, je polská strana zpravidla méně disciplinovaná, a řešení je na polské straně většinou zdlouhavé.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: kooperativní

Efektivnější kooperaci limituje absence společné vize a převažující orientace na přítomnost. Pozitivní je podpora spolupráce v podobě dotačních zdrojů.

6.3 SWOT SE ZAMĚŘENÍM NA PŘESHraniČNÍ VZTAHY A KONKURENCESCHOPNOST

Silné stránky

- **Významné kulturní a sportovní akce**
 - Ostrava: kulturní a sportovní akce mezinárodního významu.
 - Existence lokalit pro pořádání akcí zároveň odkazující na industriální minulost – Dolní Vítkovice.
- **Vnitřní regionální potenciál**
 - Díky Slezsku na obou stranách hranice je také na základě jazykové a kulturní blízkosti lehčí spolupráce v rámci Euroregionu. Již od jejich počátků v 90. letech.
 - Existence regionálního patriotismu
- **Kulturní dědictví**
 - Bohaté kulturní dědictví příhraničního regionu Kysuce a Těšínska, unikátní trojmezí (slovenské Kysuce, Polsko i Česká republika).
 - Dlouholeté sociální kontakty s kulturními institucemi na všech stranách hranice-stabilní projektová partneři.
- **Solidní dopravní infrastruktura**
 - Dálniční napojení regionu
 - Kvalitní železniční infrastruktura s napojením na Polsko a Slovensko.
 - Opravené regionální silnice.
- **Existující partnerské vztahy institucí, regionální přeshraniční pospolitost**
 - Společné projekty, návrhy.
 - Mezilidské vztahy, silné vazby dané minulostí, kultura.
 - Hornictví a hutnictví má stále nezastupitelnou roli v regionu.

Slabé stránky

- **Ostrava**
 - Proměna Ostravy není promyšlená. Jedná se o metodu pokus x omyl.
 - Centrum Ostravy nežije na rozdíl např. od Brna.
 - Ostrava je pozadu v rámci ČR i v přeshraničním kontextu.
- **Letiště v Mošnově**
 - Nenaplněná očekávání a chybná strategická rozhodnutí – Význam a vytižení letiště v Mošnově, resp. preference letiště v Katovicích a Krakově rezidenty v MSK.
- **Turistická infrastruktura, připravenost regionu na návštěvníky**
 - Nedostatečná kvalita poskytovaných služeb.
 - V některých regionech chybějící kapacity ubytování.
 - Chybějící polština ve veřejném prostoru na Ostravsku.
- **Životní prostředí**
 - Znečištění ovzduší z velkých zdrojů z Polska i ČR a znečištění ovzduší díky lokálním zdrojům v Polsku.

Příležitosti

- **Trh práce**
 - Stále dostupná pracovní síla z Polska, která je pomalu uvolňována tradičními průmyslovými odvětvími v polském pohraničí.
 - Boj mozky: Ostravsko musí začít dříve.
- **Turismus**
 - Mohutná poptávka na polské straně stejně jako znalost české kultury v Polsku.
 - Oblíbenost Čechů Poláky.
 - Dobré klimatické podmínky pro rozvoj cestovního ruchu.
 - Solidní podmínky pro cykloturismus v dílčích mikroregionech – např. na Hlučínsku.
 - Minimálně základní znalost polštiny lidí v MSK.
- **Pokračující dynamická strukturální proměna regionu**
 - Proměna MSK z regionu horníků a hutí na moderní region vědy a techniky.
 - Vznik VTP na Karvinsku po britském vzoru.
- **Zájem institucí na obou stranách hranice spolupracovat**
 - Poloha obcí při hranicích – možnost čerpání dotací.

Hrozby

- **Turistický marketing ČR**
 - Forma turistického marketingu v ČR, ve kterém dominuje zaměření na Prahu. O MSK nejsou žádné informace.
- **Demografické poměry**
 - Pokračující úbytek obyvatelstva.
- **Trh práce**
 - Pokračující migrace mladých a vzdělaných lidí do zahraničí.

6.4 VIZE POSILOVÁNÍ PŘESHraniČNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Přeshraniční **metropolitní** prostor **s výraznou průmyslovou tradicí** aspiruje na **infrastrukturně** a **ekonomicky nejvíce provázané** a **inovativní** prostory v Evropě, kde **státní hranice má prakticky nulové limitující efekty**. Dochází **k přirozenému pohybu pracovníků a kapitálu**. Dílčí asymetrie jsou efektivně využívány k dalšímu **ekonomickému rozvoji**. To vše je doprovázeno intenzivními **sociálními a kulturními vztahy formální i neformální podoby**, které jsou založeny na velmi podobném **sdílení hodnot, kultury a identity s citlivým vnímáním environmentálních otázek, zejména kvality ovzduší**.

6.5 FORMULACE OPATŘENÍ (DOPORUČENÍ) SMĚŘUJÍCÍ K POSILOVÁNÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

A. Infrastruktura a dopravní konektivita

Opatření A.1: Profilace letiště Leoše Janáčka Ostrava na nákladní dopravu	
Cíl opatření	Posílení přeshraničních dopravních toků, obchodní spolupráce
Odůvodnění opatření	Jedná se o mezinárodní letiště s napojením na navazující dopravní infrastrukturu. Konkurenční letiště v Katovicích ovšem zcela jasně vyhrává v objemu osobní dopravy. V zájmu co nejvyšší kvality podnikatelského prostředí v metropolitním území je existence mezinárodního letiště nezbytnou podmínkou. Jeho budoucnost musí být spojena především s nákladní dopravou.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Realizace opatření spíše prostřednictvím zacílení marketingových aktivit, komunikace s přepravci a globálními delivery firmami
Předpoklady a rizika	Další pokračující dominantní pozice letiště v Katowicích a to i v nákladní dopravě, recese letecké dopravy v důsledku pandemie
Nositel a zapojené subjekty	MSK, provozovatel letiště, CzechTrade, CzechInvest
Náklady a finanční zdroje	V zásadě nejsou třeba žádné významné investiční akce, jedná se spíše o „měkké opatření“

Opatření A.2: Rozšiřování sítě cyklostezek v přeshraničním prostorovém rozsahu	
Cíl opatření	Přeshraniční turismus, diverzifikace cílů cestovního ruchu
Odůvodnění opatření	Budování nových cyklostezek v příhraničí zvýší turistický potenciál českého pohraničí v Moravskoslezském kraji. A to i v doposud rekreačně málo využívaném území, jakým je například Hlučínsko. Cyklistické trasy, na kterých je vyloučena automobilová doprava, navíc umožní snazší přeshraniční kontakt obyvatelstva za účelem návštěv a využívání služeb na obou stranách hranice.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Samotné vybudování cyklostezek, přeshraniční koordinace a návaznosti, propagace
Předpoklady a rizika	Snížení poptávky po cykloturistice, nekoordinování výstavby přeshraničních úseků
Nositel a zapojené subjekty	MSK, dotčené obce, CzechTourism
Náklady a finanční zdroje	Náklady na vybudování a provoz jednotlivých úseků, náklady na propagaci

B. Přeshraniční sociální kapitál a interakce

Opatření B.1: Podpora kulturních a kreativních odvětví (KKO) v přeshraniční dimenzi

Cíl opatření	Využití energie a dynamiky v daném tématu ve všech třech hraničních regionech
Odůvodnění opatření	V celé přeshraniční oblasti jsou již nyní ucelené strategie explicitně zaměřené na rozvoj KKO (např. Žilina se uchází o titul EHMK). Kulturní spolupráce nikoliv jen na úrovni blízkého příhraničí je historicky silně zakořeněná. V oblasti kulturních odvětví by se prohlubování kulturní přeshraniční spolupráce mohlo zaměřovat na sdílení informací a společnou propagaci. Pochopitelně by se v počátku jednalo zejména o velké kulturní subjekty (např. galerie, filharmonie apod.). Společný kulturní kalendář by mohl být využíván i pro případné sdílení úspěšných akcí napříč regiony a taktéž pro identifikování možných překryvů či mezer. V oblasti mezer se již delší dobu diskutuje o tvorbě speciálních events dvojího typu. První typ v podobě menších kvazi „putovních“ events napříč regiony a druhý typ větších nadregionálních events pořádaných na bázi spolupráce velkých kulturních institucí (např. divadla, galerie, filharmonie). Analogicky by bylo možné využívat cirkulaci umělců při hledání/testování řešení pro prázdné plochy, domy či celé brownfields nebo pro segment uměleckých rezidencí. Pro oblast kreativních (tržně orientovaných odvětví) lze podporovat přípravu společných projektů a realizaci společných zahraničních projektů (např. Creative Europa) a sdílení informací o trzích. Jako perspektivní se například jeví vývoj počítačových her, který má silné postavení především na polské straně hranic. Naopak na straně české se slibně rozvíjí oblast grafického designu.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Např. harmonizace akcí dle společného kulturního kalendáře či harmonizace/integrace on-line ticketingu, tvorba kulturních průvodců (interaktivní mapový portál, respektive kulturní atlas,...)
Předpoklady a rizika	Spíše omezený ekonomický dopad daných odvětví
Nositel a zapojené subjekty	Kulturní a inovační centra, MSK a oddělení podpory kultury velkých měst
Náklady a finanční zdroje	Jedná se spíše o náklady na marketing či aplikace apod.

Opatření B.2: Valorizace průmyslového dědictví a provázané minulosti území

Cíl opatření	Další posílení již silných přeshraničních individuálních vazeb, společných tradic a v zásadě minulosti bez vzájemných animozit
Odůvodnění opatření	Všechny tři regiony disponují hodnotou historické industrializace a kulturním dědictvím, které je silně ovlivněno průmyslovou tradicí. Zde se nabízí možnost sdílení zkušeností s valorizací potenciálu prostřednictvím sdílení analytických kapacit mezi regiony a taktéž z vnějšku. Může se jednat o větší, i infrastrukturní investiční projekty, ale i drobnější „měkké“ intervence. Větší projekty mají již v regionu dobré příklady (zejména na české a polské straně hranice). Platformou pro menší projekty realizované spíše „od zdola“ by mohlo být například organizování tzv. open creative labs zaměřených na specifická témata jako například využití průmyslových objektů nebo prázdných bytů. Zde lze například odkázat na projekty z města Bytom, kde inovativně řešili problematiku prázdných bytů, což může být využito například v Karviné, kde se nachází více než 1 500 prázdných bytů. Dosavadní zkušenosti ukazují, že přenos zkušeností probíhá převážně na individuální/intuitivní bázi, a nikoliv na bázi systémové.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit Předpoklady a rizika	Další mapování společného kulturního dědictví, inventarizace, příprava společné přeshraniční koncepce intervencí, profilace vlajkových projektů, Velká potenciál, využití ve sdělování nové image regionu, prohlubování regionální identity, u větších projektů může být rizikem finanční zátěž či celková efektivita řešení (ale to je odvislé od konkrétní realizace)
Nositel a zapojené subjekty	Krajské samosprávy na všech třech stranách hranice, velká města, univerzity (integrace technických a společenskovedních oborů)
Náklady a finanční zdroje	Zcela závisí na uchopení témat, od velkých a nákladných projektů rekonverze vybraných průmyslových areálů až po spíše finančně nenáročný směr v podobě drobnějších intervencí

Opatření B.3: Vzdělávání zaměřené na přeshraniční témata, environmentální výchova

Cíl opatření	Zvýšení sounáležitosti se společným přeshraničním prostorem, posilování vzájemného porozumění a stimulace environmentální senzibility široké populace horního Slezska a tzv. moravského klínu
Odůvodnění opatření	<p>Horní Slezsko a severní Morava je silně industrializovaný region. V tomto prostorovém rámci se dějinný proces vyvíjel za posledních 150 let na středoevropské poměry více než překotným tempem. Vlády o tento prostor vedly často boje, neboť z ekonomického hlediska se jednalo o velmi strategický a lukrativní region. Území Žilinského kraje zasáhla vlna industrializace až v poslední fázi ve druhé polovině 20. století. Historický vývoj zde byl zcela odlišný, přičemž obyvatelstvo zde do značné míry tvořilo zdroj pracovní síly pro slezské doly a ocelárny.</p> <p>Do dnešního Slezského vojvodství a východní části Moravskoslezského kraje směřovaly po více než století proudy migrantů z Haliče i dalších částí dnešního Polska, Moravy i Čech, Slovenska či Maďarska. Druhá světová válka zapříčinila v podstatě zánik tradiční židovské komunity a posléze německé menšiny. Mechanický pohyb obyvatel a čistě ekonomický zájem o území zapříčinil ztrátu slezanské identity především v oblasti Těšínského Slezska a Ostravy. Proces ztráty identity k hornoslezskému prostoru souvisí i se slabým environmentálním vnímáním široké populace.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<p>Ve výchově na všech stupních škol akcentovat témata vzájemné interakce mezi společnostmi a krajinou v rámci environmentální výchovy, detailněji diskutovat historická témata</p> <p>Popularizace území a historie sousedního Slezského vojvodství i Žilinského kraje, seznamovat mládež s regionálními specifikami</p> <p>Marketing významných památek v sousední části přeshraničního regionu</p>
Předpoklady a rizika	<p>Upřednostňování národních témat ve výchově mládeže na úkor regionálních</p> <p>Silné ztráty populace migrační měnou a s tím související dlouhodobá ztráta rodáků</p> <p>Nezájem široké populace o environmentální otázky.</p>
Nositel a zapojené subjekty	MSK, centrální orgány státní správy (MŽP a jemu podřízené organizace), školská zařízení a jejich zřizovatelé
Náklady a finanční zdroje	Zcela jistě lze využít zdroje v rámci EÚS na marketingové materiály. Vše ostatní je možné realizovat v rámci systému veřejného vzdělávání

C. Podnikání, trh práce a cestovní ruch

Opatření C.1: Další podpora integrace přeshraničního pracovního trhu a zapojování polských pracovníků

Cíl opatření	Posílení fungování trhu práce, zajištění pracovní síly pro vybraná odvětví v MSK
Odůvodnění opatření	Jedná se o tradiční oblast spolupráce, o čem svědčí například existence EURES, nicméně v oblasti trhu práce evidujeme spíše konkurenční nežli kooperační potenciál. Na druhou stranu na tomto úseku hranice je orientace pendlerství výhodnější pro českou stranu. Přesto by bylo vhodné se zaměřit na aktivity kvalitativně posunující současný stav. Všechny regiony se snaží přilákat velmi podobný mobilní kapitál (investice, lidé) a současně se vyznačují podobným nesouladem na trhu práce. Proto se jako perspektivní, minimálně v krátkodobém horizontu, spíše sdílet a společně rozvíjet vzdělávací infrastrukturu (střední školy ve vazbě na duální vzdělávání s praxí např. v zahraničí) či modely/programy zaměřené na upskilling a re-skilling v blízké budoucnosti uvolňované pracovní síly v důsledku energetické tranzice. Ve vazbě na mobilitu pracovních sil lze taktéž uvažovat i směrem k podpoře generických faktorů. Zkušenosti z firem ze sektoru znalostně náročných obchodních služeb naznačují, že častým problémem je nedostatečná nabídka flexibilního typu bydlení. Proto by bylo vhodné iniciovat užší kooperaci mezi vlastníky bytových jednotek (např. obce, Heimstaden) a firmami v regionu za účelem harmonizace potřeb a potenciálu. Zároveň lze očekávat, že poptávka po zahraniční pracovní síle na českém trhu práce přetrvá a možná bude ještě naléhavější. Moravskoslezský kraj má znamenitou výhodu ve srovnání s ostatními pohraničními regiony v dostupnosti polské pracovní síly, a to i v souvislosti s prakticky neexistující jazykovou bariérou. V přeshraničním kontextu je důležitá vyšší atraktivita českého trhu práce a velmi dobrá pracovní morálka Poláků. Přeshraniční pracovní migrace se může u významného podílu pendlerů proměnit v trvalé přestěhování. Polští imigranti tak mohou tlumit dlouhodobé vnitrostátní migrační ztráty Moravskoslezského kraje.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Integrované portály nabídky a poptávky pracovních pozic, přeshraniční marketing, propojení tématu podpory bydlení a trhu práce, aktivity podporující eliminaci byrokratické zátěže zaměstnávání cizinců na české straně.
Předpoklady a rizika	Rizikem jsou samozřejmě aktuální restrikce na státních hranicích i nejistý výhled ekonomiky a budoucnosti některých odvětví. Na druhou stranu lze předpokládat pokračující integrační tendence regionálních ekonomik a pokračující zvětšující se mobilitu pracovních sil.
Nositel a zapojené subjekty	Úřady práce, hospodářské komory, inovační a podnikatelská centra
Náklady a finanční zdroje	Kompenzování nákladů na toto téma lze očekávat z aktuálně připravovaných dotačních schémat, zejména např. Fond spravedlivé transformace. V zásadě by se však nemuselo jednat o velké částky, spíše jde o to podpořit síťování, sdílení přeshraničních informací atd.

Opatření C.2: Propojení podpory přeshraničních inovačních systémů a využití nově nastupujících odvětví**Cíl opatření**

Posílení inovačního potenciálu ekonomiky, diverzifikace ekonomické struktury, tvorba přidané hodnoty v nových odvětvích

Odůvodnění opatření

Regionální ekonomika v celé „přeshraniční“ pozici je poměrně provázaná a registrujeme mnohé ekonomické vazby. Přesto je velký potenciál v koncepci přeshraničního regionálního inovačního systému. Na všech třech stranách hranice existují výrazně vyprofilované všechny tři žádoucí subsystemy. Dalším krokem je podpora jejich síťování a spolupráce právě v přeshraniční dimenzi. S tím souvisí využití vazeb ve stávajících „velkých“ odvětvích, které však procházejí transformací (zejména hlavně energetika). Zcela novým fenoménem je pak možnost využít potenciál v regionu nastupujících odvětví, která zde ale mají již nyní určité ukotvení a výsledky. Jde o zejména environmentálně orientované malé a střední podniky, kterým paradoxně mohou využít problematickou situaci v celé oblasti v tématu životního prostředí a budoucí nutné investice do ochrany ovzduší, kvality vod apod. Obdobnou dynamiku mají IT odvětví či firmy působící ve zdravotnictví. Právě v těchto třech relativně nových sektorech vidíme největší potenciál pro soudobá schémata na podporu podnikání a inovačního prostředí (Start ups, různé Huby, kreativní prostory apod.)

Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit

Povýšení standardních kroků na podporu regionálních inovačních systémů do přeshraniční dimenze, cílená podpora aktivit v nově nastupujících odvětvích, podpora síťování a vzájemné interakce

Předpoklady a rizika

Převažují konkurenční zájmy větších firem, neochota k reálné kooperaci, velký rozdíl mezi tradicí a silou původních odvětví a pouze doplňujícím přínosem nově nastupujících odvětví (určitá forma lock in)

Nositel a zapojené subjekty

Inovační centra, vědecko-technické parky, CzechInvest, Czech Trade, univerzity v regionu

Náklady a finanční zdroje

Odvislé dle konkrétních realizací, ale preference spíše menších „měkkých“ projektů zaměřených na podporu síťování, vzájemné sdílení informací případně PR aktivity zaměřené na transformaci původních odvětví i nově nastupujících.

Opatření C.3: Širší využívání nástrojů marketingového mixu ve vazbě na cestovní ruch (regionální opakující se opatření)	
Cíl opatření	Zvýšení počtu turistů z Polska a Slovenska nejen do tradičních, ale i opomíjených destinací cestovního ruchu v kraji.
Odůvodnění opatření	Mezi regiony existují oboustranné toky, přičemž ve směru do Polska dominuje především nákupní turistika, případně krátkodobá turistika ve vazbě na aquaparky a zábavní parky. V opačném směru, tj. z Polska do Moravskoslezského kraje vykazuje dlouhodobě narůstající trend především návštěva vybraných turistických cílů jako například Zoo Ostrava, kde turisté z Polska tvoří okolo 40 % všech návštěvníků. Mezi další oblíbené destinace patří například Dolní oblast Vítkovic nebo Beskydy či Jeseníky. I přes existující poptávku rozvoj nástrojů marketingového mixu není dostatečný, a to jak směrem k turistům z Polska, ale i Slovenska. I proto se jeví jako relevantní aktuální projekty v této oblasti řešené například Moravian-Silesian Tourism, s.r.o., nicméně jako žádoucí se jeví rozšíření analogických aktivit i mimo oblast užšího příhraničí. Posílení nástrojů marketingové mixu by mohlo napomoci pro zachycení honory generované cestovním ruchem jak ve vazbě na etablované destinace (např. lepší nabídka pro turisty v centru Ostravy), tak k většímu využití doposud opomíjených lokalit cestovního ruchu (např. POHO2030, údolí řeky Morávky v Beskydech apod.). Větší disperze turistů by byla i v souladu s nároky kladenými na udržitelný turismus.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Mapování a využití stávající nabídky ve vazbě na cílové skupiny, vytvoření lepší nabídky nástrojů marketingového mixu včetně geografické analýzy oblastí s největším potenciálem.
Předpoklady a rizika	Existující a „spící“ turistické atraktivity regionu, lokalizace velkých měst v dojezdové vzdálenosti. Vysoké komunikační a koordinační náklady na zapojení a realizaci potenciálních projektů.
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- destinační agentury- CzechTourism- kraje- subjekty cestovního ruchu- obce
Náklady a finanční zdroje	Náklady bude možné hradit například z fondů EU, krajských či obecních rozpočtů.

D. Institucionální podpora a vztahy

Opatření D.1: Posílení reálných sítí a VaV spolupráce mezi místními univerzitami

Cíl opatření	Akcelerace VaV prostředí, využití silné koncentrace institucí i výzkumných pracovníků, využití historicky existujících vazeb
Odůvodnění opatření	V příhraničním regionu jsou velmi silné vzdělávací a výzkumné instituce (zejména Uniwersytet Śląski w Katowicach, VŠB a OU v Ostravě a Žilinská univerzita), jež mají v součtu více než 100 tis studentů a přes tisíc VaV pracovníků, přesto potenciál jejich spolupráce a synergie, není zcela naplněn. Nadále převažují silné konkrétní individuální vazby, případně vazby mezi konkrétními týmy, ale chybí širší institucionální rozměr. Vzhledem k omezeným kapacitám je proto nezbytné identifikovat a rozvíjet jednak obory s podobnou specializací a tím posílit kritickou masu pro realizaci excelentního výzkumu prostřednictvím získávání finančních prostředků z dotačních titulů (např. H2020), u nichž nejsou univerzity příliš úspěšné. Analogicky, byť v obrácené logice, lze pracovat s transferem poznatků aplikovaného výzkumu napříč regiony. Například na polské straně se slibně rozvíjí výzkum tzv. energetické chudoby, který na české a slovenské straně absentuje, ačkoliv se jedná o vysoce společensky poptávané téma. Konkrétním nástrojem by mohl být program podporující mobility výzkumných pracovníků mezi regiony ve větší intenzitě.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Profilace společných VaV směrů, podpora přeshraniční mobility výzkumných pracovníků, společné PR aktivity výsledků VaV, nastavení přeshraničního VaV finančního podpůrného programu
Předpoklady a rizika	Významným předpokladem je zde neexistence jazykových bariér a srovnatelná stávající úroveň VaV. Rizikem jsou nadále převažující kooperační vazby jednotlivých univerzit v rámci národních dimenze, dostupnější VaV programy a schémata jsou realizovány na národní úrovni
Nositel a zapojené subjekty	Všechny místní univerzity, podpůrná role krajských samospráv
Náklady a finanční zdroje	Odvislé od konkrétních realizací, největší finanční náročnost by si vyžádala realizace podpůrného VaV programu či schéma na podporu mobilit

Opatření D.2: Posílení institucionální kapacity v metropolitní perspektivě a zvýšení intenzity vazeb mezi regionálními a lokálními samosprávami a spolky

Cíl opatření	Příprava konceptu metropolitní governance v přeshraniční perspektivě, Posílení meziobecní spolupráce, zaměření na každodenní témata a problémy, propojení individuálních (často rodinných) a institucionálních vazeb
Odůvodnění opatření	Institucionální hustota představuje jeden z klíčových předpokladů pro realizaci funkční přeshraniční spolupráce. Posílení kapacit (finančních a znalostních) by měla směřovat nejen k etablovaným institucím v podobě Euroregionů, ale taktéž na vyšší prostorovou úroveň v kontextu metropolitně orientované spolupráce. V daném území operuje Evropské seskupení pro územní spolupráci TRITIA, jehož působnost a akceschopnost je omezená. Její personální, finanční a marketingové posílení (v první fázi především branding) by mohlo napomoci k akceleraci přeshraniční spolupráce s větším územním dopadem. Přeshraniční vazby představitelů místních samospráv a spolků jsou v Moravskoslezském kraji velmi intenzivní, ale je třeba nadále podpořit potřebnost dotačními nástroji, jako jsou fond mikroprojektů v rámci programu Interreg V-A Česká republika – Polsko. Žádoucí je vyšší intenzita institucionálních vazeb mezi Moravskoslezským krajem a Slezským vojvodstvím.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	Příprava koncepce spolupráci na metropolitní úrovni, další podpora finančních nástrojů na obecní spolupráce i přeshraničního komunitního života, intenzifikace a profesionalizace vztahů mezi krajskými samosprávami.
Předpoklady a rizika	Koncepce metropolitní governance je složitá i v národní perspektivě, natož v přeshraniční, neochota či nemožnost sdílet kapacity přes státní hranici
Nositel a zapojené subjekty	Krajské úřady, města a obce na všech třech stranách hranice
Náklady a finanční zdroje	Prioritou by mělo být udržení a nejlépe i posílení podpůrného finančního schématu na spolupráci obcí a na podporu každodenních občanských aktivit v přeshraniční dimenzi. Náklady na přípravu konceptu přeshraniční metropolitní governance jsou v této fázi spíše v rovině studií, expertíz či odborných stanovisek.

Opatření D.3: Zlepšování kvality ovzduší	
Cíl opatření	Pokračovat v programech na snížení emisí z malých i velkých stacionárních zdrojů znečištění na české straně a zavedení obdobných opatření na polské straně
Odůvodnění opatření	<p>V hustě osídleném území Horního Slezska a severní Moravy je dlouhodobě snížená kvalita ovzduší plynoucí již ze samotné koncentrace populace a masivního spalování fosilních paliv nejen v průmyslových provozech, ale i v domácnostech.</p> <p>České nástroje na snížení imisní zátěže jsou již delší dobu uplatňovány. U velkých stacionárních zdrojů jsou stanoveny emisní limity, dochází k obnově malých spalovacích zdrojů na pevná paliva díky poměrně robustní intervenci prostřednictvím tzv. kotlíkových dotací.</p> <p>Na polské straně bohužel k obdobným opatřením nedochází, neboli Poláci jsou teprve na začátku v zavádění opatření srovnatelných s těmi, které již platí a byly široce uvedeny do praxe v ČR. Velkým problémem je přístup široké polské veřejnosti k environmentálním otázkám. Co se požadavků na kvalitu ovzduší týče, nároky na čistotu ovzduší mají Poláci mnohem tolerantnější než české obyvatelstvo.</p> <p>Díky tomu, že znečištění ovzduší z polských zdrojů dopadá výrazně i na území Moravskoslezského kraje, je třeba konat intervence v podobě institucionálně politického tlaku na polské protějšky.</p>
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<p>Informování polských centrálních i regionálních orgánů o stanoviscích k otázkám kvality ovzduší na české straně</p> <p>Využití již existujících platforem (ESÚS TRITIA) k intervencím</p> <p>Upozorňování na environmentální témata a speciálně na otázky kvality ovzduší ve celé interregionální pozici na půdě evropských institucí</p>
Předpoklady a rizika	<p>Pokračující pasivita na polské straně k řešení problému kvality ovzduší</p> <p>Snížení intenzity intervenčních nástrojů na české straně</p> <p>Rapidní nárůst imisního zatížení díky mobilním zdrojům znečištění ovzduší v souvislosti s nárůstem intenzity dopravy, především té tranzitní.</p>
Nositel a zapojené subjekty	MSK, centrální orgány státní správy (MŽP a jemu podřízené organizace, Úřad vlády) parlament ČR, europoslanci,
Náklady a finanční zdroje	Žádné nové zdroje krom existujících na české straně není třeba hledat, politické intervence lze podnikat bez speciálních finančních nástrojů

7. Doporučení ke zvyšování konkurenceschopnosti pohraničí ČR – národní perspektiva

Následující text představuje tematické okruhy, jejichž řešení je smysluplné a efektivní z národní úrovně. Jedná se v zásadě o pojmenování tématu a vymezení institucí, které by se tématem měly zabývat. Detailnější realizační aspekty, finanční a implementační rámec by byl odvislý až od konkrétního provedení. Na druhou stranu se ani v jednom případě nejedná o nějaká finančně náročná, infrastrukturní řešení, ale vždy jde spíše o systémové nástroje, koordinační aktivity či posilování institucionální kapacity či profesionalizaci stávajících aktivit.

Přeshraniční datová základna a informace

Obecně lze říci, že datová základna v ČR má své limity, a to je ještě více citelné na regionální či obecní úrovni, kde mnohé údaje nejsou dostupné. Přesto ještě citelnější je situace v oblasti znalosti a dostupnosti dat o územích, která mnohdy geograficky přímo sousedí s územím našeho státu. Data jsou dostupná v rámci národních statistik, ale samozřejmě vzniká problém s jejich snadným vyhledáním, přesnou interpretací a vzájemným srovnáváním. Cílem opatření by mohlo být vytvoření např. **Přeshraničního datového portálu**, kde by byly k dispozici soustředěné informace o vybraných přeshraničních vazbách a fenoménech (trh práce, ekonomika, doprava, životní prostředí,...) Snahy o vytvoření přeshraničních databází, které by nabízely podstatně širší paletu územně srovnatelných dat, než které jsou dostupné na stránkách evropské statistické služby Eurostat, již byly realizovány. Avšak jejich problémem patrně byl způsob financování (například v česko-saském pohraničí), neboť ten byl postaven na bázi jednorázového projektu. Po jeho skončení již data aktualizována nebyla. Velmi nadějným projektem se zdá být přeshraniční informační systém s názvem CentropeMAP/STATISTICS, jehož autorem je společnost Austrian Planning Association East. Jde více méně o mapový portál, jenž podává kartograficky zpracované statistické informace i na obecní úrovni v přeshraničním rozsahu v rámci regionu CENTROPE, zahrnujícího části českého, rakouského, slovenského i maďarského území. Slabou stránkou mapového portálu je omezená nabídka dat, jež navíc nejsou ta nejaktuálnější.

Doporučení pro: ČSÚ + vybraná ministerstva

Systematická a systémová podpora přeshraničních veřejných služeb

Sdílení a využívání veřejných služeb naráží na mnohé systémové omezení, které v konečném důsledku a při spolupůsobení dalších omezujících faktorů způsobují jejich omezené využívání. K diskusi je i využití synergií a úspor při společném plánování zajištění těchto služeb v přeshraničním rozměru. Veřejné služby se mohou realizovat v mnoha oblastech běžného života, ale jako indikativní příklady lze uvést zejména zajištění zdravotní a sociální péče, zajištění dopravní obslužnosti, odpadové hospodářství apod. V každé jedné oblasti existují systémové bariéry, které využívání těchto služeb činí obtížné či někdy i nemožné. Jako jeden příklad z mnoha uvádíme problematiku nastavení zdravotního pojištění a kompenzaci úhrad za zdravotní péči realizovanou na druhé straně hranice či platby za využívání sociálních služeb a zařízení. Pro detailnější a ucelenější výčet možných systémových opatření by bylo nutné udělat analýzu činností s vazbou na přeshraniční tematiku jednotlivých rezortů. Pro přesné nastavení „změny“ oproti dosavadní realizaci konkrétní služby by bylo nutné vypracovat akční plán včetně posouzení dopadu nového nastavení (viz analogie konceptu RIA apod.). Realizace tohoto opatření nemá jednoho řešitele, neboť se jedná o inovativní řešení mnoha regulativů napříč rezorty a tématy každodenního života. Přesto reálná integrace, sdílení přeshraničního prostoru a posilování konkurenceschopné pozice českého příhraničí využitím potenciálu sousedního území, bez posílení integrace využívání veřejných služeb v přeshraniční dimenzi, není v zásadě možná.

Doporučení pro: MPSV, MZCR, MMR, Legislativní rada vlády ČR (mohla by být zřízena komise pro „přeshraniční“ veřejné služby)

Profesionalizace přeshraniční spolupráce, síťování a propojování aktérů

I po 30 letech běžícího integračního procesu je nutné říci, že v českém pohraničí absentuje znalost partnerů z druhé strany hranice, profesionální zajištění přeshraničních kontaktů a propojování aktérů z různých sfér života. Prakticky na všech úsecích české hranice chybí element, který bychom mohli nazvat „**přeshraniční ekonomickou diplomacií a networkingem**“. Zdá se, že pro aktivity státu směrem do zahraničí, např. Ministerstva zahraničí (velvyslanectví, konzulátů), CzechInvestu apod., jsou aktivity v přeshraničních pozicích příliš „malé a lokální“, na druhou stranu aktérům na lokální úrovni (např. starostové malých obcí u státní hranice) logicky chybí širší regionální rozsah a tematický záběr mimo jejich aktivity. Naprosto přirozeně se v této oblasti nabízí k vyhodnocení otázka existence a funkčnosti tzv. euroregionů. Ty vznikaly před cca 25 lety právě za účelem síťování přeshraničních vztahů a postupem času přešly do role administrátorů malých přeshraničních projektů. Jednotlivé euroregiony fungují rozdílně, přesto lze souhrnně říct, že ne zcela naplnily potenciál pro rozvoj přeshraničních vztahů v celém svém komplexu a škále aktérů; opatření leží v personální oblasti v podobě zajištění profesionálů, kteří jsou schopni se pohybovat v území, navazovat a propojovat kontakty. Podstata řešení je bezpochyby na regionální úrovni, ale záměrně opatření uvádíme zde v celostátní perspektivě, neboť se jako nezbytná jeví koordinační úloha, sdílení kapacity a skutečně profesionální zajištění tohoto tématu. Vlastní řešení může mít mnoho různých formálních podob – vytvoření těchto pozic „přeshraničních konzulů“ na krajích, na konzulátech, při kancelářích CzechInvestu, využití fungujících a v pohraničním prostoru působících MAS či právě v podobě celkového posílení fungování euroregionů (zde je ovšem problém s konceptem finančního zajištění). Euroregiony by nadále měly být využívány pro rozvoj sousedských vztahů, podporu realizace přeshraničních občanských aktivit, společenských událostí apod. Klíčovou podmínkou úspěšnosti euroregionů je však jejich finanční a personální zabezpečení. Svou největší aktivitu (z pohledu aktérů v dotčených regionech) prokázaly prostřednictvím rozdělování dotací menšího finančního rozsahu (tzv. fond malých projektů či dispoziční fond). Význam přeshraniční konkurenceschopnosti (vč. role euroregionů) se příliš neakcentuje ani na platformách zřízených za účelem koordinace kohezní politiky, kde by agenda euroregionů měla mít také své místo už jen z toho důvodu, aby nebyly přeshraniční rozvojové aktivity vnímány za druhořadé. Pro systémovou podporu přeshraniční spolupráce se nabízí intenzivnější propagace a podpora rozvoje konceptu tzv. ESÚS (evropské seskupení pro územní spolupráci), které zná evropská i česká legislativa (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 ze dne 5. července 2006 o evropském seskupení pro územní spolupráci (ESÚS), ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1302/2013; zák. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje). Jedná se o mezinárodní formu spolupráce, která byla vytvořena s cílem usnadnit mj. přeshraniční spolupráci, realizovat společné projekty, sdílet know-how, koordinovat územní plánování, společně rozvíjet dopravu, přeshraniční provoz nemocnic apod., a tím významně přispět k hospodářské a sociální soudržnosti. Členy ESÚS mohou být jak členské státy, regiony či místní orgány, tak podniky poskytující služby obecného hospodářského zájmu. Je tedy zřejmé, že ESÚS by mohly významně usnadnit takové přeshraniční aktivity, které mohou překonat značnou část bariér, jež jsou výše uvedenou analýzou identifikovány jako zásadní pro zvyšování přeshraniční konkurenceschopnosti.

Doporučení pro: MMR, MZV, CzechInvest, krajské úřady, MAS

Posílení kapacit v oblasti podpory a koordinace pro rozvoj pohraničí relevantních – sektorových politik – dopravní, podpora podnikání, zemědělská politika

Pohraničí je více než kterékoli jiné území citlivé na prostorový a obsahový mezistátní nesoulad různých sektorových politik, a to samozřejmě zejména v podobě, kdy pro domovský stát a jeho aktéry je nastavení složitější nebo méně lukrativní než pro aktéry na druhé straně hranice. Jako příklad v českém pohraničí může být vedeno rozdílné nastavení dotačních mechanismů pro rakouské zemědělce či podpora podnikání pro firmy na německé straně hranice. Mnohdy se jedná jen o prostorovou diskontinuitu politik, což je příkladem např. nesouladu v některých aspektech dopravních, environmentálních či energetických politik či strategií. Je zřejmé, že tato problematika je velmi složitá, odráží různé zájmy na národní úrovni i v rámci samotných sektorů. Přesto se jako jedno z možných řešení jeví posílení kapacit v oblasti koordinace vybraných sektorových politik. Z pohledu rozvoje příhraničních regionů je např. důležité, aby byly jako typologický region se specifickými rozvojovými potřebami reflektovány při koordinaci regionální politiky ze strany MMR. To by se mělo projevit ve všech klíčových koncepčních dokumentech v oblasti regionálního rozvoje, zejména při aktualizaci Strategie regionálního rozvoje ČR, ale i v dalších relevantních koncepčních dokumentech (např. Strategie RESTART, Koncepce rozvoje venkova, Zásady urbánní politiky ad.). Dílčím krokem může být vůbec prvotní evaluace dopadu vybraných koncepcí a politik právě na pohraniční území a na aktéry a činnosti v nich existující.

Doporučení pro: MMR

Společné strategické a územní plánování příhraničních prostor

Strategické a územní plánování obcí a regionů v ČR je samostatné téma, nicméně v případě příhraničních obcí a regionů mnohdy zcela postrádá přeshraniční dimenzi. Přitom území na sebe často bezprostředně navazují, mohou sdílet kapacity a vzájemně využívat oboustranného potenciálu. Samozřejmě se nabízí otázka, jak lze něco koordinovat v přeshraniční perspektivě, když už je často velmi komplikované zajistit elementární koordinaci dvou sousedních českých obcí či regionů. Na druhou stranu již dnes se začínají v mnohem větší míře uplatňovat integrované přístupy k územnímu rozvoji, a tak lze problematiku koordinace strategického plánování v přeshraničních pozicích uvažovat i v tomto kontextu. Ve snaze vyhnout se návrhům, které by byly příliš ambiciózní a idealistické se jako jeden z možných prvotních kroků jeví už pouhé zajištění informovanosti o podobě strategických plánů, rozvojových priorit či o podobě územně plánovací dokumentace z druhé strany hranice, či sdílení dobré praxe v oblasti prostorového plánování a funkčních řešení ze sousedních obcí a regionů. Téma společného územního plánování a strategického rozvoje území bývá častým předmětem přeshraničních debat (zejm. v rámci pracovních skupin v různých přeshraničních projektech týkajících se rozvoje přeshraniční spolupráce), většinou však tyto debaty končí konstatováním, že na obou stranách hranic jsou rozdílné zkušenosti, jiná kvalita procesů, různé postupy apod. Je zřejmé, že toto téma je pro aktéry v území důležité, ale vlastními silami neřešitelné. Z tohoto důvodu by se jako vhodná jevila metodická podpora, kterou by příhraničním regionům v této oblasti poskytovalo Ministerstvo pro místní rozvoj (a to i v kontextu výše uvedeného doporučení týkajícího se zapojení přeshraniční dimenze do koncepčních dokumentů MMR).

Doporučení pro: MMR, kraje

Sociální politika vedoucí k zatraktivnění českého trhu práce

Značným problémem pro české pohraničí je fenomén pendlerství. Přes některé pozitivní aspekty s ním spojené je pro většinu území českého pohraničí (s výjimkou česko-polského úseku) hodnoceno jako negativní fakt, neboť přispívá k odlivu kvalifikovaných a dalších chybějících profesí za státní hranici. Celkově lze říci, že pendlerství je nejvýznamnější přeshraniční vazbou na všech úsecích české hranice. Při zvážení mnoha úhlů pohledu se však ukazuje, že nemá smysl se pokoušet o nějaké rozsáhlejší regulativní mechanismy či o složité finanční redistributivní nástroje (např. příspěvky na mzdy vybraných profesí v pohraničí), neboť pendlerství je přirozený tržní mechanismus akcelerovaný rozdílným výkonem a parametry ekonomik. U těchto opatření by hrozila výrazná administrativní zátěž a samotné výsledky/přínosy by byly diskutabilní. Přesto se jako řešení nabízí opatření, byť třeba i dílčí, usilující o eliminaci nerovností, jež jsou v nastavení sociálních politik a dalších podpurných rámců u sousedních států. V této souvislosti se jedná zejména o tzv. Kindergeld² fungující v Německu, který k už tak rozdílným mzdám přidává ještě i stovky eur měsíčně, což činní z českého trhu práce zcela nekonkurenční prostředí. Zavedení tohoto řešení i u nás a jeho případná regionální diferenciacce není sociální dávkou, ale poměrně propracovaným řešením, které díky vazbě na daňovou povinnost příjemců lze chápat jako určitou individuální a spravedlivou obdobu investičních pobídek pro firmy.

Doporučení pro: MPSV, Úřady práce

Systematická podpora přeshraničních RIS, VaV a inovací

Klíčem k posilování konkurenceschopnosti českého pohraničí je i obdoba nastavení a fungování regionálních inovačních systémů v přeshraniční perspektivě. Zde se jako ústředním problémem jeví reálné propojení a síťování aktérů a skutečně funkční vazby, projekty, zakázky, subdodávky realizované bez bariéry státní hranice. To je zároveň zesíleno faktem, že mnoho již nyní existujících podpurných mechanismů má čistě národní charakter a v zásadě nepřispívá i pro kooperaci aktérů z různých stran státní hranice. Opatření směřuje k posílení přeshraniční dimenze v nastavení podpurných schémat pro firmy, začínající start up, univerzity. Řešením je jednak zachování a obsahová inovace stávajících finančních mechanismů na podporu přeshraniční kooperace (např. Interreg IIIa), tak aby byly atraktivní i pro firemní a výzkumný sektor. Zároveň se nabízí i množnost a případné bonifikace za přeshraniční partnery ve vysoce respektovaných zdrojích na podporu základního a aplikovaného výzkumu v ČR či v některých instrumentech podporujících firemním sektor a jeho propojení s prostředním výzkumem (např. přeshraniční vouchery apod.)

Doporučení pro: MŠMT, MPO, GAČR, TAČR, CzechInvest

² Jako Kindergeld jsou označovány přídatky na děti, na které mají na německém pracovním trhu nárok rodiče na každé dítě od narození do jeho plnoletosti (v r. 2021 činí 219 euro na první a druhé dítě, 225 euro na třetí a 250 euro na čtvrté dítě). Tento nárok se však týká také českých pendlerů, kteří v Německu pracují a bydliště mají v ČR.

8. Základní parametry implementace opatření ke zvyšování přeshraniční konkurenceschopnosti České republiky a jednotlivých příhraničních regionů

Analýza poukázala na významné prvky příhraničních regionů, které lze považovat za (ne zcela využitý) potenciál pro růst konkurenceschopnosti České republiky jako celku i jednotlivých regionálních pozic, a zároveň některé prvky, kde je konkurenceschopnost relativně vysoká a je vhodné ji dále prohlubovat a rozvíjet. Tomu odpovídají principiálně dvě sady opatření – a) **centrální**, týkající se systémové podpory celého českého příhraničí, b) **regionální**, týkající se specificky daného příhraničního regionu. S ohledem na tyto dvě odlišné kategorie opatření je nutné způsob jejich implementace provádět také na obou úrovních: národní a regionální. Obě tyto úrovně by zároveň měly být vzájemně provázané, vzájemně komplementární, a tudíž do jisté míry koordinované (při zachování samosprávné role krajů a místních samospráv).

Za účelem efektivní a účinné implementace se opatření ke zvyšování konkurenceschopnosti České republiky a jednotlivých příhraničních regionů musí prolínat veškerou strategickou agendou na národní, regionální i lokální úrovni a prostřednictvím ní se musí aplikovat při operativním řízení rozvoje. To by však nemělo vyžadovat vytváření nových organizačních struktur, naopak je vhodné využít stávající platformy a nástroje při rozvoji území již využívané. Všichni dotčení aktéři by si však měli uvědomit, že v současném globalizovaném světě a otevřené ekonomice je nezbytné zohledňovat i přeshraniční dimenzi s cílem pozitivních dopadů pro české území a jeho občany, což ve strategickém plánování na národní, regionální i lokální úrovni bylo dosud opomíjeno.

Klíčovým gestorem a koordinátorem celé agendy je Ministerstvo pro místní rozvoj, které by do řady svých současných činností mělo přeshraniční dimenzi více promítnout. Stejně tak, jak Ministerstvo pro místní rozvoj naplňuje princip partnerství (z pohledu spolupráce s územními partnery), by v koordinaci s těmito partnery mělo do svých koncepcí a nástrojů promítat opatření uvedená v tomto dokumentu. Obdobně by Ministerstvo pro místní rozvoj mělo při své koordinační roli v oblasti regionální politiky dbát na zohlednění specifik příhraničních regionů ve prospěch posilování jejich konkurenceschopnosti. Tato specifika by měla být automaticky promítána do relevantních dokumentů regionální politiky. Tuto přeshraniční dimenzi by mělo Ministerstvo pro místní rozvoj při výkonu své koordinační role vyžadovat v relevantních případech také od ostatních resortů.

Implementace na národní úrovni

Je žádoucí zahrnout agendu přeshraniční konkurenceschopnosti na jedné straně do klíčových strategických dokumentů a na druhé straně do operativních činností, které jsou průběžně v koordinaci s ostatními aktéry prováděny. Za tímto účelem by bylo vhodné doplnit přeshraniční dimenzi při nejbližší aktualizaci Strategie regionálního rozvoje ČR, Strategie Česko 2030, RIS 3 strategie a dalších klíčových dokumentů.

Stejně, jako se významná témata či důležité principy regionální politiky standardně diskutují s relevantními aktéry z území na platformách, které k tomuto účelu byly vytvořeny z iniciativy Ministerstva pro místní rozvoj

(např. pro koordinaci uplatňování územní dimenze a implementaci integrovaných nástrojů), bylo by vhodné uvažovat o zřízení obdobné platformy (např. pracovní skupiny) také pro otázky přeshraniční konkurenceschopnosti. Tím by došlo nejen k formálnímu zdůraznění nutnosti zohledňovat vnější vztahy příhraničních regionů, tak k hlubší diskusi o systémových řešeních, ale zároveň k průběžné reflexi aktuálně vyvstávajících přeshraničních otázek. Diskuse by také přispěly ke koordinovanému přístupu (MMR spolu s aktéry v území) k těm opatřením, která je nutné řešit průřezově a s apelem na ostatní resorty (např. sociální politika vedoucí k zatraktivnění českého trhu práce). Je zřejmé, že u takovýchto opatření se bude jednat o dlouhodobá systémová řešení a jejich splnění nebude otázkou několika málo týdnů či měsíců, ale právě z tohoto důvodu je potřeba průběžně diskutovat různé aspekty navrhovaných opatření s ohledem nejen na jejich věcnou (resortní) příslušnost, ale také s ohledem na jejich regionální dopady.

Implementace na regionálních úrovních

Regionálně specifická opatření je nutné realizovat přímo v daných příhraničních regionech prostřednictvím místních a regionálních aktérů. (Jejich účinnost a efektivnost bude však do značné míry závislá na úspěšnosti centrálních opatření.) Na regionální úrovni jsou významným aktérem kraje, bylo by však chybou se domnívat, že samotné kraje jsou jedinými možnými a vhodnými realizátory navržených opatření. Zcela jistě by kraje měly při nejbližších aktualizacích promítnout přeshraniční problematiku do svých strategických dokumentů (ať už obecných typu strategie rozvoje územního obvodu kraje, tak do specifických, oborově zaměřených koncepcí). Zároveň je však řada opatření navržena tak, že bez aktivního zapojení dalších aktérů by nebyla účinná. Z tohoto důvodu je vhodné v relevantních případech, kdy se přeshraniční problematika řeší v kontextu využití EU fondů, ji zařadit trvale na program Regionálních stálých konferencí, kde se na partnerském principu setkávají regionální a lokální aktéři za účelem nalezení konsensu při řešení regionálně specifických témat, za účelem vzájemné koordinace, sdílení zkušeností, ale také s cílem zesílit svůj regionální hlas na centrální úrovni (mj. prostřednictvím Národní stálé konference).

Níže uvedený obrázek schematicky zobrazuje zapojení aktérů do implementace navržených opatření. (Modrá pole představují výkonné jednotky, zelená pole představují koordinační platformy, oranžová pole jsou nástroje jednotlivých typů aktérů, v nichž by se daná problematika měla promítnout.)

